

Jeanne Collette. Deel 2

Willem Paap

bron

Willem Paap, *Jeanne Collette. Deel 2*. W. Versluys, Amsterdam 1896

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/paap002jean03_01/colofon.htm

© 2010 dbnl

VII.

Dien morgen na het feest had mevrouw in de lichtgeel-kleurige tuinkamer, frisch van de uit den tuin aanwaaiende luwten, den heelen voormiddag het ontbijt maar laten staan. Eerst was te negen uur Collette gekomen, had in groote haast een sneetje gegeten, moest te half tien al aan het sterfhuis zijn, om met Haman uit begraven te gaan. Elf uur was het, toen Adolph kwam, en Jeanne had moedertje laten wachten tot half één.

- Kindje, waar denk je zoo aan, zei mevrouw, toen Jeanne aan tafel langzaam brokkelend haar brood at; je bent zoo stil en daar straks was je zoo vroolijk.

- Maatje, zou u het prettig vinden, als iemand van wie u heel, heel veel hield,

dood was, dat er dan plotseling een heele troep vreemde mensen in huis kwam om hem met kransen en lawaai weg te halen en te begraven, terwijl u daar stil huilend bij zat en niets meer voor hem zijn kon? Ik zou niemand van al die mensen in huis laten; ik ging alleen mee en ging hem alleen begraven. Als zijn oogen werden toegegooid met het zand, zou hij voor 't laatst alleen, heel alleen mij zien.

Mevrouwtje, als vreesde zij iets te hooren, dat zij liever niet wilde door haar kindje te worden gezegd, antwoordde niet. Maar Jeanne wachtte ook geen antwoord; zij was bij Herman, en Herman was dood, en menschen wilden lawaai maken bij zijn graf; maar zij liet ze niet in huis, ging alleen met hem mee, heelemaal alleen; want geen van die allen had van hem gehouden als zij, en een doode zal niets meer geven om eer en zoo, maar alleen of je hem lief hebt gehad, heel lief.

Nee, nee, nu niet aan dood denken: het leven was juist zoo recht mooi geworden. Zij zou, nu het ontbijt voorbij

was, eens even in den tuin gaan. Wacht, zachtjes en langzaam loopen; zij zou eens naar de bank gaan, maar het zou als een klein bedevaartje zijn: zachtjes en langzaam loopen, en alles nog eens nadenken, heel lief nadenken, hoe het geweest was. Hier bij de seringboom had hij gesproken over Frits en Tine. En toen waren ze gegaan, stillekes zonder te spreken, zóo, en toen zóo. Hier bij de rozeboom van die mooie roses de france had hij haar arm genomen; zij had de geuren van de rozen geroken; de geuren waren heelemaal om hen geweest, toen hij haar arm nam. En toen waren ze zóo gegaan en zóo, en toen waren ze gaan zitten. En toen ze een poosje gezeten hadden, was zij begonnen iets te zeggen, en hij had even geantwoord. En toen even later was het gebeurd.

Weer zat zij er nu. Lauwe schaduwen van groen loover streelden er haar gedachten stil, stil. Door hangende blaren van zware kruinen zag zij, hoog en ver, met rag-fijne bewegingkjes van hoog, ver licht, tintelen de zomerlucht. Een verlangen

viel neer van omhoog, een verlangen naar een zacht-teere omhelzing van wat er zweefde ver in de luchten.

Waar zou Herman nu zijn? Zeker op z'n kamer. Zij zou zoo graag willen weten, hoe het er daar uitzag op z'n kamer. Zij zou zoo graag alles van hem willen weten, wat hij nú zou doen, en wat hij straks zou doen. Zij had hem gisteravond wel willen vragen over z'n kamer en zoo; maar zoo'n avond is zoo gauw voorbij, en dan, met al die menschen om je heen, kan je eigenlijk niet praten. Als ze nadacht, da's waar ook, zij hadden geen enkele keer eens 'n beetje geregeld over 't een of ander met elkaar gepraat. Gisteravond niet en vroeger ook nog niet. Hoe raar, hoe heel raar, dat je dan toch zoo van elkaar houdt. Want dat Herman van haar hield, was wel zeker: hij had haar hand gedrukt en hij had haar 'lieve' genoemd. Maar kon Herman eigenlijk wel weten, dat zij van hém hield? Als hij eens dacht, dat ze niet van hem hield! Zij wist het wel van hem, maar hij kon het niet weten

van haar. Als ze hem eens een brief schreef! Maar ze kon hem toch zoo niet schrijven, dat ze van hem hield. Ha, 'n ideetje! Zij zou de roman, die ze van hem had, inpakken en met een briefje terugzenden, en in dat briefje zou ze het een heel, heel klein beetje zeggen. Of nee, zij zou 't niet eens zeggen, want dat ging niet, maar zij zou trachten iets te vinden, waardoor hij het wel begrijpen kon.

Een uur lang zat ze in haar groenige boudoir briefjes te schrijven en te verscheuren. Dán zei ze, naar ze meende, te veel, dán te weinig. 'Nu vort er maar mee', sprak ze eindelijk toen ze weer een briefje klaar had. Trouwens, dat briefje vond ze nog zoo kwaad niet: eerst zei ze iets over de roman, en dan: 'Het feest was erg prettig, vind je niet? Ik heb ten minste nog nooit zoo'n plezier op een feest gehad'. Dat was heel duidelijk; want ze had den heelen avond zoo ongeveer met niemand gesproken als met hem, en dat wist hij, en dus zag hij duidelijk, dat ze van hem hield. En heel diplomatiek was

ook de vraag: vind je niet? Daar gaf ze mee te kennen, dat ze graag een briefje van hem wou hebben, en dat ze dan weer antwoorden zou.

- Nu vort er maar mee.

Vlug, met bruinglad pakpapier en dun bindgaren, werden briefje en roman ingepakt.

- Een mooi pakketje, netjes ingepakt, daar kan-i aan zien, dat ik 'n net meisje ben. Nu nog 'n lak er op. Mijn wapen! Waar is m'n wapen! Als-i m'n wapen niet ziet, is alles bedorven!

Collette namelijk had, sedert lang al, zich een wapen laten maken. Want wie een geldzak heeft, moet ook een wapen hebben. Maar Jeanne had tot zijn ergernis altijd gelachen om 'ons wapen', om dat beestje met wat streepjes.

Waar is dat ding nou, zei ze weer. Ha, daar had ze het. Het lak was er op, de pen kraste vlug, vlug over het papier, het adres was klaar, en nu zou ze het pakketje aan Albert geven om het dadelijk te bezorgen.

Met het pakketje in de hand op het Hertepad gekomen, zag zij door de groot-vierkante deuren-opening der stalling, tegen een donkeren achtergrond van rijtuigen, hoofdstellen, staande, hangende in een warreling van schaduwen, op den vloer Albert geknield, den rug naar de deurenopening, het hoofd naar beneden, bezig aan iets op een bank vóór hem. Naast hem op den grond een doos met oranje, roode, gele, blauwe potlooden, een stuk grauw-blauwig papier vóór hem op de bank, teekende hij, vlug in de weer, een dametje ten vollen lijve uit. Stil de geluidlooze straat, hing er iets van het teer-sereene van den dorps-zondagmorgen om en rond dien armen jongen in zijn rood-wit gestreept jasje van heerenknecht, daar bezig aan het uitstamelen van zijn lief gevoel.

Weg in zijn bezigheidsje, hoorde hij Jeanne niet naderen; eerst toen haar schaduw het papier donkerde, zag hij om.

- O, juffrouw, om godswil neemt u me niet kwalijk.
- Kwalijk nemen, Albert, wat dan?

Zij nam het papier, herkende haar portret.

- Wel, dat neem ik je heelemaal niet kwalijk. Waarom?
- Dank u wel. Maar mag ik verzoeken, dat u 't niet aan m'nheer zegt. Die zou er, vrees ik, wel boos om zijn.
- Heel graag, als je dat meent. Maar weet je wel, dat je dat mooi geteekend hebt?
- Vind u 't mooi?
- Ja zeker. 't Is wel een beetje ondeugend van je, die hoed zoo groot te maken.
- Ja, maar, juffrouw, zoo groot is-i.
- Is-i zóo groot? Dan is-i toch wel 'n beetje erg groot.
- Nee, nee, kijkt u maar, hoe mooi alles bij mekaar past.
- Nu, of 't zoo mooi bij mekaar past, weet ik nog niet. Maar het lijkt, dunkt mij, erg goed. De veeren op m'n hoed, en de kleur van m'n blouse en van m'n japon... die veeren zijn erg mooi. Waar heb je dat geleerd?
- Nergens, juffrouw.
- Teeken je meer?

- Ja wel. Hier heb ik een heel schetsboek vol.

Zij bladerde, zag een twintigtal schetsjes, meest portretten geteekend met gekleurde potlooden, met pen en inkt, met waterverf, portretten van personen die ook Jeanne voor een deel wel kende, den koetsier, de meiden, den melkboer.

- Kijk dat eens mooi wezen. Wat geef je overal de stof mooi aan. En wat mooie kleuren zijn dat. Maar Albert, 't is zonde, dat je geen schilderen leert. Waarom leer je dat niet?

- Dat zou niet kunnen, juffrouw, omdat mijn ouders arm zijn.
- Zou je anders graag schilderen willen leeren?
- O, vreeselijk graag.
- Mag ik je schetsboek eens meenemen?
- Zeker wel.
- Dan zullen we daar later eens over praten.
- Maar uw portret zult u toch aan niemand laten zien, nietwaar?

- Nee, Albert, dat is beloofd. Maar ik zal het bewaren voor me zelf. En als je later een groot schilder bent, dan zal ik heel veel plezier aan dat portret hebben.

- Maar u moet het zóo nog niet meenemen. 't Is nog niet af.

- Wat mankeert er dan nog aan? Stil, niets zeggen, 'k Wil eerst zelf kijken. 'k Zou zeggen dat het af is. M'n hoed en m'n voile en m'n groenige blouse en m'n grijze japon en m'n perle-glacés. Wat moet daar dan nog bij?

- Zult u niet boos worden?

- Zeker niet.

- Uw roode parasol moet er nog bij.

Jeanne lachte; Albert ging aan 't prutsen; een paar minuten later gaf hij het haar terug. Jeanne schaterde het uit van de pret en zei:

- Loop ik daar zoo nuffig mee?

- Nuffig, juffrouw, hoe kunt u 't zeggen. 't Is zóo gracieus.

- Nou, als dat gracieus is, dan is 't in elk geval heel erg naar 't nuffige toe.

- Maar, vervolgde ze, ziende dat Albert

een weinig ongerust keek, 'k neem 't je heelemaal niet kwalijk, heelemaal niet, hoor!
'k Zal er in 't vervolg aan denken, dat ik 'n beetje anders met m'n parasol loop.

- Nee, nee, doet u dat niet, dat zou zonde wezen.

Dien avond, na den eten, bleef Collette met vrouw en kinderen theedrinken, want hij had te acht uur een vergadering van eenige heeren bij zich aan huis. Mevrouw, Collette, Jeanne zaten in de tuinkamer; 't was er zoo gezellig, meende mevrouw, zoo in het grijze halfdonker van den zomeravond. Het theevlammetje wakkelde schaduwen door de kamer, scheutjes licht over de tafel; de theestoof spinde als een poes, die zijn raadselig genot spint; een schemerende luwte ademde stil, voorzichtig binnen door de serre; in lieve intimiteit hing de schemering over de hoofden.

Maar Collette hield niet van schemeren.

- Kijk, zei hij toen op zijn zeuren om licht het gas was aangestoken, nou kan je zien; dat is toch prettiger.... Eens even in de krant kijken, of er wat over de be-

grafenis in staat... Ha, ja... 't was erg aardig, de begrafenis. En ik moet bijzonder mooi gesproken hebben. Ten minste Haman zei het. En 'k vond het zelf ook. Enfin, de eene keer is men beter op dreef als de andere. Haman heeft ook mooi gesproken. Trouwens, die spreekt altijd mooi. En altijd precies even mooi; ik begrijp niet, hoe hij dát zoo kan: altijd eender en altijd mooi. Of je hem 's avonds op 'n feest hoort, of 's morgens op 'n begrafenis, als je niet luisterde zou je beide keeren denken, dat hij dezelfde mooie verzen opzei, zoo van Racine of Vondel.

Jeanne, papa in een prettige stemming ziende, ging even heen, kwam terug met het schetsboek van Albert.

- Papa en mama, nu moet jullie toch eens zien, hoe mooi die Albert teekent. Kijk eens hier. Mooi, hè? Wie had dat ooit gedacht van die Albert. Van middag kwam ik in de stal, en toen zag ik dit schetsboek liggen. En toen heb ik het meegenomen, om het u eens te laten zien, pa! Kijk dat sloffende boerinnetje eens,

wat zijn die voeten goed en die breede rug, 'n heel klein beetje krom, en die zware handen. En kijk, daar heb je Hendrik, in z'n linnen jas in de deur van de stal, met z'n neuswijs gezicht. D'r staat onder: Hendrik voorspelt regen.

- 't Is beeldig, zei mamaatje. Wat is die Hendrik goed.

- En dat zoo'n jonge van achttien jaar, zei Jeanne, die nooit schilderen geleerd heeft. Hoe knap.

- Nou, zei Collette, noem je dat schilderen? Hoe kom je d'r bij? Schilderen is heel wat anders. Zoo'n beetje teekenen op 'n futje papier, dat is geen schilderen.

- Nee, pa, maar d'r zullen heel veel schilders wezen - kijk eens hier, die bladversiering: 'n plantje met wat kleurtjes en wat takjes en wat bloemetjes - die zouden willen, dat ze dat bij mekaar konden krijgen.

- Wat is daar nou an? 'k Vind d'r niets an.

- Gut, Alex, kijk dan toch eens. Zie dat roosje eens met die mooie kleurtjes.

En zoo eenvoudig. 't Zijn waarachtig maar twee kleurtjes, en 't leeft.

- Och, wat is dat nou, 'n paar kratsjes met gekleurde potlooden.

- En kijk eens hier, pa; die juffrouw met haar boa. Wat is die boa mooi. Je zou er zoo naar grijpen om die zachte boa te voelen. Paatje, mag ik u een verzoek doen?

- Zeker, kind.

- Ik heb dit schetsboek van Albert meegenomen, om u te verzoeken... misschien wou u eerst eens een schilder vragen of Albert talent heeft, maar als die zei dat-i 't heeft... of u Albert dan niet zou willen voorthelpen om schilder te worden.

- Kind, wat kan ik daar nou voor doen? Een schilder, die moet op de academie op de Stadhouderskade. Buitendien, laat zoo'n jonge toch palfrenier blijven. Ieder mensch moet in zijn stand blijven.

- Maar pa, bij schilderen komt toch geen stand te pas.

- Waarom niet? Zoo'n jonge kan toch

niet in kringen van Israels en Mesdag komen... Dat gaat immers niet.

- Israels en Mesdag zouden er niets van zeggen.
- Enfin, wat raakt mij dat ook? Wat wou je mij daar nou over verzoeken?
- Hoor, paatje, word nu niet boos. U doet zooveel voor kunstenaars en voor de kunst; als u Albert nu eens aan het geld hielp, dat-i een paar jaar naar de academie ging of waar-i anders leeren moet.
- Ik zou je danken. Wat heb ik daar an?
- Maar, pa, hoe bedoelt u... u doet zooveel voor kunstenaars... van avond heeft u nog een vergadering, zei u straks, van heeren, die acteurs en actrices...
- Ter verheffing van den stand der tooneelisten.
- Ja, maar dat kost toch ook geld.
- O ja, zeker, natuurlijk kost dat geld.
- En u geeft altijd zooveel.
- O ja. Maar wat heeft dat hier nou mee te maken?
- Dan kunt u, dacht ik, toch ook wel een beetje voor Albert doen. Als al die

heeren nou eens ieder een beetje voor Albert geven. Dat kan toch zooveel niet wezen.

- Och, zeuren! Die heeren zullen je bedanken. We kunnen toch geen bestuur maken voor Albert alleen.

- Nou, bestuur, dat hoeft ook niet.

- Enfin, ik doe het niet.

- 'k Begrijp u niet pa: u doet toch zooveel....

- Och, zeur toch niet....

Toen Collette gegaan was en met Haman, Sijpgens en anderen aanzat 'tot het formeeren van de grondslagen der vereeniging: Ter verheffing van den stand der tooneelisten,' zei Jeanne, die met mevrouwtje in de tuinkamer alleen was gebleven:

- Maatjelief, begrijpt u dat van pa?

Mevrouwtje wachtte een oogenblik met te antwoorden.

- Kindje, je wordt al 'n dagje ouder. En daarom meen ik dat ik je mijn meening, mogelijk is ze onjuist, wel zeggen mag. 'k Heb in den laatsten tijd wel eens

gedacht, dat papa die dingen meer uit ijdelheid deed dan om de zaak zelf.

Jeanne was verdrietig. Mama moest gelijk hebben. Wat waren dat ook allemaal voor rare dingen, waar papa aan deed. Een nieuw volkslied. En stotterende kinderen. En verheffing van den stand der tooneelisten. En al die rare commissies met Aagje Linschoten en Haman. Die Haman: zoo'n boekerige kletsmaajor, had Herman gezegd. Verbeeld je, dat Herman aan al die dingen deed. Da's waar ook; daar had ze nog nooit zoo aan gedacht: hoe onmogelijk dat Herman aan die dingen deed. Maar dan had Herman ook gelijk; dan was 't allemaal larie; Herman had wel gelijk, toen hij gisteren avond zoo over die dingen sprak. 't Bleek trouwens: want waarom wilde papa nu een knappe jonge als Albert niet helpen? Waarom anders dan omdat het niet in de kranten kwam en men er geen presidentje of secretaris van 't een of ander bestuur bij kon spelen. Kunstenaars begraven, ja; men wilde ze wel begraven, van morgen

nog, om te laten kijken hoe mooi men spreken en huilen, sprekend huilen en huilend spreken kon.

Maar ze helpen om kunstenaars te worden... nee, dan moet ieder in z'n stand blijven. Herman, dat was 'n andere man. Zoo in allen eenvoud lief en waar.... Zou-d-i van d'r houden, Herman? Zeker, hij had gisteravond immers haar hand genomen. O, 't zou zoo heerlijk zijn, zóo'n man.... Zij zou wel op de knieën voor hem willen gaan liggen. Zij zou alles voor hem willen doen.... Als hij van haar hield, dan zouden ze trouwen en altijd, altijd bij elkaar zijn, en altijd zou ze die lieve, zachte stem hooren, die haar vertellen zou veel liefs, veel zachts.... Trouwen! Maar zou papa dat goedvinden? Wat gaf papa om 'n artist? Wat te doen, als papa het niet goed vond?.... Nu, dan zou ze.... dan zou ze....

- Kindje, ben je niet prettig?

- Hoe dat zoo, ma?

- Je loopt zoo heen en weer. Je bent al 'n paar maal in de tuin geweest, en....

Er werd geklopt; de huisknecht kwam binnen, reikte aan Jeanne een brief over.

Juist uit de serre gekomen, scheurde zij, staande bij haar stoel, de enveloppe open.

- Wat is dat voor brief, kindje?

Als een nevelige warreling waaiden Jeanne de vragen door het hoofd: - Wat moet ik zeggen? Wat zal ik zeggen? Wat moet ik maatje antwoorden? En ze verwarrelden voor een oogenblik de drukking, de loodzware drukking van de ellende, die gekomen was.

- O, 't is niets, maatje. 'k Ga even naar m'n kamer.

In een oogwenk was ze weg, de trap op, in haar boudoir.

Laat ik kalm wezen. Stil, stil, kalm. In godsnaam kalm. Anders merkt iedereen dat er wat is. En niemand mag wat merken. Niemand. Ik wil niet, dat iemand wat merkt.

Zij nam een doosje lucifers, wilde 't gas aansteken.

- Waarom brandt die lucifer nou niet?

Kom, gauw, gauw!... Brand nou.... Nee stil, kalm... Goddank, 't gas is aan... Nou bedaard nog eens lezen, bedaard.

Het briefje rillende in haar vingers, las zij, met oogen, waarin iets van de zeer diepe, de zeer droeve doodensmart van doode oogen:

Wees toch voorzichtig en gooi je niet weg aan Herman Boudaen. Weet je dan niet, dat mevrouw de Moucheron sedert lang zijn lief is? En dat hij nog altijd hartstochtelijk van haar houdt? Een welmeenende vriendin.

Het teer-intieme, het lief-gezellige, dat er geweest was in de luchten om haar, sedert woorden van Herman, liefheden van Herman de luchten vulden, was neergeploft op den grond, was gegaan, als een lieve geest die niet meer dáar is; het was huiverig leeg geworden in de leegten om haar.

- Groote God, groote God, is dat mogelijk? Kan dat bestaan?.. En 't briefje van Herman dan, dat ik vandaag als ant-

woord kreeg? Dat was toch lief... Maar ik moet hier niet lang blijven; dan merkt ma wat. Het briefje wegsluiten. Zie zoo, 't is in 't bureau. Later zal 'k nadenken. Vanavond, als 'k alleen ben, dan zal ik nadenken, maar nu weer naar beneden.

- Kalm nu, kalm, zei ze voor de deur van de tuinkamer nog in zich zelf.

Zij trad binnen, nam met bevende vingers een boek, wilde gaan zitten lezen, toen mevrouwtje zei:

- Kindje, is er iets? Je bent de heele avond al 'n beetje zenuwachtig geweest en nu zie je zoo bleek? Vind je 't zoo naar, dat pa niets voor Albert doen wil? Misschien lukt het later nog wel, en anders...

Jeanne, rillend, liet het boek op den grond vallen, vloog naar moedertje, de eenige warme plaats op de kil-groote wereld, die er voor haar was. Ze viel moedertje om den hals, snikte, snikte...

- Kind, gut, kind...

Jeanne snikkend, schreide uit de ellende, die gekomen was.

- Kindje, maar kind, lieve kind....

- Kom, Jeanne, toe, je bent anders zoo'n ferme meid.... Zal maatje je een glas wijn geven?...

- Kindje, kom nou...

- Kindje, daar moet iets bijzonders wezen, dat je zoo schreit; dat gebeurt je anders nooit. Jeanne, zeg me wat is er?... God, kind, ik schrik, nee, nee, dat kan niet, niet waar, dat is zoo niet, daar ben jij het meisje niet voor.... Nee, nee, dan had je 't maatje gezegd.... Dat zou je toch niet doen? Nooit, nietwaar?

- Wat maatje, lieve maatje?...

- Kind, luister even goed. Luister je? Zal je goed luisteren en maatje eerlijk antwoorden?

- Ja, maatje!

- Stil, zacht praten, zacht, dat niemand ons hooren kan.... Er is toch niets tusschen jou en.... Albert?

- O, nee, maatje, heusch niet. Hoe komt u daárbij?

- Is 't werkelijk waar?

- Maatje, dan zou ik toch aan u niet jokken.

- Goddank.... Stil nu maar.... Dan ben je gelukkig alleen maar wat zenuwachtig.
Kom, een beetje ferm. Ga nu even staan. Dan zal ik je een glaasje wijn geven....
Zie zoo; drink dat maar in eens uit. En droog dan je oogen af. Er kon eens iemand
binnenkomen.... Zóo, nu is 't een beetje beter, hè?

- Ja, maatje, nu is 't een beetje beter.

VIII.

's Namiddags na beurstijd van den volgenden dag in Collette's bruinig kantoor. Collette, neergegoot in zijn stoel, ligt achterover voor zijn bureau, kijkt, op grootformaat papier, een door hem gesteld concept-prospectus door, een reorganisatieplan van een spoorweg in Noord-Amerika, die nooit rente betaald heeft, maar nu met cijfers belooft, een geweldig vervoer van personen en goederen te zullen krijgen als de aandeelhouders twintig procent op hun aandelen bijbetalen. Voor een laatste correctie, alvorens het naar de drukkerij te zenden, had hij het nog eens willen zien, peutert aan de cijfers, dat zij mooier kloppen, aan de zinnen dat zij mooier rollen, onderschraapt de meening van mijnheer die en

die, zijn incognito-participant in New-York.

Een bediende komt binnen, reikt een kaartje aan: H. Matthieu, particulier rechercheur en practizijn.

Een goedig joodje, zou je zeggen, van een vijf en dertig jaar, rood de bolle wangetjes, zwart de haren en het kneveltje, komt binnen, neemt een hooge-hoed met een breeden rouwrand van zijn hoofd, groet als mindere tot meerdere. Het goedige kereltje is in het zwart gekleed, in een toegeknoopte zwarte jas, wat fladderig om de leden, wat lang op de knieën.

- Ga zitten, Matthieu. Steek 'n sigaar op. Nee, die niet, neem deze; da's een extra-lekkere.

Matthieu, voorheen kantoorklerk bij advokaat Retz, was sedert eenige jaren snorder van Retz: rondzwervend in kroegen door heel de stad zocht hij er zaakjes, bepraatte de luidjes om failliet te gaan, stookte den man op tegen de vrouw, de vrouw tegen den man om een echtscheiding te krijgen, bracht ze na de bewerking bij Retz met informatiën omtrent hun geldelijke draag-

kracht, en ontving na de betaling zijn provisie. Opdat de luidjes ook uit zich zelf zouden komen, had hij een groote naamplaat op zijn deur: H. Matthieu. Particulier Rechercheur en Practizijn, en had hij op tal van muren in de stad houten borden laten spijkeren, waarop: 'H. Matthieu. Verschafft raad in alle rechtzaken. Consult f1,00. Bezorgt echtscheidingen in den kortst mogelijken tijd, behandelt voordeelig faillissementen, schrijft rekesten van allerlei aard, ook aan H.M. de Koningin. Prijs f0,75. Adres: Ferdinand Bolstraat n° 124^g.' Ter bevordering van den ernst en degelijkheid van zijn optreden droeg hij steeds een breeden rouwrand om den hoogen hoed, een zwart, gekleed costuum, een glimmendzwart leeren portefeuille onder den arm.

Matthieu beperkte zijn 'rechtskundigen bijstand' niet binnen de engste grenzen: menig karweitje dat niet in direct verband althans met de interpretatie van het wetboek stond, hielp hem bij het bijeencharrelen van zijn broodje. Hij exploiteerde daarbij het gelukkig toeval, dat hem,

ofschoon hij chriften was, een jodengezicht had gegeven, en dat zijn moeder in de ruzie, die er thuis de conversatie verving, menigmaal tot zijn vader deed zeggen: 'Verbeel je maar niet, dat hij van jou is, want dan heb je 't mis.' Bij joden namelijk gaf hij zich ter wille van het meer intieme vertrouwen, om in 'de gawroesse' te komen, uit voor een jood, had zelfs voor dat doel een collectie joodsche uitdrukkingen geleerd, waarmee hij zoo noodig zijn gesprekken truffelde.

Veel rijke joden hebben nog, als in de dagen van Molière, voor de kleine intimiteiten van het gewone leven een vertrouweling, een figaro, liefst een jood, met wien ze, anders de landstaal pratende, op zijn joodsch smoenzelen over maintenées, over dames- en heeren-gevalletjes. Vaak is het de jodenkapper, die behalve zijn spraakzaamheid en het feit dat hij kapper is geweest van den een of anderen koning of keizer nog de eigenschap heeft, dat hij toevallig naast een modiste woont, zoodat het wel gebeurt dat de dames, die de

modiste bezoeken, en de heeren, die den kapperswinkel binnegaan, door een deur tusschen de beide huizen in conversatie geraken. Matthieu nu was door zijn joodsch uiterlijk en andere door Collette gewaardeerde hoedanigheden een soort 'sjammes' van Collette. En het kon niet ontkend worden, dat hij die betrekking met ijver en trouw waarnam: de laatste nouveautés in pikante lectuur en fotografiën waren steeds dadelijk in Collette's handen, en zijn maintenée kon niet in het circus tegen een stalknecht lachen of hij had er bericht van.

Matthieu, de sigaar in den mond, frommelt met zijn hand in de achterzak van zijn jas, haalt een pakketje te voorschijn, bindt het touwtje los.

- Heb je wat voor me meegebracht?

- Ja, wat nieuws. Ik had het eerstdaags willen brengen, maar nu u mij ontbood om even bij u te komen, heb ik het maar dadelijk meegebracht. 't Is wat extra moois, en in elk geval nieuw; Aupin & Co. hebben het juist ontvangen. Daar heeft u: La vallée de Lesbie, en dat is: La belle

Amadée en dat: Auszüge aus Schiller's Glocke, en hier heeft u: Variationen über Es stand ein Wirthshaus an der Lahn en daar nog: Medicinische Belehrungen. Een heel aardige aanwinst voor uw collectie.

- 'k Moet zeggen, 't ziet er aardig uit, zei Collette glimlachend, bladerend in La belle Amadée. Dank je voor de moeite.

- Niet te danken.

- En hoeveel ben ik je schuldig daarvoor?

- f18 en f9 en f12 en f10 en f16, dat maakt f65.

- Ze worden duur tegenwoordig, f18 dat eerste, en 't is maar 18 pagina's groot.

- Jauker? Het gevaar moet betaald worden. De justitie zit de heeren tegenwoordig achterna als een dolle. 'n Mensch schijnt op 'n fatsoenlijke manier zijn parnose niet meer te mogen hebben. 't Is toch geen stelen. Dat was nou net wat voor u als lid van de eerste kamer om daar eens 'n hartig woordje over te zeggen.

Collette schaterde van de pret.

- Ik zou je danken. Dan betaal ik ze

maar liever wat duurder. Kijk, daar heb je honderd gulden.

- 't Spijt me, ik kan niet wisselen.

- O, dat was de bedoeling niet; laat maar zitten.... Nu zullen we dat maar eerst eens wegsluiten.

Collette nam zijn sleutelring, zocht een sleutel, opende een kast beneden in zijn bureau en lei het ontvangene bij eenige stapels boekjes.

- Matthieu, vergis ik me of.... ken jij niet m'nheer Retz nog-al, ik bedoel de advocaat.

- Zeker, die ken ik heel goed. Ik ben lang bij m'nheer op 't kantoor geweest. En ook sedert ik mij zelf als rechtskundige gevestigd heb, ben ik nog heel groot bij m'nheer. D'r komen namelijk heel veel menschen bij mij om m'n hulp te vragen in rechtszaken, en als er dan 'n advocaat in noodig is, ga ik met ze naar m'nheer Retz. Chochemme souger! God, god, wat 'n kerel!

- Dat heb ik meer gehoord. Dat moet 'n knap advocaat wezen. En ik hoor, dat hij ook 'n drukke praktijk heeft.

- Ja, zeker, 'n heel drukke praktijk. Veel lui uit de stad, en ook veel boeren, uit heel Noord-holland. O, met die boeren, daar hadden we altijd zoo'n chijn mee op 't kantoor. M'nheer vroeg ze altijd voorschot; dat moet je wel doen, want als je de lui uit de misère hebt geholpen, zie je ze nooit weer en betalen ze je niet. Maar dan zorgde-i altijd, dat-i niet te véel voorschot vroeg, want dan loopen ze naar 'n ander, natuurlijk. Maar als-i dan eenmaal wat binnen had, dan liet-i 'n poosje later weer bijbetalen, en wéer bijbetalen. En dan begonnen ze natuurlijk te piepen...

- Te...? vroeg Collette lachend.

- Te piepen, noemen wij dat. Als 'n muis, begrijpt u, die je knijpt. Ha, ha! Te klagen, dat ze al zoo veel hadden betaald, en dat ze niet meer hadden, dat d'r vrouw ook net bevallen moest en dat ze tien kinderen hadden, en zoo. God, god, dan hadden we zoo'n pret, Quint en ik. Quint was de andere bediende. Maar soms had ik wel 's ragmonis met ze, en dan ging ik naar m'nheer en dan zei ik: M'nheer,

ik geloof dat het heusch waar is, dat hij haast niets meer heeft. Maar weet u wat-i dan zei?

- Nou? zei Collette, die aanmoedigend glimlachend luisterde.

- Dan zei d'i: 'Als je 'n varken te scheeren krijgt, laat er geen haar op zitten'. Hoe vind u dié?

- Heel aardig, heel aardig.

- O, 't is zoo'n chijn-ponem.

- Nou, dat treft uitstekend, dat je Retz zoo goed kent. Want ik wilde je verzoeken, voor mij eens 'n zaakje met Retz te bepraten. Voor mij, dat wil zeggen: voor mij en eenige ande. heeren, zooals je straks merken zult. Zooals je misschien weet.. ben je lid van 'n kiesvereeniging?

- Ik ben lid van Burgerkring, m'nheer Retz is president.

- Dan weet je, dat er eerstdaags verkiezingen zijn, en dat er nu door de kiesverenigingen kandidaten worden gesteld. Nu zouden eenige heeren en ik graag willen, dat wil men natuurlijk altijd graag, dat onze kandidaten gekozen worden. Laat

ik beginnen met te zeggen, d'r is heel veel geld voorhanden om kosten te betalen.

- Dat schiet op.

- Dat ben ik met je eens, geld is er nodig. En nu zou het mogelijk wezen, dat Burgerkring slecht bij kas was...

- Nee, nee, mesomme is er genoeg.

- Luister nou eerst eens goed toe... Dat kan jij zoo precies niet weten.. Nou zou 't kunnen wezen dat Burgerkring slecht bij kas was. Daarom zouden die heeren en ik heel graag aan m'nheer Retz kosten voor de verkiezingen willen voorschieten, altijd, als Burgerkring onze kandidaten stelt, dat spreekt. Ik zeg, wij zouden aan m'nheer Retz graag kosten voorschieten, want zoo'n president van 'n kiesvereniging heeft altijd veel kosten, dat weet ik bij ondervinding heel goed. Dat geld geven we dan zoo: jij ontvangt het van mij, en jij geeft het aan m'nheer Retz en m'nheer Retz is daarvan natuurlijk geen verantwoording schuldig...

- Psst, ik ben er!

- De vraag is nu: zou m'nheer Retz onze kandidaten willen stellen.
- Dat zaakje is koscher.
- 't Is jammer, dat hij op de vergadering van Burgerkring van verleden week andere kandidaten genoemd heeft. 'k Ben bang, dat het daardoor moeilijk zal zijn.
- Maakt u zich niet ongerust. 'k Zeg u toch dat het 'n chochemme souger is, jezus, zoo'n kranige kerel. Dat knapt hij op, hoe, dat weet ik natuurlijk niet, maar hij doet het, onder handgeklap van de heele vereeniging.
- Dus jij denkt, dat het gaan zal.
- Zóo zal ík gezond zijn!
- En zal Retz geen bezwaar hebben, denk je?
- Retz? Een van zijn lijfspreuken is: Voor tien duizend gulden laat ik me omkopen.
- Da's duur, lachtte Collette.
- U laat me niet uitspreken. Dan zegt-i er bij: Enfin, da's maar bluf, om het op prijs te houden; voor minder doe ik het ook.

De lijfspreuken van den heer Retz brachten Collette op het idee, dat hij zich niet behoefde te geneeren om het zaakje met hem zelf te bepraten, wat, om misverstand te voorkomen in de namen der candidaten en dergelijke hoogere politieke aangelegenheden, toch ook beter was.

- Zou je niet kunnen bewerken, vervolgde hij, dat m'nheer Retz en ik eens een onderhoud hadden?

Matthieu keek plotseling sip. Want als zijn intermediair verviel, zou Retz het geld zelf ontvangen, hem een veel kleiner som als verdienste opgeven dan hij ontvangen zou en hem bedriegen in zijn provisie.

- Oend wo blijb iesj? 'k Ben ook 'n gesjochten jonge, moet u denken.
- Als het zaakje in orde komt, krijg je van mij honderd gulden.
- Kom, kom, m'nheer Collette; twee.
- Nu, twee dan.
- Dan komt m'nheer Retz morgen bij u. Na kantoortijd?
- Ja, heel goed.

Een kwartier later stond Matthieu voor

de deur eener huizing op de keizersgracht en werd binnengelaten door Quint, den bediende van mr. Retz.

- 'k Moet hem spreken. Zitten er veel lui te wachten?

- Er is iemand binnen; dat zal niet lang meer duren en alleen Lange-mie en d'r franzoos zitten te wachten.

Matthieu met zijn blozende wangetjes, in 't zwart, den hoed met den rouwrand op het hoofd, kwam in de wachtkamer, een laag vertrek, een paar voeten lager dan de straat, door twee vierkante ramen schuin over de straat naar boven kijkend.

- Wel, hoe gaat het? zegt hij tot Langemie, een bordeelhoudster, die terecht had gestaan voor het hebben van minderjarige meisjes in haar maison de tolérance, zooals de franzoos het gebouw noemde.

- Slecht afgelopen. Ze hebben mij een jaar gegeven.

- En anderhalf jaar was de eisch. Ja, m'nheer Retz is knap, kranige kerel.

- Maar m'nheer had mij beloofd, dat ik heelemaal vrij zou komen.

- Dan heeft u dat niet goed begrepen; dan heeft hij bedoeld, dat u vrij zou komen niet dadelijk, maar in hooger beroep.
- Ja, dat zegt m'nheer ook. Maar dat schijnt duur te wezen, het hooger beroep.
- Hooger beroep is altijd heel duur. Je moet denken voor de rechtbank heeft m'nheer maar drie rechters te betalen, maar in hooger beroep moet hij er zés betalen.
- Ja, dat zegt m'nheer ook. Ik dacht eerst, dat hij 't er maar om zei, maar dan is het toch waar.
- Zeker is dat waar. Wat heeft u m'nheer voor 't hooger beroep betaald?
- Zeshonderd gulden.
- Da's te geef. Daar legt hij geld bij. Dan is 't sekuur een heel mooie zaak, die hij voor zijn eer behandelt en niet om wat te verdienen. Wanneer heeft u dat betaald?
- Een weekje geleden.
- U moest nu toch ook eens om mij denken. 'k Heb maar vijftig gulden van u gehad. Ik heb m'nheer gezegd, dat hij u schappelijk behandelen moest, en hij doet

het. Daar is vijftig gulden toch geen beloning voor.

Terwijl Lange-mie beweerde dat het al zoo duur bij m'nheer Retz was en dat het slecht ging met de zaken, ging Matthieu aan een bureau-ministre tegenover Quint zitten en schreef op een bloknoot: Alleen Lange-mie en de franzoos wachten. Maak spoedig af. Ik moet u dringend spreken over een belangrijke zaak. U heeft mij weer bedonderd met Lange-mie; zij heeft u zes honderd gulden voor hooger beroep betaald en u zegt er mij niets van en geeft mij niet mijn provisie.

- Quint, geef dat even aan de baas.

Quint kwam terug.

- In orde, zei de baas.

- Wanneer is de baas van Brussel gekomen? vroeg Matthieu.

- Gisteravond.

- M'nheer gaat vaak naar Brussel, is 't niet, vraagt Lange-mie.

- Ja, zei Quint. M'nheer is adviseur van de koning van België.

Nu, Quint geloofde dit ook. De waar-

heid was, dat Retz een maintenée in Brussel had, maar, om dit voor zijn vrouw te verbergen, met zijn gewoon aplomb sedert jaren zoo overtuigend in huis vertelde, dat hij adviseur van den koning van België was en daarover zooveel verhalen deed, dat ieder in huis het geloofde. Om de zaak nog waarschijnlijker te maken, had hij zich doen versieren met de Leopoldsorde.

Weldra was de beurt aan Lange-mie en de franzoos; spoedig daarna ging de bel, die Quint waarschuwde dat het consult was afgelopen, dat hij hen de deur moest uitlaten, en Matthieu kon binnen gaan.

De salon van het huis, uitziende op den tuin, was ingericht voor kantoor. Op dit oogenblik waren er de overgordijnen gesloten, en voor den bezoeker, komende uit het heldere daglicht, stroomde het gaslicht zacht-gouden uit een kroon over een langwerpige eikenhouten tafel, waarvan op een enkel plaatsje het bruine leer zichtbaar was tusschen boeken, dossiers, papieren, sigarenkistjes, snuisterijen.
Rond

de tafel, in hoeken der kamer, pullen, potten, antiquiteiten. Bij de tafel de adviseur van den koning van België, een man van een veertig jaar, op het ronde hoofd kortgeknipt de zwarte, een weinig grijzende haren, kort geknipt de nog git-zwarte knevel, gekleed in een elegant dof-zwart jacquet-costuum, tegen het dof-zwart hel blinkend de wit-blinkende manchetten en boord. Gouden ringen; gouden manchette-knoopen; gouden knoopje in het front.

- Waarom heeft u 't gas al op? vraagt Matthieu.

- Och, 't begon daar net te regenen. En dat gewriemel van de regen tegen de glazen maakt me zenuwachtig; als 'k in mijn kist lig, kan 'k het nog lang genoeg hooren.

De zenuwachtigheid van mr. Retz was een zijn leden voortdurend door-kriebelende onrust, een schrikje, dat door zijn zenuwen electriseerde, een onbewust schrikje voor de zaken die hij verwaarloosd, voor de cliënten die hij bedrogen had. De stapels papieren vóór hem op de tafel, de dos-

sierkast aan den muur veroorzaakten hem een rilling: daar lagen hoopen zaken van klanten, die hij op hun vraag of hij de tegenpartij goed te lijf zou gaan, geantwoord had: 'met de ijzeren tang', waarvoor hij grof betaald was, maar waaraan hij niets had gedaan. Een enkele maal kwam het voornemen over hem, den achterstalligen rommel af te werken; dan zat hij 's avonds tegen middernacht op zijn kantoor, lei een hoop stoffig geworden dossiers voor zich, trachtte er aan te werken, maar kwam 's morgens tegen vijven tot het besluit, dat er geen mogelijkheid was, den rommel af te doen, gooide in een zenuwachtige vlaag de papieren bij elkaar en verbrandde aantekeningen, akten, stukken van waarde in den kachel, den volgenden dag nog zenuwachtiger omdat hij ze verbrand had en er natuurlijk door de klanten naar gevraagd zou worden. Hij schrikte als de bel ging, vreezende dat er iemand zou zijn, die tot het inzicht was gekomen, dat zijn zaken verwaarloosd waren, of die geldelijk minder nobel was

behandeld. Zulke bezoekers vormden zelfs een benoemde rubriek, de quaerulanten, en Quint's hoofdbezigheid was, die quaerulanten met telkens nieuwe jokkens tevreden te stellen.

Bovendien ook buiten de quaerulanten was de toeloop van nieuwe klanten bij Retz steeds groot. Zijn groote praktijk was een gevolg deels daarvan dat hij zorgde zoo nu en dan gerucht makende zaken met talent goed te behandelen, deels van de wijze, waarop hij met zijn klanten, meest luidjes uit den middenstand, makelaars, winkeliers, familiaar omging. Wel nam hij, als ze bij hem waren, weinig moeite om hun zaken te bespreken, en al heel zelden sprak hij er nog over, als hij het geld binnen had. Maar als hij zoo prettig met hen causeerde, hun snuisterijen liet zien - hij had 'n manie om prullen te koopen en er zijn kantoor mee te vullen, dat je er bijna over viel - hun vertelde van de pret die hij gehad had in Parijs of in Brussel, met hen sprak over politiek, dan groeiden ze in de vriendschap van

mr. Retz, en vergaten onder 't rooken van een sigaar ook zelf waarom ze eigenlijk gekomen waren. En als ze eindelijk zeiden: 'Maar laat ik u niet langer ophouden, m'nheer! Er wachten nog zooveel clienten', dan stak hij zijn vriendschaps-vuurwerk af en zei: 'O, onder vrienden! Laat die kerels maar zitten, die kunnen wel wachten.' En al die 'kerels', gecoeffeerd hetzelfde te hooren van den gerenommeerden mr. Retz, gerenommeerd als advocaat en als politicus, brachten hem geld of brachten andere clienten met geld.

- Is er wat aan de hand? vroeg Retz.
- Eerst zeggen, wat ik krijg van Langemie.
- Nou, nou, stil maar; 'k heb 't vergeten.
- Vergeten! U vergeet het altijd.
- Bedaard maar. 'k Zal 't straks wel goedmaken. Wat is er nou te verdienen?
- Minstens vijf lapjes van duizend.
- Bliksem. En waarmee?

Matthieu vertelde, genottelijk glanslachend, uitvoerig zijn onderhoud met Collette,

met aanhalingen uit het gesprokene, met 'en toen zei hij' en 'maar ik zei dadelijk' en 'weet u wat, zei ik toen'; het verhaal rekkend om te langer er van te genieten, met zijn handen in een bakje vol duizende guldens te grabbelen en een beetje voor zich te nemen.

- U denkt er natuurlijk om, dat ik ook 'n stukje van de kaas krijg, zei hij eindigend, doelend op de provisie, die hij voor aangebrachte zaken kreeg.

- Zeker, zeker! Maar.... enfin 't is 'n aardig zaakje, dat niet, maar vijf duizend gulden zal er niet aan zitten.

- Nou wil u me weer bedonderen. 'k Zeg u toch, dat hij zei: wij hebben er veel voor over. En hij sprak sekuur van vijf duizend. U krijgt meer als u wil. De vierde part komt me eerlijk toe.

- Nou, nou.... je krijgt toch van Collette ook wat.

- Geen cent. 'k Mag sterven als 'k 'n cent van 'm krijg.

Met zijn open gelaat, de oogen brutaal kijkend uit het ronde gezicht, kwam Retz

den volgenden namiddag op het hertenpad, aan het kantoor van Collette. De portier opende de reeds gesloten deur; 't was stil in het gebouw; de klerken waren vertrokken. Collette, voor zijn bureau wachtend, schrikte een weinig toen hij stappen hoorde, de trap op. Dien voormiddag was telkens de vreemdheid van het onderhoud, dat hij waarschijnlijk dien namiddag hebben zou, als een lichte rilling door zijn denken gekomen; na beurstijd had hij niet gewerkt, om op zijn gemak menageerende uitdrukkingen te verzinnen. Wel was hij als bankier gewoon aan jokkens, groot en klein; maar een omkoopertij als deze, buiten den kring zijner gewone bezigheden, buiten den kring, waarin voor hem jokkens, leugens, en erger dingen de gemoedelijke makkelijkerheid van het usantieele hadden, deed hem zenuwachtig fantaseeren, wat er gebeuren zou. Met Matthieu was het gesprek makkelijk geweest; natuurlijk met zoo'n Matthieu.... en die hij bovendien sedert jaren kende en wist dat hij absoluut vertrouwen kon. Maar Retz had hij nooit gesproken. En

als die nu eens, 't was een slimme kerel, als hij eens zei: Collette, je bent een gemeene boef; ik zal ons gesprek publiceeren. Dan kan men 't wel ontkennen en te bewijzen is het dan niet, want er zijn geen getuigen; maar men voelt zich toch niet lekker. Het was een gevaarlijke boel. Maar in godsnaam. Hij moest. De Moucheron moest gekozen worden; 't was de prijs voor zijn eigen redding.

Retz komt binnen, en makkelijk, frank, joviaal klinken zijn woorden:

- Ik hoor, m'nheer Collette, dat u me wenscht te spreken.

Collette bood een stoel aan, ging zelf zitten, sprak langzaam, weidde uit over den politieken toestand, zei dat het hem erg aangenaam zou zijn als Burgerkring zijn kandidaten zou stellen, dat hij daarvoor dringend de groote steun van mr. Retz verzocht, sprak van verkiezingskosten, waagde eindelijk de woorden, dat ook, zooals hij immers zelf bij ondervinding wist, een president van een kiesvereeniging kosten en zelfs soms groote kosten had.....

Retz, de inleiding erg lang vindend, had al eens zijn beenen een paar malen over elkaar gegooid, maar nu begonnen zijn open zwarte oogen te glanzen en zei hij lachend:

- 'k Moet zeggen, de uitdrukking is niet zonder verdienste. Enfin, u staat bekend voor iemand, die z'n woorden weet te soigneeren.

Collette lachte. En makkelijker het gesprek voortzettend, zei hij eindelijk:

Maar u heeft op de vorige huishoudelijke vergadering kandidaten aanbevolen van Grevink's kant. Denkt u, dat de vergadering niets vermoeden zal, als u nu met tegenovergestelde kandidaten komt?

Ha, ha, ha, hi, hi, hi! Die vond-i goed. Vermoeden! De vergadering wat vermoeden. Die kerels, die handjesklappers, die bende knullen met hun ratjetoe van stomheid en opgeblazenheid op de plaats waar 'n ander z'n hersens heeft, die zouden wat vermoeden!

- Laat dat maar aan mij over, zei Retz. Dat lap ik u. Wel zou ik graag

willen.... ja, da's 'n goed idee.... kijk eens, weet u niet iemand, die op de vergadering komen kan, waarop we nu definitief de kandidaten zullen stellen, om, als ik 'n paar woorden tot inleiding gezegd heb, mij aan te vallen, flink, niet hatelijk, maar kordaat weg. Maar hij moet niets van onze afspraak weten. Want niet ieder kan goed babbelen; misschien zou het aan de flinkheid van z'n optreden schaden als hij wat wist. Ik bedoel dus iemand die....

- Ja, ja, ik begrijp.... Kent u dr. van Lottum?

- Die's patent. Zoo'n ernstig geleerde lobbies, da's net wat ik hebben moet. En 't treft goed. hij 's lid van Burgerkring. Hij 's trouwens lid van alle kiesverenigingen; 't gaat hem zooals veel meer van die lui; hij gaat naar die vergaderingen zooals 'n ander naar 't theater of naar 't paardenspel gaat, voor z'n avondlol. Zegt u aan hem maar, want hatelijk wordt die toch niet, dat hij naar die vergadering moet gaan; dat hij zorgen moet de eerste

spreker na m'n inleiding te zijn, en dat hij dan de boel maar 'n beetje moet opscheppen, en flink, degelijk, geleerd, ziet u, zóo dat ik die rede als degelijk en geleerd prijzen kan, moet spreken, en dat hij niet kort moet wezen, maar lang, breedvoerig de boel moet uiteenzetten. Mijn inleiding zal dan kort wezen, en zijn rede moet eigenlijk de inleiding worden. Voor 't verdere zorg ik.

- En waarop schat u de.... verkiezingskosten van den president, vroeg Collette, nu lachend.

- Hm.... dat laat ik aan u over.

- Als ik dan nu eens gaf drie duizend gulden, en als we dan afspraken, dat u mij... over eenige tijd eens weer bezocht en ik dan de rest geef.

- Heel goed, heel goed. De rest daags na de verkiezing. Dan heeft u zekerheid. In die dingen hou ik van zekerheid.

- Ik beloof u, dat ik het goed zal maken.

- Dat weet ik wel, was lachend het antwoord. Daarom laat ik het aan u over.

Eenige dagen later, 's avonds tegen achten, in de kantoorkamer van Retz. In de gezelligheid van het gaslicht, geel glanzend tegen donkere wanden en gekleurd plafond, tegen groote open kasten vol boeken aan den wand, over roodkleurige meubelen, schilderijen, teekeningen, een tafel vol snuisterijen en papieren, zit Retz achterover in een fauteuil, lezend een roman van George Ohnet, rookend een sigaar, een kop thee naast hem op de tafel. Er wordt geklopt; een dienstmeisje in helder blauw-blank, met frissche wangen komt binnen.

- Anne, zegt Retz en legt staande den arm om haar middel, je moest eens drie flesschen wijn brengen en zeven glazen.

- Kom, m'nheer, laat me los. U weet toch dat ik 'n vrijer heb.

- Dat zal waar wezen; dat ben ikzelf.

- Nee, 'n ander.

- Nou, dat hindert niet. Ik heb wel 'n vrouw; da's nog veel erger als 'n vrijer.

Anne brengt wijn en glazen; Retz geeft haar een kushandje achterna, leest verder. Maar de hand, waarin het boek is,

zakt op de knieën; hij kijkt voor zich uit, blaast kringetjes rook, en lacht. Hij had het netjes overlegd, vond hij; nog eenvoudiger dan hij eerst van plan was. Hij had met Matthieu eenige leden van Burgerkring uitgezocht, leden die gewoonlijk in de oppositie waren.

- Da's eenvoudig 'n kwestie van temperament, had Retz gezeid. De een drinkt 'n bitter te veel, de ander loopt naar de wijven en weer anderen zijn hun leven lang in de oppositie. Als ze vandaag de wind oost willen en je maakt hem oost, dan zijn ze morgen in de oppositie omdat-i oost is. De eene mensch zoekt wat afleiding voor overspanning door 'n godverdomme; de andere maakt zich kalm door 'tegen' te zeggen. Als-i 'ja' zou zeggen, zoud-i woedend worden, maar 'tegen', da's bromkali voor hem. Enfin, zoo had Retz verder tegen Matthieu gezegd, ga jij naar de lui toe, hits ze wat op, zeg dat 't belang van de vereeniging vordert, dat we de kandidaten van Collette stellen. Hemel Collette op, dat lukt sekuur, want in die kerel

gelooven ze nog meer als in mij. Zeg dat de vereeniging uit elkaar spat, als we 't niet doen. Praat vooral veel over de vereeniging: dat vinden ze lekker, lid van een vereeniging te wezen; zoo'n vereeniging, da's d'r kerk: daar maken ze d'r hersens lekker. En als je zoo 'n paar lui hebt opgewarmd, ga dan naar de lui van 't bestuur. Begin met Sulte. Die 's dood-blij als je komt, want hij wil altijd 'n eigen opinie hebben. En nou zorg je in je woorden, dat de opinie niet van jou komt, maar van hem. Dan heeft-i z'n zin; dan heeft-i 'n eigen opinie. Moeilijk is dat niet: want eigenlijk gelooft-i bij alles wat hij zegt, dat 't van hem zelf is. Zeg dan aan Sulte dat je 'n heele hoop leden hebt gesproken, die hem verzoeken, hém verzoeken, versta-je-goed, om tegen mij in de candidaten van Collette d'r door te halen. Misschien durft-i niet goed, want hij 's bang voor me; maar bliksem jij dan maar raak tegen me, en zie het zoo te leiden, dat hij jou verzoekt om ook op de bestuursvergadering te komen. Als Sulte 't dan in

de schoenen zakt, dan val jij mij aan. En als je Sulte zoo gesproken hebt, ga dan ook naar de andere lui van 't bestuur, en warm ze allemaal op.

Dat Matthieu aldus als politicus optrad, daaraan was voor de leden van de vereeniging niets in 't oog vallends: hij was een trouw bezoeker der vergaderingen van Burgerkring, en bovendien een spreker die bijna op elke vergadering sprak, altijd in overleg met Retz, maar dat wisten de anderen niet. Van Matthieu wist Retz, dat hij vanavond met Sulte op de bestuursvergadering bij Retz zou komen; dat alle leden van 't bestuur bewerkt waren, en allen wenschelijk vonden dat Matthieu ook kwam.

Anne heeft de deur geopend; m'nheer Sulte treedt binnen, 'n grijsaard met blozend gelaat, lange wit-grijze haren vallend langs het hoofd, 'n lange wit-grijze baard als 'n stroomgod. De heer Sulte is vice-president van Burgerkring, kruienier, heeft 'n winkel in de Warmoesstraat, is habitué van kiesvereeningen en meetings, waar

zijn witte haren en witte baard door den rook die er om de menschenkoppen zweeft, steeds dadelijk in 't oog vallen. M'nheer Sulte groet ernstig.

- Bonjour, m'nheer Sulte, hoe gaat het. Hé, m'nheer Matthieu? vraagt Retz, zich tot Matthieu keerend, die achter Sulte aan binnenkomt.

Matthieu, zwijgend, stoot Sulte tegen den elleboog, als om te zeggen: Hou je goed. En Sulte, op den brutalen toon van bedeesde lui, als hun bedeesdheid met zenuwachtige overspringing van de tusschenliggende nuances plotseling in een op-leven-en-dood-courage overgaat, antwoordt:

- Ja, ja, daar is ook Matthieu; dat had u niet gedacht, hé?

- Nee, natuurlijk niet.

- Alle heeren van 't bestuur willen, ik herhaal willen, dat Matthieu van-avond bij de bestuursvergadering tegenwoordig is.

- 't Is 'n idee, zegt Matthieu, van m'nheer Sulte, en ik hoop m'nheer Retz, dat u mij ten goede zult houden, dat ik aan het verzoek van m'nheer Sulte voldoe.

- Zeker, zegt Sulte, 't is 'n idee van mij. Maar alle heeren zijn 't er mee eens.
 - Wat dat beteekenen moet, zegt Retz, begrijp ik wel niet precies. Maar als jullie denkt, dat ik van gister ben, dan heb je 't mis. Dat is eenvoudig een komplot, een komplot tegen mij; want als het dat niet was, dan had jullie mij te voren gevraagd of ik het goed vond.
 - Komplot of niet, zegt Sulte, alle heeren wenschen het. En al is u onze president, de stemmen zijn gelijk.
 - Jawel, zegt Retz, maar de statuten... We kunnen maar niet doen of er geen statuten zijn.... Enfin, we zullen straks zien wat jullie manoeuvre beteekent. Ga zitten.
- Retz werpt zich achterover in zijn fauteuil, gooit de beenen over elkaar, kijkt boos.
- Steek 'n sigaar op.
- Sulte, bij wien de vlaag van courage voorbij was, zat slap op zijn stoel. Matthieu keek hem aan met een gezicht van: Ik zal dat zaakje wel opknappen.
- Kom, m'nheer Retz, zei Matthieu, u moet daar nou niet boos om wezen.

- Niet boos? Mooie kunsten, als jullie completeert?

- We zullen moeten wachten, totdat de anderen komen, zei weer Matthieu.

- Ja, we zullen wachten, zei Retz. Daar gaat de bel; daar zal d'r iemand wezen.

Maar de anderen, ieder bang dat hij de eerste zou wezen - want, jezus, ze wisten het allemaal: Retz kon soms zoo nijdig worden - waren in café Americain bij elkaar gekomen, en kwamen in optocht allen tegelijk binnen. Het waren de heeren: Rip, koopman in paraplu's, eerste secretaris; Essink, makelaar in roerende goederen, tweede secretaris; Blok, marchandtailleur, eerste commissaris van orde; Sprong, fabrikant van comestibles, tweede commissaris van orde; Meekrap, makelaar in diamanten, penningmeester.

Ernstig, met een handbeweging, verzocht Retz, plaats te nemen; Matthieu gaf stoelen, en toen allen gezeten waren, zwijgend, de oogen neer op de tafel, zei Retz:

- Voor dat ik de vergadering open,

m'nheeren, zal ik even de statuten halen.

Toen Retz de kamer uit was en de deur achter zich had gesloten, zei Rip, met iets van het gedempt conspireerende in zijn stem, waarmee in opera's roovers complotteeren op den voorgrond van het tooneel:

- Hij haalt de statuten.

En Essink zei: Bliksem, hij haalt de statuten.

En Blok en Sprong en Meekrap en Sulte murmelden: Duivels, hij haalt de statuten.

Retz namelijk had, bij de oprichting der vereeniging Burgerkring, als statuten een zoo ingewikkeld aantal artikelen doen aannemen, dat over elk onderwerp van beteekenis die statuten voor de leden duister waren. En gelijk, door de domheid der eeuwen en der juristen, en waarschijnlijk ook hun eigenbelang, het door de juristen zoo genoemde Recht, de in kabalistische teekenen geschreven Wet, als een draak boven het land zweeft, die je grijpt midden in het geluk, om je in ellende te leeren, wat volgens de wet recht is, zóo

zweefden reeds deze statuten als een magische macht boven de hoofden der leden, een magische macht zich uitend in onverwachte interpretaties van Retz. Als Retz zijn zin niet kon krijgen, dan nam hij de statuten: hij hanteerde ze als een slagzwaard, waarmee hij elke opinie, die niet de zijne was, den hals afsneed.

Hij gebruikte ze nog voor meer. Als er eenigen tijd geen vergadering van Burgerkring geweest was, en een lid van het bestuur bij hem kwam en zei: M'nheer de voorzitter, we moeten eens weer een vergadering hebben, de leden klagen dat er in lang geen vergadering is geweest, dan antwoordde hij:

- Natuurlijk, als je denkt dat die lui d'r vier gulden contributie voor 't een of ander goeie doel geven, heb je 't mis; ze willen d'r wat voor hebben; zoo op gezette tijden, eens in de maand, willen ze 't bestuur d'r voor bekijken, als apen in een kooi in Artis. En bekijken is nog niet genoeg; dan moet je ze wat geven voor d'r vier gulden ook. Nou, ze kunnen wat krijgen.

We zullen de statuten eens herzien. Je moet maar denken: da's net als in den Haag. Als de lui de kranten vervelend beginnen te vinden, moeten ze daar natuurlijk krantenlectuur maken, en dan gaan ze wetten herzien. 't Faillissement b.v. Heel belangrijke kwestie: of je op de eene wijze geen cent van je geld krijgt of op de andere.

Dan ging het onder de leden als een rumoertje rond: We krijgen een vergadering; de statuten worden herzien.

En dan hield Retz een vergadering en wees op de gebreken in de statuten, en de leden vroegen het woord, en een avond lang werd er gepraat over de statuten. Dan op een volgende vergadering kwam het bestuur met een geformuleerd voorstel tot wijziging, en ook daarover werd een avond gepraat. En nieuwe wijzigingen werden voorgesteld. En Retz liet een commissie benoemen, om het bestuur bij te staan in de wijziging der statuten. En die commissieleden voelden zich lekker, dat ze in een commissie zaten, en alle leden die gesproken hadden voelden zich lekker, want op

een volgende vergadering, bij 't voorlezen der notulen, werd voorgelezen wat ze gezegd hadden, en ze werden gevraagd of ze ook aanmerking hadden op de notulen, en nooit voor dat hij goed en ernstig, met zeer veel ernst gevraagd had of niemand meer aanmerking had op de notulen, teekende Retz de notulen, of, zooals ze in Burgerkring, behalve door Retz, genoemd werden, de notúlen.

- Hij 's nijdig, zei Matthieu.

- Of-i, zei Rip.

- Maar niet toegeven, hoor, zei weer Matthieu. Om de bliksem niet. Ik hou veel van m'nheer Retz; 'k ben z'n vriend, maar de bloei van Burgerkring gaat boven de vriendschap.

- Ja, zeker, zeiden de anderen. Ook zij waren vrienden van m'nheer Retz, maar 't belang van de vereeniging....

- Voor de bloei van de vereeniging moet alles wijken, zei Sulte, die, nu Retz er niet was, wat makkelijker op z'n stoel was gaan zitten en zijn stroombaard door zijn hand liet glijden.

Voetstappen in den gang.

- Sst, hij komt.

Retz kwam binnen, ernstig, in de eene hand een presidentshamer, in de andere een blauw boekje. Hij nam plaats tegenover de heeren, die aan één kant van de tafel zaten. De presidentshamer, waarvan het zwart ebbenhout in het gaslicht glom, lei hij naast zich, het blauwe boekje, de statuten, met op den omslag een prentje als vignet, Themis geblinddoekt met de weegschaal in de eene, het zwaard in de andere hand, voor zich.

Een stille ernst: Sulte streelde zijn baard, de oogen neer; Rip beet een stukje van zijn sigaar; Sprong en Blok kuchten; Meekrap porde met den vinger in zijn neus.

In de stilte klinken de woorden van Retz, gewild bedaald, met ingehouden boosheid.

- Mijnheeren! Tot mijn leedwezen schijnt er tusschen ons, die steeds, ik sta er op dat te constateeren, in de grootste vriendschap eendrachtig voor het goede doel, voor de bloei van Burgerkring hebben samengewerkt....

Gemurmel: Zeker, zeker, altijd in goeie vriendschap.

- ik zeg: hebben samengewerkt, nu plotseling een ernstig geschil te rijzen. Op den avond waarop ik hier heb bijeengeroepen een bestuursvergadering, niet maar zoo losweg, neen, bij een convocatiebillet, dat aan alle formeele eischen die aan een convocatiebillet gesteld kunnen worden, voldoet, verschijnt u hier met in uw midden een zekere Matthieu - Matthieu, hou je mond! - ik zeg: een zekere Matthieu, want al is m'nheer Matthieu mij niet onbekend, al is hij zelfs mijn vriend, het belang van Burgerkring gaat boven de vriendschap....

Gemurmel van goedkeuring: ja! ja!

- Ik had reeds de eer, voor dat de andere heeren tegenwoordig waren, den heer Sulte op te merken, dat ik niet van gister ben....

Matthieu stoot Rip aan: Hou je goed!

- Maar als jullie soms meent, dat ik van gister ben, ziedaar dan de hamer, kies dan een anderen president.

Nee, nee, dat nooit. Zoo mocht m'nheer Retz het niet opvatten.

- Ik zeg, ik ben niet van gister, en begrijp heel goed dat jullie m'nheer Matthieu, die in Burgerkring altijd in de oppositie is en bij alle mogelijke gelegenheden mij tracht te dwarsboomen - Hou je mond, Matthieu! je hebt hier niets te maken en ik vraag je niets - ik begrijp heel goed dat jullie Matthieu hebt meegenomen, omdat je wat in den zin hebt tegen mij. Nu zou ik erg benieuwd zijn, te weten wat de heeren tegen mij complotteeren. Maar tot mijn spijt kunnen we geen vergadering houden en kan ik deze vergadering niet openen. Want, mijnheeren, wij hebben statuten. Over elke agglomeratie van personen, over land, provincie, gemeente, vereeniging, regeert de wet. Terzijdestelling van de wet, dat is de anarchie. Is de wet niet goed, dan moet ze veranderd; maar zoolang ze er is, stipte gehoorzaamheid naar strengheid van rechten. Onze wet, dat is: de statuten. Kennen de statuten vergaderingen van het

bestuur samen met andere personen? Ja. Zij kennen vergaderingen van het bestuur samen met commissies, die speciale opdrachten van de vereeniging hebben bekomen, zooals daar zijn: commissie tot nazien der kas, art. 49, commissie tot wijging der statuten, art. 63, commissie tot het uitbrengen van rapporten, art. 31. Maar kennen de statuten vergaderingen van het bestuur, met andere personen, die geen speciale opdracht van de vereeniging hebben? Neen. Derhalve, mijnheeren, wij kunnen heden avond geen bestuursvergadering houden en deze vergadering kan door mij niet worden geopend.

Stilte. De heeren kijken voor zich op de tafel. Retz trekt nijdig aan zijn knevel.

- M'nheer de president, zegt eindelijk Matthieu. Ik verzoek u, mij het woord te geven.

- Ik kan hier niemand het woord geven: we hebben hier geen vergadering en ik ben hier geen president. Maar die wat zeggen wil, kan z'n gang gaan. Natuurlijk! Ik luister.

- Mijnheeren! Mijnheer Retz heeft straks gezegd, dat ik in Burgerkring altijd in de oppositie ben. 't Is waar: ik ben in de oppositie; ik moet het bekennen. Maar ieder mensch heeft zijn vrije overtuiging, en 't grieft me, dat m'nheer Retz mij dat verwijt. Tien jaar lang ben ik bij m'nheer Retz op 't kantoor geweest; ik weet hoe goed hij voor zijn cliënten is; ik weet dat hij een goed hart heeft; hij heeft mij van de straat opgeraapt en tien jaar lang heeft hij mij royaal betaald, en daarom grieft het mij, diep, heel diep, dat...

- Geef mij de hand, kerel, zegt Retz, geen waterlanders; zóo is 't niet gemeend.

- Bravo, bravo! Zie je wel, zoo is 't niet gemeend.

- Mijnheeren, ik hoop dat deze handdruk de eerste schrede zal zijn tot verwijdering van het misverstand, dat hier tusschen m'nheer Retz en tusschen ons, m'nheeren is. Want ik sta er op te constateeren, dat ik hier gekomen ben niet uit mezelf, maar op verzoek van de heeren.

M'nheer Retz mag niet denken, dat ik hier gekomen ben uit mezelf....

De heeren hebben de oogen neer op de tafel; Sulte zit slap.

- Wat wij allen willen, m'nheeren, dat is de bloei van Burgerkring. Wat is noodig voor de bloei van Burgerkring? Dat we hebben een goed bestuur. En daarom moet m'nheer Retz onze voorzitter zijn en blijven....

Stemmen: ja zeker, ja zeker.

- M'nheer Sulte zou een uitstekend voorzitter wezen. Nee, nee, m'nheer Sulte, schudt niet met het hoofd. 't Is de waarheid, en de waarheid moeten wij allen dienen, ieder naar de mate van zijn krachten. Maar m'nheer Sulte is geen rechtsgeleerde, en aan 't hoofd van Burgerkring hebben we noodig 'n man doorkneed in de geheimen der wet. Maar nog meer, m'nheeren, is noodig voor de bloei van Burgerkring. Wij moeten bij verkiezingen in de hoofdstad des lands den doorslag geven. En dat doen we; want we hebben verreweg de grootste aanhang van alle

kiesverenigingen. En daarom moeten we bij de aanstaande verkiezing voor de tweede kamer onze stem geven aan de partij van Hustinx; de Grevinck's moeten vallen. Dat eischt de bloei van Burgerkring. En als ik nu in de oppositie ben tegen m'nheer Retz, dan is dat niet, m'nheeren, dan na rijpe overweging dat de bloei van Burgerkring het eischt.

- Bravo, bravo, bravo!

Stilte, ernstige stilte. Retz zit peinzend in zijn stoel. Retz spreekt:

- Matthieu, schenk ons allemaal een glas wijn in.

- O, ho, zegt Matthieu, nou komt het bij; dat doet me plezier.

Matthieu vult de glazen en tracht, in den warboel van papieren die op de tafel liggen, plaatsjes te maken om er een glaasje neer te zetten.

- Wacht, Matthieu, zegt Retz, we zullen plaats maken. Schuif die rommel maar op.

Matthieu en Retz schuiven de papieren naar het eind van de tafel dat naar de

ramen toe staat, en ploffen ze daar in de schaduw op den vloer.

- Allemaal rommel van afgedane zaken, zegt Retz. Zie, zoo, nou is er plaats voor de wijn. Steek jullie nou allemaal 'n sigaar op; hier zijn de sigaren.

De heeren steken een sigaar op, proeven van den wijn, kijken elkaar aan, zeggen met de oogen: 't gaat goed. Na de pauze neemt Retz den presidentshamer, klopt op de tafel en zegt:

- Ik open de vergadering, heet u allen, m'nheeren, welkom, dank u voor de getrouwe opkomst, en geef het woord aan den eersten secretaris tot voorlezing der notulen van de vorige bestuursvergadering.

De heer Rip zet zich recht op zijn stoel, leest met nadruk een verhaal, aanvangend met de medeeling dat mr. Retz de vergadering opent, de aanwezigen welkom heet, dankt voor de getrouwe opkomst, eindigend met de vermelding, dat mr. Retz de heeren dank zegt voor den opnieuw bewezen ijver voor den bloei van Burgerkring en de vergadering sluit.

- Ik wil mij niet ontveinzen, zoo spreekt vervolgens mr. Retz, ik wil mij niet ontveinzen, dat ik getroffen ben door de woorden, door den heer Matthieu tot mij gericht. Onder het aanhooren van het door hem gesprokene, m'nheeren, is het mij duidelijker geworden dan ooit, dat hij, wanneer hij in de oppositie is, wanneer hij optreedt vierkant tegenover mij, niettemin alleen op het oog heeft het welzijn onzer vereeniging. En om hem daarvan het bewijs te geven, en om u allen het bewijs te geven, dat ik steeds wensch te zijn, waarlijk liberaal van opvatting, verzoek ik m'nheer de secretaris, wanneer althans dit verzoek uw aller goedkeuring wegdraagt, maar daarvan meen ik mij bij voorbaat verzekerd te mogen houden, bij het opmaken der notulen van deze bestuursvergadering de rede van den heer Matthieu als daarin geinsereerd te beschouwen...

- Zeker, zeker, uitstekend!
- Ge... wat? vraagt Rip zacht aan Matthieu.
- Geinsereerd! Rechtsterm! Wat ik

gezegd heb, moet u ook opschrijven.

- De heer Matthieu, vervolgt mr. Retz, heeft gezegd, dat er heden avond een misverstand was. En, ja, dat moet ik erkennen. Had ik bij den aanvang geweten wat ik nu weet, dat de tegenwoordigheid van den heer Matthieu niet... hoe moet ik dat noemen... een poging was om mij te contrarieeren...

- Nee, nee, dat heelemaal niet.

- Maar dat zij in verband stond met een vraag, die zoo nauw de belangen onzer vereeniging raakt, een vraag zoo subtiel om te beslissen als de kwestie, welke kandidaten wij bij deze verkiezing zullen stellen, ik zou niet hebben geantwoord gelijk ik heb gedaan. Want die vraag, m'nheeren, is te moeilijk en het voor en tegen voor beide partijen te veel omvattend, dan dat ik niet gaarne een andere meening zal tolereeren als die door mij op de vorige huishoudelijke vergadering is uitgesproken. Het komt mij voor, dat ik blijf zou geven, heel weinig werkelijk liberaal te zijn, wanneer ik bij een zoo moeilijke kwestie er

op stond, dat juist mijn meening door het bestuur en door de vereeniging, als de eenig geldende werd aangenomen.

Ha, ha, dat hadden ze ook allemaal van m'nheer Retz verwacht.

- Ziedaar, m'nheeren, mijn antwoord op de woorden van den heer Matthieu. Thans is aan de orde: het stellen van candidaten voor de aanstaande verkiezingen, die door het bestuur zullen worden aanbevolen aan de vereeniging. Wenscht iemand daarover het woord?

De heer Suite vraagt het woord.

- Het woord is aan den heer Sulte.

Sulte drinkt een scheutje wijn, strijkt met den zakdoek zijn knevel droog, neemt den baard in zijn hand en vangt aan met te zeggen, dat hij uit naam van alle tegenwoordigen en speciaal uit zijn eigen naam m'nheer de voorzitter dank zegt voor de groote liberaliteit door hem betoond tegenover het stellen der candidaten van hem, den heer Sulte. Want dringend was het noodig, dat er eindelijk in de kamer mannen van sta-vast kwamen, die wisten wat zij

wilden, en aangezien het zijn denkbeeld was, die kandidaten te stellen, wenscht hij ook de verantwoordelijkheid er van te dragen.

In de zinnen evenwel die de heer Sulte spreekt, zou eenig meer verband niet onwenschelijk zijn; blijkbaar behooren lange tochten in het woud van het woord niet tot zijn makkelijkste sport, en weldra begint hij over de vorige gemeenteraadsverkiezing en dat het toen zijn opinie was den heer Vonk te stellen, en dat de heer Vonk ook gekozen is, en dat het niet waar is wat de heer Rip daarover, naar hij vernomen heeft, beweert, dat het de heer Rip was die het eerst over Vonk sprak...

- M'nheer de voorzitter, ik vraag het woord, valt de heer Rip in.

- Sst, sst, wenkt Retz met de hand.

Maar nu ontstaat er tusschen Sulte en Rip een ruzietje. Rip zou wel eens willen weten, wie dat gezegd heeft. En Sulte zegt, dat hij 't niet zegt. En Rip zegt weer, dat het toch waar is, en dat het in de notúlen staat. En Sulte beweert dat de

notúlen dan valsch zijn. En de andere heeren mengen zich ook in het ruzietje. Sprong zegt: kom, kom, nou geen ruzie. Retz blaast kringetjes rook. Matthieu schenkt zich een glas wijn extra in. Essink beweert, dat die Vonk toch niets in de gemeenteraad doet, want dat hij, Essink, laatst een rekest aan de gemeenteraad ingediend heeft en dat Vonk daar heelemaal niet over heeft gesproken.

Het ruzietje verloopt in 'n ruzietje tusschen Blok en Essink over de verdiensten van Vonk. Blok beweert dat Vonk wél goed is, want dat hij laatst bij een rekest van Blok wél gesproken en 't er doorgehaald heeft. En dat Vonk toen de wethouder goed op z'n plaats heeft gezet, want dat de wethouder geen steek meer wist te antwoorden.

En terwijl Essink en Blok bezig zijn en Retz kringetjes blaast, is er een ander even luid gesprek tusschen Sprong en Meekrap gekomen. Sprong vertelt aan Meekrap, dat hij een nieuwe wijze heeft uitgevonden om augurkjes in te leggen, en dat hij daarmee

goeie zaken denkt te maken, want dat de augurkjes van zijn concurrent er niet bij halen kunnen.

Terwijl een algemeene samenspraak over verschillende onderwerpen de heeren bezighoudt en Matthieu de glazen, als ze leeg zijn, vol schenkt, staat Retz op, gaat naar een hoek van de kamer, neemt er van een bureau een sigarenkistje, opent het, schuift het voor Rip en zegt:

- M'nheer Rip, steek 'n nieuwe sigaar op.

Rip trekt met de hand aan een bosje sigaren die er boven in liggen, maar blijken vast te zitten, en in het sigarenkistje begint muziek te spelen: Allons, enfants de la patrie.

Algemeene stilte.

- Heel aardig! zegt Sprong.

- Net als mijn muziekdoos, zegt Sulte.

- 't Is 'n weet, zie je, zegt Rip; als je 't weet....

- Vin je 'm niet aardig? vraagt Retz. 'k Heb 'm meegenomen van Brussel, een weekje geleden, 'k Ben adviseur van de

koning van België en toen ik nu toch in Brussel was.... aardig, hè?.... Nou 's 't uit.

- Maar mijn muziekdoos, zegt Sulte, speelt 'n heeleboel mopjes.
- Nou, je weet ommers niet, zegt Rip, of deze ook niet meer speelt.
- O, ja, zegt Retz, veel meer. 'k Zal d'r 'n ander in doen.

Retz opent een deurtje onder in het kistje, haalt er een blaadje uit, schuift er een ander blaadje in, windt het speeldoosje op, en allen luisteren met aandacht naar: God save the Queen. Terwijl daarna de klingelende toontjes van Tara-boem-diay de gezichten der heeren in zoete herinnering aan opwapperende japonnen naar het doosje doen kijken, haalt Retz van het bureau een ander sigarenkistje, en zegt, nadat de muziek geëindigd is, het tweede kistje voor hem schuivend tot Essink:

- Je sigaar is uit, steek nog 's op.
- Ja, maar, zegt Essink lachend, da's zeker ook weer zoo iets.
- 'k Zal toch geen twee kistjes van

't zelfde hebben. 't Zijn sigaren; echt waar. Essink trekt aan een bosje sigaren; een duiveltje springt uit het kistje omhoog: een advocaatje in zwarte toga en witte bef.

- God, god, dat vonden ze aardig. Dat was aardig.

- Ja, maar, zegt Retz, hij wordt nog mooier, pas eens op.

Retz draait aan een schroefje en een algemeen gelach volgt, nu het advocaatje zijn hoofd voor- en achterover, zijn rechterhand op en neer, zijn mond open en dicht doet.

- Hoe vin je 'm? vraagt Retz.

- God, god, zoo iets hadden ze nog nooit gezien.

- Dat doet-i nou een half uur lang, zegt Retz.

De algemeene vreugde werd ietwat verstoord door Sulte, die opmerkte, dat het zoo zoetjes aan zijn tijd begon te worden,

- Nou, nou, zegt Retz, 't is nog maar half elf.

- Voor moeder de vrouw, hè? zegt Essink tot Sulte.

- Och, jullie altijd met moeder de vrouw, antwoordt Sulte een beetje kregel. Ik hou er van om vroeg naar huis te gaan.

- Ja, ja, zegt Rip, om moeder de vrouw, we weten het wel.

Retz, die weet dat Sulte een geweldig standje krijgt, als hij na elf thuis komt, wil hem niet opzettelijk ophouden, en zegt daarom:

- Dan, m'nheeren, moeten we tot stemming over de kandidaten overgaan.

En terwijl het advocaatje nog altijd op tafel staat, zijn hoofd en mond en arm bewegende als in hoog ernstig pleidooi voor de rechten van weduwen en weezen, heeft de stemming plaats. De uitslag is: dat met zes stemmen vóór, één tegen, die van Retz, de kandidaten der partij van Hustinx tot kandidaten van het bestuur van Burgerkring worden geproclameerd.

- Thans, m'nheeren, zegt Retz, rust op mij de verplichting u mede te deelen, dat ik op de aanstaande vergadering der vereeniging de kandidaten van het bestuur natuurlijk, want ik ben uw president, niet

tegen zal werken. Ik zal onomwonden mijn meening zeggen, maar ik zal, dit eischt de eerlijkheid van me, niet nalaten er op te wijzen, dat ik in het bestuur met mijn zienswijze geheel alleen sta, dat ik van mijn kant mij, als goed lid van Burgerkring, bij de opinie der meerderheid neerleg en op de kandidaten van het bestuur zal stemmen. En daarmee m'nheeren, zeg ik u dank voor den opnieuw bewezen ijver voor den bloei van Burgerkring, en sluit ik de vergadering.

De heer Sulte, die inmiddels nog eenige malen op zijn horloge heeft gekeken, neemt met een handdruk afscheid van m'nheer Retz, groet de andere heeren en gaat heen, nadat Matthieu nog even een blik van verstandhouding met hem heeft gewisseld, die beteekent: Ik kom morgen. Namelijk om de twintig gulden van Sulte te ontvangen, die Sulte hem beloofd heeft, als hij de kandidaten van Sulte er op deze vergadering door haalde.

- M'nheer Sulte, roept Rip hem nog even terug.

- Wat is er? vraagt Sulte.

- U hebt vergeten het advocaatje goeien avond te zeggen; kijk, hij groet u al maar door.

- Och, loop, zegt Sulte en gaat.

Ook de andere heeren gaan nu weldra heen, groeten m'nheer Retz en groeten het nog altijd oreerende advocaatje. Op straat gekomen, omstuwen ze Matthieu.

- Nou, hoor, hij had het er duivels goed afgebracht; ze hadden 't aan hem te danken dat de vergadering zoo goed geslaagd was. Want die Matthieu, zie je, die kon 't verduiveld goed zeggen, en zonder hem zouden ze 't niet geklaard hebben.

- Jongens, zei Rip, laten we op de goeie afloop een potje bier gaan drinken in Löwenbräu.

In optocht gaat het de leidschestraat en kalverstraat door, den Dam over naar de warmoesstraat. En menige liter münchener bier wordt daar op Matthieu en de goed geslaagde vergadering gedronken.

Burgerkring had een groot aantal leden, veel meer dan eenige andere kiesvereeni-

ging van Amsterdam. Winkeliers, kleine fabrikanten, kleine makelaars, met al hun aanhang, hun familie en bedienden, de groote schare der kleine burgerij, niet kerkelijk en niet anti-kerkelijk, niet radicaal en niet liberaal, was lid van de vereeniging. Zonder eenige kennis van de behoeften eener maatschappij; ieder met zijn gedachten in het kleine kringetje van zijn vak, zelfs dat maar half en daarbuiten niets begrijpende; van nature welwillend, waren ze met eenige groote woorden als onder een hoedje te vangen. Eens gevangen vochten ze met de koppigheid van het kleine brein, was hun tijd en hun geld beschikbaar. Herhaaldelijk in de laatste jaren hadden bij verkiezingen Burgerkrings leden groote sommen bij elkaar gebracht, hadden ze op 't voorbeeld der andere vereenigingen, in rijtuig bij rijtuig de kiezers uit hun huizen gehaald, en hadden ze den doorslag gegeven. De ijdelheid was in hen opgestaan, en 't was te voorzien dat ze bij deze verkiezing met meer ijver dan ooit zouden arbeiden.

Welwillend en volgzaam was er slechts

zelden oppositie tegen de kandidaten, door het bestuur gesteld, en bovenal bij een verkiezing voor de kamer als deze, waarbij het onderscheid tusschen Grevinck en Hustinx aan hun waarnemingsvermogen ontglipte, zou al hun ijver slechts daarop gericht zijn, om als goed lid van Burgerkring de kandidaten van het bestuur er door te halen.

Toen dan ook een acht dagen later de vergadering van Burgerkring in de groote zaal van maison Stroucken gehouden werd, en Retz, onder geloop van kelners met glazen bier, onder 't opstijgen van rookwolken uit de massa's hoofden, voor een groot gehoor zijn openingsrede hield; zei dat het bestuur Hustinx en de zijnen tot kandidaten had gesteld; dat dit was geschied met zes stemmen tegen één, die van Retz; dat hij, waar met zoo groote meerderheid de kandidaten gesteld waren, niet anders vermoedde, dan dat de vergadering dezelfde kandidaten zou stellen, en, mocht dit zoo zijn, zeker elk goed lid van Burgerkring, gelijk ook Retz zelf, bij de ver-

kiezingen trouw op zijn post zou zijn om de gestelde kandidaten te stemmen, volgde een donderend applaus van handen en geroep van kelen en gestamp van voeten, dat de bierglazen rinkelden op de tafels. Niet omdat ze enthousiast voor Hustinx waren, noch omdat ze Retz een ovatie wilden brengen, maar eenvoudig omdat er kandidaten waren. Kandidaten: dat was voor hen een verkiezingsdag, een dag vrij-af uit de zaken, een dag met gloed voor een doel, met ijver voor een werk, anders dan hun daagsche taak.

Dr. van Lottum, met een zware rede in het hoofd ter vergadering gekomen om Hustinx tegen Retz te verdedigen, begreep dat zij nu niet dan zeer gewijzigd gesproken moest worden. Vreezend vooral, dat een aanval op Grevinck Retz zou sarren tot een antwoord, waardoor mogelijk een zwenking in het enthousiasme der vergadering voor Hustinx zou komen, sprak hij, ontwapend, een kalme rede tot aanbeveling der kandidaten van het bestuur. Een nieuw donderend applaus

versterkte van Lottum, zoo nog mogelijk, in de meening dat hij streed voor de goede zaak.

Oppositie kwam er niet. Wel vroeg een huiseigenaar of de candidaten beloofd hadden het straatgeld af te schaffen; een winkelier in hoeden en petten of ze waren voor 't openbaar onderwijs; een schoenmaker of ze 't precario' zouden afschaffen, want dat zijn vader, toen die nog leefde, een kwestie met de stad had gehad over 't precario', en dat hij die zaak onderzocht had en ze hem op 't stadhuis gezeid hadden.... Maar Retz in een antwoord dankte allen zoo beleefd voor de deelneming aan het leerrijke debat, dat zij, wanneer ze het in de opwinding, bij hen volgend op een spreekbeurt nog niet hadden vergeten, toen zeker vergaten, wat ze hadden gezeid.

Met algemeene stemmen op één na werden bij de stemming de candidaten van het bestuur geproclameerd tot candidaten der vereeniging.

IX.

Eenige dagen na de vergadering van Burgerkring.

De zomermiddagzon brandt heet de stoffige lucht. De stad is één heete, stoffige fabriek, open onder de dampige lucht. De Ferdinand-bolstraat, over de roode daken gespannen de geelblauwe hitte, ligt loom, een hijgend beest. Op den bodem, in de lauwe, zware lucht, lauw aanloomend tegen het gelaat, zwarte krioelingen van menschen, suf van warmte, duf als visschen uit rivier-koelte gedreven in lauw fabriekswater.

Matthieu, in het zwart, den rouwrand om den hoed, den hoed achterover, blazend-warm het ronde gezicht, de glimmend zwart-leeren portefeuille onder den neer

hangenden arm, stapt langzaam de hoge, rechte straat in. Aan een pleintje, waartoe de straat zich na de Daniel-stalpertstraat uitbreedt, een pleintje waarop tien jongdunne boomen met een liniaal tot een driehoek zijn gepoot - naast de boompjes op een rijtjen een achttal karren met aardappelen, groenten, eier- en zuurwaren; de kooplui, te suf om te schreeuwen, hangend tegen hun karren - ziet hij achter een kar, tot het boord vol met kleuren omhoog dampende oranjige sinaas-appelen, een staanden jood, het gebruide gezicht en de gebruide handen gestroomd met zonnig oranje, vóór de kar een oud vrouwtje, oranje-weerschijn op het oude, lappige gelaat. De rouwrand van Matthieu komt in den kring van de lucht doorkleurend zonnig oranje.

- Zoo, lievert, ben jij daar?

Of hij nou niet, als een lieve jongen, haar een paar van die sinaas-appelen zou willen geven. Maar Matthieu beweerde, dat het niet kon: slap in zaken.

Jawel, zoo was het altijd, als zij wat

vroeg; dat was de dank als je een kind groot brengt; hij en zijn vader brasten, maar zij kon honger lijden...

Matthieu ontknoopt zijn jas, neemt uit een vestzak twee dubbeltjes, reikt ze den koopman. Het vrouwtje aan 't grabbelen, tot ze de acht grootste appelen heeft gevonden. Vier laat ze glijden door een sleut in haar japon; vier houdt ze met haar oude, magere handen - dikke aders en lange haren - tegen de borst. En krom, klein, sloft zij dieper de straat in, naast haar hooger zoon.

- Zeg hem niet, lievert, dat je mij er acht hebt gegeven. Die vier in m'n zak, daar hoeft-i niks van te weten. Ik mag ook wel eens wat hebben in m'n leven. Deze vier zal ik eerlijk met 'm deelen.

Voor een huis gekomen, gelijk de anderen vier verdiepingen hoog, gaan zij in de nis der deuren, naast een opgaande trap voor de verdiepingen, een trap af naar het sousterrain. Vader en moeder Matthieu hadden het sousterrain in huur en de eerste verdieping. De *étage* verhuurden ze:

de voorkamer met alkoof en zijkamertje aan hun zoon - het zijkamertje was de wachtkamer van den particulieren rechercheur en practizijn Matthieu - de achterkamer met alkoof aan Herman Boudaen.

In het sousterrain - het achtergedeelte keuken, een middenstuk slaapvertrek, vóór de woonkamer - hadden vader en moeder Matthieu hun ruzie. Die woonkamer was door een vingerdik touw, aan den straatkant met een kram in den muur vast, aan de overzij met een haak aan het schotwerk gehaakt, in twee gelijke helften verdeeld. Van den straatkant lag het touw midden over een vierkante tafel; in elke helft der kamer stonden twee stoelen; op latwerk aan de muren in elke helft een koffiepot met een kopje, een gelijk aantal potten en pannen.

Vader en moeder Matthieu toch waren, nadat moeder jaren geleden pro-deo scheiding van tafel en bed tegen haar man had gevraagd, vader dat toen pro-deo ook tegen zijn vrouw had gevraagd en ze 't beiden hadden gewonnen - vader had tot zijn

altijd kijkend vrouwtje in jongere dagen wel eens een vloekwoord gezegd - om de duurte van het afzonderlijk wonen bij elkaar gebleven en hadden in der minne een scheiding van goederen gehouden. Ieder had de helft der kamer gekregen, en geen van beiden mocht op het grondgebied komen van den ander; alleen was aan vader Matthieu, als bewonend de helft tegenover de deur, veroorloofd het touw van het schotwerk te haken, wanneer hij uit de kamer wilde.

Nu moeder en zoon het vierkante, lage vertrek binnenkomen, hangt vader Matthieu, grijs de stoppelige haren, het gelaat verweerd als looper voor een kantoor in regen en zon en sneeuw, sedert jaren suf van ruzie, in zijn helft in een stoel, rookend een pijpje.

- Dag, Hektor!

- Hou je smoel met je Hektor. Moet je me weer treiteren? Die vervloekte hondennaam. Noem hem Hein.

Toen namelijk de zoon geboren was, had moeder gewild, dat hij Hein zou

heeten; maar vader Matthieu was naar het stadhuis gegaan en had gezeid: Hektor. Want een keeshond van hem was juist gestorven, die Hektor heette, die heel verstandig en lief was geweest, en van wien hij meer had gehouden dan van eenig wezen op aarde.

- Als je 'm nog weer Hektor noemt, krijg je vandaag geen vreten.

Nu scharrelt zij op haar oude beenen naar de keuken, komt terug met twee pannen, waarin aardappels, gestampt met wat groente en vet, in de eene pan wat meer dan in de ander. De pan, waarin het minste, zet ze voor vader.

- Je ziet, schransert, dat je meer hebt as ik. En hier heb je twee sinaasappels: 'k heb vier van Hein gekregen. Niet waar, Hein? vier heb je me gegeven, geen één meer. Zeg dat je me geen een meer hebt gegeven, want anders zegt die schransert, dat ik hem besteel.

Dit was niet zeer waarschijnlijk, want gewoonlijk zei de schransert, in zijn suf verlangen naar rust, niemendal.

- Hou je hond bij je. As-i an Stompie komt, trap ik hem dood.

Vader Matthieu had een hondje, dat Hektor heette, moeder Matthieu had een poes, mooi zwart. Kinderen hadden het poesje een stuk van den staart gehakt; daarom heette ze Stompie; de punt van den staart was gevoelig gebleven, en als Hektor en Stompie ravotten, en Hektor de punt van den staart raakte, dan blaasde Stompie, en dan blaasde ook moeder Matthieu.

Pikkende met de vork in haar bord, mummelende met den ouden, lappigen mond, zwijgt nu het oudje. Maar het begint weer: ze was zoo verlegen om geld; of Hein haar niet wat voorschot kon geven; m'nheer Boudaen had de vorige week ook niet betaald.

Of hij dan deze week nog niet betaald had, vroeg Hein.

Ja, deze week had hij betaald; nu voor de volle veertien dagen.

Dan had ze haar geld toch gekregen, vond-i.

Ja, maar ze wou maar zeggen, dat 'n mensch vaak zoo krap zat; maar natuurlijk: bij haar eigen kind moest ze niet wezen; die zou haar niet helpen; en m'nheer Boudaen liet z'n weekboekje maar oploopen, al kwamen er ook de fijnste dames bij hem.

- Fijne dames?

- Ja, z'n weekboekje kon-i niet betalen, maar fijne dames kon-i wel ontvangen. Op 't oogenblik was er 'n rijke dame bij hem, geen slechte meid, dat had ze heel goed gezien, 'n rijke dame.

Hoe die dan heette.

- Nou, als je nieuwsgierig bent, hier heb-je d'r kaartje; 'k heb 't bij vergissing gehouden; 'k wou 'es weten wie 't was; maar 'k heb 't nog niet kunnen lezen; m'n bril is kapot; je mocht me wel 'n paar gulden geven om 'n nieuwe bril te koopen. Toe, lievert, geef me 'n paar gulden.

Hein nam het kaartje; las: Jeanne Collette.

- Is die dame al lang bij m'nheer Boudaen?

- Ze is om half twee gekomen en nou is 't bij drieën. Maar 'k weet niet of ze d'r nog is. 'k Zou denken van wel, want toen ik zoo pas in de keuken was, hoorde ik boven praten.

Nu, als hij eens een goed zaakje had, zoud-i om 'r denken voor 'n bril; maar 't was tegenwoordig slap: als je dacht, dat je de lui te pakken had, glipten ze je weer uit de vingers als 'n aal. En ook: nu had-i geen tijd meer; hij moest naar z'n kamer om een rekest aan H.M. de Koningin af te maken.

Matthieu gaat den gang in, 'n smal donker trapje op, van het sousterrain naar de verdieping. Een dochter van de rijke m'nheer Collette bij m'nheer Boudaen, dat leek allemachtig veel naar.... daar kon wel eens, door papa te waarschuwen, wat te verdienen wezen.

In den gang op de étage loopt hij op de teenen, opent zachtjes de deur van zijn voorkamer.

Gelukkig, de deur van z'n alkoof staat open, want als hij die moest openen, zou

dat geluid geven. Hij komt in de alkoof, houdt het oor tegen het houten beschoot tusschen zijn alkoof en die van Boudaen... Ja, d'r is gepraat; nou praat Boudaen, nou de dame. Wat zeggen ze?... 't Is niet te verstaan; een stil gesmoes, dat is alles.... Kon hij maar door dat schotwerk kijken! Was d'r geen reet in, een reetjen tusschen de planken, waar je door kon zien? Wacht, daar boven aan 't paneel is 'n streep zonder verf; de planken zijn door de droogte gekrompen; daar is misschien 'n reet. Hij gaat op een stoel staan, kijkt: de reet is vol spinnewebben. Maar zacht, met 'n mesje, kan je ze wel wegnemen, zonder dat ze 't hooren.... Ha, nou kan-i zien. De deur van de alkoof van Boudaen is van glas; je kan er doorkijken; er zijn geen gordijnen voor.... 't Is de dochter van m'nheer Collette. Ze staat tegen de tafel en weert Boudaen, die haar zoenen wil, af. Maar het is toch je ware niet bij dat afweren: ze doet het maar half.... Maar hij krijgt toch geen zoen van d'r.... Lam; ze zijn niet meer te zien. Ze zijn

nu in een ander stuk van de kamer. Nu weer dat gesmoes, waar je niets van verstaat.... Enfin, hij hoeft ook niets te hooren; hij heeft genoeg.... Daar gaat de deur van Boudaen's kamer open; voetstappen in de gang; ze gaat heen. Matthieu stapt van z'n stoel, gaat in zijn kamer, kijkt door het raam om te zien of ze samen op straat gaan of zij alleen. Dáar is zij; alleen in de straat; Boudaen, loopend in de gang, hoor je teruggaan naar z'n kamer.

Heere, heere, dat zaakje moest-i goed en voorzichtig aanpakken; daar was 'n duit te verdienen.

Matthieu, in de straat nu, volgt in de verte Jeanne. Vóór dat hij bij Collette komt, wil hij zien, als het kan ten minste, waar ze nu heen gaat.

X.

Den dag na het feest bij Collette was Boudaen 's namiddags tegen tweeën, hoorende een gestommel in zijn kamer, wakker geworden. Moeder Matthieu met haar lappigen mond riep naar de alkoof, dat zij een pakje voor hem op tafel had gelegd, dat een jongen in den gang op antwoord wachtte. Boudaen stond op, trok wat kleeren aan, vond op tafel het pakketje van Jeanne: Le Cousin Pons en haar briefje. Het was heel lief van d'r, vond hij, dat zij al zoo spoedig, om hem gauw een kleinigheid toe te fluisteren, buiten andere lui om, een vriendelijk woordje zond.

Zij had dus dadelijk van morgen aan hem gedacht. Misschien had zij dezen nacht, toen hij op het Hertepad haar in haar

raam zag staan, ook aan hem gedacht. Maar als het denken aan hem zóo haar hoofdje vulde, dan hield zij mogelijk wel zoo lief veel van hem, als hij van haar.

Neen, neen.... het besluit was goed, dat hij in den koelen morgen, de kraag op, het was bijna koud geweest, naar huis wandelend had genomen.

Hoe beroerd, dat hij zich niet beter de baas geweest was gister-avond! Maar zeuren over wat gebeurd is, geeft niet; het eenige wat nu baten kon, was, het af te snijden in eens. Collette zou het nooit willen, en hij zelf zou den schijn niet willen hebben, om zijn geld te bedelen. Nu was het nog tijd; als hij verder haar zou spreken of zien of zelfs maar schrijven, zou het al erger worden en erger.

Loopende in de kamer, werd het hem soezig in het hoofd als van een kachel-warmte; de dubbele glazen deur voor de blauw-houten veranda deed hij open, ademde op in de frisch binnen-golvende lucht. Maar hij kon Albert niet eeuwig laten wachten; het zou zeker Albert zijn, die het pakketje

gebracht had; hij keek in den gang en zei:

- Albert, 'n oogenblik. Je krijgt 'n boek mee terug.

Want zij vroeg in het briefje om een andere roman van Balzac. Wat roman zou-d-i nemen? Die lieve Ursule Mirouet? En als hij het dan oningepakt aan Albert meegaf, met mondeling de boodschap, dat hij erg gepresseerd was geweest en dadelijk uit had moeten, dan was dat een goed excuus voor het niet beantwoorden van 't briefje. Nee, geen jokkens, dan nog liever een uitvoerige brief, waarin hij alles ruitelijk zei, net zooals het gekomen was, maar dat het nu, al speet het hem zielsveel, moest eindigen.... God beware, dat heelemaal niet. Want als zij van hem hield, en dat was wel zeker, dan was zij juist de courageuse meid er voor, om zóo bij hem te komen en te vertellen, dat 'r de rest niet kon schelen. Dat nooit.

Maar wat dan? Hij moest toch iets zeggen. Hij ging voor een bureau zitten, in een hoek van de kamer bij het raam

der veranda, nam een velletje papier.

Lieve nicht. - Hierbij Ursule Mirouet. Ja, het feest was heel aardig....

Verdomd, dat was toch te mal! En hij probeerde weer. En weer. Eindelijk stond hij op, liep.

Die vervloekte hansworst op de boere-kermis der maatschappij, als die kerel d'r maar niet was, die klein-dik-ronde geldpias, die artisen-begraver, die sinterklaas-phi-lantroop, die op-schobberdebonk-looper naar reputatie. Men zou lust krijgen, uit puur plezier om hem een loer te draaien, zijn dochter het hof te maken, al vond ze zelf een nieuw volkslied uit, om haar pa er mee uit geuren te laten gaan. Laat die clown in zijn gouden pakje ook naar de maan lopen: ik schrijf, zoals ik 't meen....

Nee, dat niet; mijn besluit is goed. Maar aan den anderen kant, ik kan toch niet onbeschoft zijn en dat lieve kind zoo onzinnig antwoorden, na wat zij zelf doet.

Lieve Jeanne. - Het feest is mij als een lieve droom uit een langen mooien

nacht, een van die enkele droomen, die blijven fluisteren in het licht van den morgen.

Je toegenegen Herman.

Zei hij nu weer niet te veel? In vredes naam, Albert wachtte en.... hij moest toch iets zeggen. Brief en boek tot een pakketje saamgebonden gaf hij mee aan Albert, kwam terug in zijn kamer.

In het midden een ronde tafel. Op een uitgespreid servet het ontbijt: een komfoor, waarin een brandend pitje, susterend in olie; een wittige theepot met kriebelig zwarte krasjes: barstjes met wat zwart er in; een bord met een mes, het handvat een weinig goor; een bak, waarin de helft van een dubbeltjes wittebrood; een vuile glazen stolp met kaas er onder; een vlotje boter. Boudaen, nog ongewassen, zijn jacquet over het engelsch hemd, gaat zitten aan de tafel voor de open verandadeur. Hij neemt een kopje, blaast er de stof uit, schenkt thee. Het was weer 'n theetje van geldersche wilgebladen, maar wat kon hem van morgen ook de thee schelen:

hij had de herinnering aan Jeanne; hij had Jeanne, hoog zwevend boven zijn gedachten-velden.

Hij nam het wittebrood, sneed een snede. Maar het was zoo heerlijk mooi weer: hij zou dat kleine tafeltje uit den hoek nemen en op de veranda ontbijten. Je zat er als een prins op het terras van Scheveningen; er was iets van het rommelige der zee in die huizen, huizen, alle even hoog, met hun achtermuren omsluitend een langwerpige vierkant, verdeeld in bakjes: dat waren de tuinen; en vol ramen, ramen, ramen, jezus, wat 'n ramen, ramen met vrouwen er voor, die met opgestroopte mouwen in waschtobben ploeterden, ramen met de gordijnen neer, met gordijnen op; ramen met kinderkoppen, twee, drie, vijf tegelijk; ramen met plunje er uit te drogen. En boven de rommelige zee van ramen, kinderen, vrouwen, hoog de lucht, de vaag-groote lucht als van de zee.

Boudaen stond op, nam het tafeltje... Nee, tóch niet... als hij op de veranda ging zitten, kwam het dienstmeisje van

hiernaast naar hem lachen. Nee, nee; dat wilde-i niet; 't was alleen maar lachen, da's waar, maar nú niet, in 't vervolg nooit weer.

Het ontbijt gedaan, zich wasschend en kledend in de alkoof, zag hij weer Jeanne. Nu zou zij z'n briefje waarschijnlijk al hebben, althans als ze thuis was. Mogelijk was ze gaan wandelen om 't mooie weer. Vlug zou hij voortmaken en op de Stadhouderskade, want daar wandelde ze wel eens, wat heen en weer lopen. Nee, nee, daarom zou hij 't juist niét doen: 't moest uit wezen.

Half vier. Rechtop ging hij in de lange straat, den rotting onder den arm, de oogen klein droomerig, bewegend het hoofd als naar aardige kijkjes. Het was of daar all es zonniger was dan voorheen, de kleur en vroolijker, de menschen vriendlijker; 't was of de straat vernist was met een glimlach. Hoe zonderling als je van zoo'n lief ki nd houdt, dat dan in eens alles mooi, zóo kleurig mooi is, zoo vól licht, tot heel boven toe. Menschen en dingen en luchten hebben hun plunje versierlijkt, om mee

het feest te vieren van je blijde hart. De gedachten, die duf waren in je, duf in je hoofd - een vervelend, landerig, vunzig pakhuis van gedachten - je weet niet waar zij zijn, maar zij zijn heen, heen uit het blijde hoofd, open en blij en ruim nu als het open-groote huis van de aarde tot de luchten.

Hoor, 'n orgel, 'n draaiorgel, ginds in de straat. Een walsje of zoo iets. Vervelend zoo'n walsje! En toch: hoe raar, dat je droevige dingen altijd het mooist vindt. Mooi vindt je, zou je zeggen, wat het meest op je lijkt. En hij zelf was nu toch vroolijk, en toch zou hij iets heel teers, heel droevigs op 't moment mooi vinden. Dan zou je haast weer zeggen, dat liefhebben iets heel droevigs is, een teer droevig verlangen.

Ze karden het orgel de straat in, naar hem toe, een vrouw er achter aan 't duwen, met 'n kerel. Zoo'n kerel met nog van dat lange, glimmende polka-haar, de nek geschoren. Kinderen er om heen en er achter aan. 'n Groot orgel. 't Blijft staan. De man gaat draaien.

Stil! stil! Een oogenblik blijven staan. Dat was die oude wijs, die hij altijd zoo mooi vond, waarin hij, wanneer het in hem weende om wat liefde, altijd dat droevig verlangen hoorde weenen.

Herman stond, ginder het orgel, óm hem de volle zware tonen, die vol, zwaar weenden in de holle straat. De kerel achter het hooge orgel draaide, draaide; het orgel weende in het blauwig zonlicht; kinderen stonden stillekes; ouderen bleven staan, zagen om; vrouwekoppen kwamen uit ramen; het was of bij allen iets verlangde, verlangde.

Het orgel zweeg; de man karde het verder de straat in; de vrouw ging rond met een bakje; propjes papier, uit ramen geworpen, werden opgeraapt door de vrouw, of door kinderen, die het haar, stillekes, brachten.

De groep mannen en vrouwen, die hadden staan luisteren, bewoog; elk ging weer den weg, waarboven dat eeuwig verlangen.

Ook Boudaen ging verder, maar het bleef zingen in hem, zacht, zacht.

Het fluisterzong na in zijn hoofd als een fluisterzang van dat verre, dat hoogteere, dat bij de sterren geborene, dat onnoembare, dat hij zou willen hooren fluisteren, al nader, nader tot hem komend, tot hij het zou kunnen omarmen.

Jeanne, Jeanne! Zij was dat verre, dat hoog-teere, dat onnoembare. Wat hij, al nader, nader tot hem komend, zou willen omarmen, dat was wat er verlangde in háar oogen, een avond in stil water. Jeanne, Jeanne! Lief kind, kom tot mij, ik kan niet zonder je, ik kan niet, ik kan niet. De zeeman heeft de zee, de herder heeft zijn bergen, de man heeft zijn wijf de priester zijn gebed.... Jeanne, kom tot mij.... ik heb niets zonder jou....

Boudaen, op de stadhouderskade, ging den kant naar de utrechtsche barrière, droomend onder de rechte laan van het jonge boomengroen. In de gracht links een scheepje, spiegelend in het stil-blank water, aan den top der mast de wimpel stil; ginder door de boomen, hoog boven de blokkende huizen van 't westeinde de

koepel van 't paleis voor volksvlijt, gelig blauw in den gouddamp der schuine namiddagzon. Rechts in schaduw de huizen der kade, een lange rechte rij.

Hij zou langzaam wandelen, bij de utrechtische barrière de oude stad ingaan... Misschien zou hij Jeanne zien. Dan zou-d-i tot haar gaan en zeggen... Neen, hij zou niemendal zeggen. Het moest uit zijn... Kijk, daar liep 'n paartje: jongelui, ongearmd, maar dicht tegen elkaar: hij 'n beetje overbuigend naar haar; zij als 'n poesje met 'r kopje tegen hem aan. Hij zou 'n beetje aanstappen kort voor d'r blijven, onverschillig doen om te hooren wat ze zeiden... Hij stapte sneller... O, neen, hij zou 't niét doen: het waren Frits Aertsen en Tine. Hij zou nu juist heel langzaam loopen en ver achterblijven, dat ze hem niet zagen. Beroerd dat die hier waren; als Jeanne nu kwam, zouden ze hem met haar zien. Want als Jeanne kwam, kon hij toch wel wat met 'r praten. Waarom zou-d-i niet 'n beetje met 'r praten?... Daar had je de utrecht-

sche barrière al. Gelukkig: Aertsen en Tine gingen de stad in. Ze gaven elkaar de hand: Aertsen ging 't westeinde op, Tine ging in de galerij van 't paleis, wilden zeker niet gezien worden samen. Nu zou hij hier op de kade in die mooie laan maar wat blijven wandelen; want hij wou toch 'n uurtje wandelen, en dan kon hij 't ook net zoo goed hier doen als in de stad. Je liep er zoo lekker in die laan, met de zon 'n beetje door de boomen heen, en op dat zachte goedje, dat er op de grond lag, voor de rijpaarden. Wat was dat voor goedje? Turfmolm leek het wel. Wat zou-d-i daar prettig met Jeanne kunnen wandelen. Vooral 's avonds met een rij gaspitjes langs de kade, zoo stillekes zacht onder de droomende boomen.

Boudaen wandelde, wandelde, langzaam, terug naar de ferdinand-bolstraat, heen naar de utrechtische barrière, onder de goudener wordende avondlucht, kijkend, droomend, spelend met z'n rotting. Waarom kwam ze nu niet? Het werd al laat. Aanstonds zouden ze heelemaal geen tijd meer heb-

ben om wat te praten. En weer wandelde hij, terug en heen, heen en terug, groetend een enkele maal een kennis die passeerde. Eindelijk, dicht bij de utrechtsche barrière keek hij op zijn horloge. Half zes; nu zou ze niet meer komen, want zes uur zou er thuis wel gegeten worden. Waarom zou ze niet gekomen zijn?

Maar hij leek ook wel finaal mal! Hoe kon zij nu weten dat hij op 't oogenblik hier wandelde? 't Was mal van hem geweest, om hier op 'r te wachten. Maar dat kwam, omdat hij haar zoo graag even had willen zien, even maar, al was het heel uit de kleinende verte.

Half zes: hij zou nu de stad ingaan langs het westeinde. Zou-d-i straks gaan eten in de gaarkeuken of in Mast? In de gaarkeuken daar was 't zoo groezelig, daar was zoo'n akelig kil bovenraamsch licht, van 'n binnenplaats; hij had altijd 'n idee dat er 'n vieze lucht was van die zweetkerels in hun boezeroenen. En hij wou vandaag de heele dag prettig aan Jeanne denken. De gaarkeuken.... Jeanne..... hij zou maar naar Mast gaan.

Uit de valende schemering van 't Rembrandtplein kwam hij te half zeven in de stroomend verlichte zaal van café Mast: een groot vierkant, vol gelende lichten tusschen zoldering schragende rood- en goudkleurige pijlers. Lam, daar bij de leestafel had je van Wicheren en van Lottum. Hij zou maar doen of hij ze niet zag; anders kwamen ze babbelen over dat ding, de krant, en een discours daarover was hem vandaag zoo'n beetje, of je een keukenboekje optelde onder een sonate van Beethoven. Hier achter in de zaal zou-d-i gaan zitten, met de rug naar ze toe. Pest! daar had je die van Wicheren al.

- Hoe gaat het sedert gisteravond? 'n beetje katterig?
- Dank u voor de belangstelling, maar ik ben niet katterig.

Nu, van Wicheren moest bekennen, dat hij zelf wel 'n beetje katterig was; van Lottum ook, en bijna iedereen, 't was zoo'n lange gezellige partij geweest. Maar dat Boudaen niet onlekker was, begreep hij heel

goed. Hij had er alles van gehoord, hoe-d-i de heele avond de cour had gemaakt aan Jeanne. Nou, nou, 't mocht wel; 't was 'n snoep van 'n meid.

- Maar, à propos, heb je copie genoeg voor 't nummer van Zaterdag?
- Ja, ja, zei van Lottum, die ook gekomen was, heb je copie?
- Een heele stapel.

Enfin, dacht hij, toen ze gegaan waren, 'k weet wel niet precies hoeveel copie er is, maar als het ding er niet vol mee komt, zal ik er zelf wel wat inprutsen. Vervelend, de lui hebben 't al gemerkt gisteravond. Maar weg met beroerdigheid: hij wilde vandaag 'n prettige stemming hebben, zou met 'n glas wijn dineeren.

Na den eten ging hij aan de leestafel een kop thee drinken. Je zat er zoo gezellig: groen laken met kranten en tijdschriften in een stroom hel licht.

Waar zou-d-i van avond heengaan? Eens kijken in 't Nieuws, wat er te doen was. Bij van Lier een fransche troep; in de Salon 'op dringend verzoek' 'n reprise

van Eenzame Zielen; 't Leidscheplein; Frascati... Hij zou maar naar de Salon gaan. Op 't zelfde plaatsje zou hij gaan zitten als gisteravond en knusjes wat denken aan Jeanne.

- Bonjour!

Boudaen groette een verslaggever, die aan een tafeltje ging zitten. Er kwamen nog meer, zeker om naar de fransche troep te gaan, een vijftal, die bij elkaar plaats namen, Boudaen groetend. Hij zelf was liefst alleen, leefde zijn leventje in z'n eentje, gaarde zijn moois en zijn vloeken in z'n eentje.

In den Salon was voor het eerste bedrijf het scherm opgegaan. Je zag er de banken, banken, met hier en daar een bezoeker.

- Zijn dat, vroeg Boudaen aan Ruysch, staande, achter in het salonnetje, zijn dat al de bewonderaars van Eenzame Zielen, die zoo dringend 'n reprise hebben verzocht?

- Och, je begrijpt: 't gaat slecht: als ik maar geld krijg, met of zonder lui in de kast, mij goed. Niet naar van Lier?

- Nee. Ik kwam maar eens hier kijken.

Terwijl in het lichtend vierkant van het tooneel, hel licht vóór de donkere zaal, acteurs en actrices met handen-beweging en gekijk naar elkaar van oogen uit het met wenkbrauwen beteekende gelaat Eenzame Zielen speelden - Boudaen zittend, in den donker, eenige rijen van achteren - kwam door de zijdeur achter in de zaal mevrouw de Moucheron. Wittig het zomerjaponnetje, op wittige zij wat rose-figuren, klein het strooien hoedje met den band van blauw-wit lint, zat zij op het bankje der artisten tegen den achterwand der zaal. In den donkergelen schijn van een smeulenden brandlantaarn zat ze, vóór haar de donkere zaal en het helle tooneel.

- Ho, ho, daar zit het zoete jongetje te droomen van zijn snoes. Droom maar niet te lief, jongetje: snoes ligt thuis te huilen. Als je denkt, dat ik me zóo laat behandelen, mannetje, heb je 't mis. Dan had je maar wat langer vol moeten houden: wie weet, wat ik dan, om je te houden, gedaan had.

Het zakkende scherm knipte het acteurs-leven af van de donkere zaal; de zaal vergewoonde in een meerder licht uit de gasvlammen; Boudaen stond op, zag om. O, was die daar weer! Dan zou-d-i maar maken, dat-i wegkwam. Om haar niet te passeeren, zou-d-i door de zijdeur naast 't buffet gaan; dan hoefde hij niet met haar te praten... Mooi zoo, hij was al in het gaslicht-donker van de straat, wég van dat gekleurde menschje. Ze had weer die dun zijden japon aan met de zachte mouwtjes, waardoor je het vleesch van d'r armen voelde of ze niets aanhad, vrouwen-vleesch met 'n dun zijden sluiertje er over heen; geraffineerd vrouwenvleesch, zou je 't kunnen noemen. En die hoed met linten, 'n hoed voor 'n jong meisje! En ze zou zeker weer d'r gewone reukje bij zich hebben: als ze 'n bad nam, had ze hem verteld, deed ze reukwater in 't bad, een eau-de-dit of dat, hij wist niet meer, en d'r kleeren waren altijd vol geurtjes. Was 't misschien dat reukje, waar alle mannen, die in haar buurt kwamen, tureluursch van

werden? De meeste mannen kunnen niet tegen reukjes. Want Henriette was wel 'n mooie vrouw, maar alle mooie vrouwen hebben toch geen man en een acteur en een professor en - 't was er niet anders: hijzelf was ook bij het clubje geweest - tegelijk? Wat duivel, hoe heette dat water ook weer? Eau-de... Enfin, hij wist het niet meer... Hij zou nu maar bij van Lier inloopen; 't was te vroeg om naar huis te gaan.

Boudaen, bij van Lier, in de stalles, had het hoofd naar de koppen die rij-den op de banken, naar de doende acteurs en actrices in het gat van het tooneel. Maar hij zag niet de menschen en hij hoorde niet de geluiden, die, gedragen, vulden de zaal; in hem weerlichtten gesprekjes met Jeanne, kijkjes naar Jeanne; hij zag Jeanne, Jeanne, recht, elegant; hij praatte met haar, teerlief als een kindeke in zijn armen.

Komend uit het theater, op straat, ging hij den kant naar het Rembrandtplein. Op de kiosk was het kwart voor twaalf. Al zóo

laat? Wat deed hij ook zoo lang in die schouwburg: Amsterdam was bij avond zoo mooi. Vooral van avond: onder de hooge, donkere lucht de groote stad met haar straten vol goud, goud van winkels en gaslantaarns, rijend tot in verten; rossig de huizen in blond goud; rossig de donkere lucht van de opstuivende warm-gele zee. Kijk me dat Rembrandtplein! De Gute Quelle met er vóór een menschendom, glimmerend in geel schijnsel; Mast, licht werpend uit zijn ramen, een bundel, als een oorlogsschip uit zijn zoeklicht-lantaarn, licht over de lui die bij tafeltjes zitten op het trottoir, licht tegen wie er voorbij-gaan op straat. Een tram met zijn roode en groene lantaarns, vreemde oogen in den nacht; de paarden met glimlichten op de zijige huid, de kop van den koetsier goudrossig. En kijk dat plantsoen: de bladen der boomen, zilverig groen, je ziet ze één voor één. En hoog de rossig-zwarte lucht boven de vreemd-rood-groene oogen van den tram.

Als Jeanne nu bij hem was, wat zouden zij liefjes in die blije rossige goudschijn

wandelen. Dan zouden ze voor Mast gaan zitten, aan 'n tafeltje, en wat praten en kijken naar het kleurige plein met de glijdende trams en de luidjes die er wandelen bij de zilveren boomen.

Jammer dat zij nu niet bij hem was! Hij zou eens langs haar huis gaan. Zonderling dat je graag bij het huis bent, waar je kindeke woont. Als hij nu aan het witte huis van Collette dacht met de andere donkere huizen er naast op de gracht, dan waren die andere huizen van binnen koude kubussen van donker, maar het huis van Jeanne vol licht, licht. En die gracht was wel mooi, die breede gracht met de rijende boomen en de tot ver rijende lantaarns, de waiende vlammen in lange kringel-strepen spiegelend over het water onder de donker rossige lucht. Maar waarom waren de muren van dat oude vierkante blok als van etherisch gaas, waardoor ze naar buiten stroomden, vullend de lucht rondom, Jeanne-schijningen, Jeanne-geuren, Jeanne-zangen?

Daar had je de keizersgracht al. En ginder het hertenpad.

Nu was hij er. Op het Hertenpad is het dorp-stil. Kijk, kijk, het eene raam van Jeanne's slaapkamer was weer open; van het andere 't gordijn hel verlicht, de overgordijnen nog niet gesloten. Wat was de kamer vol licht nu, nog meer als gisteren, zou je zeggen: dat kwam zeker van de donkere lucht; gisteren waren er sterren en maan. Je ziet 'r heelemaal niet. Ze zit zeker te lezen of zoo.

Jeanne, toen, zat voor de tafel, die in haar kamer onder de gaskroon stond: vóór haar het dien dag van Herman ontvangen briefje, er naast de anonyme brief, waarin over Herman en mevrouw de Moucheron.

Dien avond, nadat ze bij mama had uitgeschreid, had ze de uren, de slepende uren geteld, verlangend haar ellende weer in dien brief rechttop voor zich te zien. Boven gekomen las zij, las weer en weer. Wie was het raadsel-wezen zonder naam, dat daar tot haar sprak? Wie sprak daar tot haar als een spook in den nacht met een stem, zwaar in het spokende huis, zwaar in haar hoofd? De handen van de

recht neer zijnde armen gevouwen, krampachtig gevouwen, als om het onheil te smeeken van haar te gaan, liep zij in haar kamer. Toen knielde zij voor haar bed, en het hoofd in de handen tegen de lakens, schreide ze, in smeevende geluiden haar weedom weenend. Na een wijl stond zij op, droogde de groot-starende oogen, opende het raam, haakte japon en corset los, snakkend naar lucht. Bij de tafel gezeten, las zij weer dien brief, het hoofd, dat pijn deed, steunend op de koortsige hand. Was het waar, wat daar stond? Was het waar, wat daar als met de knokelvingers van een doode-skelet op papier was geschreven? Herman had toch gezegd, dat hij mevrouw de Moucheron vervelend vond. Ja, haar stuk, haar stuk! Maar haar zelf? Zij wilde zich herinneren: over haar zelf had hij, meende ze, niet gesproken. En waarom zou iemand haar dat schrijven, als het niet waar was? Zij wist niemand, die boos op haar was en haar iets slechts zou willen doen. Kon er ook wel iemand zóo slecht zijn? Maar Herman had toch, toen zij op de

bank zaten, haar hand genomen en haar hand gedrukt, ze had het heel duidelijk gevoeld, ze voelde het nog, en zijn hand op haar knie gelegd. En hij had haar 'lieve' genoemd. Hoe kon dat dan? Kon dat nu wezen, omdat mannen anders als vrouwen zijn? Vrouwen, dat weet je, hoe die zijn. Een vrouw heeft lief en is waar. Maar 'n man, dat weet je zoo niet. Dat is heel iets anders. 'n Man was vroeger, dat was nu anders, want toen was ze nog jong, maar vroeger was 'n man iets voor haar geweest, je zou zeggen iemand uit 'n vreemd land, met andere gewoonten en andere ideeën. Zij had ook vaak gelezen van mannen die, zonder dat ze het meenen aan 'n vrouw maar wat zeggen. Het staat maar in 'n roman, had ze dan gedacht. Maar er scheen veel van waar te zijn. 'n Man is zoo anders als 'n vrouw. Mevrouw van Wicheren had laatst in 'n gesprek ook gezeid: 'O, 'n man!' Haar pa was ook zoo heelemaal anders als haar mama. En mevrouw de Moucheron was zoo mooi: ze had heel goed gezien gisteravond, hoe

professor Haman al-maar naar haar gekeken had, omdat ze mooi was en een mooie buste had. Zie je, daar had je nu weer zoo'n groot verschil van man en vrouw. M'nheer Haman was getrouwd en keek toch naar de buste van mevrouw de Moucheron. Terwijl 'n vrouw, die zou toch niet kijken naar.... 'n man. Mevrouw de Moucheron was veel mooier dan zij zelf. Geen vergelijk. En 'n man wil 'n mooie vrouw! Ook weer zoo anders. 'n Vrouw kijkt heelemaal niet of 'n man mooi is.

Eerst laat in den nacht sliep zij in, het briefje van Herman in de hand.

Den volgenden morgen, in corset en witte rok, nam zij haar kleurige japon van gisteren van den kleerenhanger, borg haar in een kast, nam een zwart japonnetje er uit. Waarom zou ze zich nog mooi kleeden! Mevrouw de Moucheron was toch veel mooier dan zij. Ze zou voortaan effen zwart dragen: rouw. Als zij Herman ontmoette op straat zou ze zich heel goed houden, o, zeker, heel goed, maar zij zou niet

willen, dat hij dacht, dat zij zich nu nog mooi wilde kleeden.

Stil, stil was nu haar weemoed. Devotelijk als 'n nonneke naar de Moeder van ons wee, staarde zij, zacht gelaten nu, naar haar begraven geluk, haar geluk begraven onder de bloemen van haar teerweenende gedachten.

Maar haar huis was vol van zijn naam; de straten waren vol van zijn liefde; het verdriet kwam weer regenen uit de luchten.

Wanneer eens.... wanneer het toch eens niet waar was! Kón het wel zijn? Was niet Herman beter, hooger dan andere mannen? Mevrouw de Moucheron was immers getrouwd. Kon dat zijn van Herman? Kon zij niet iets doen om te weten? Zij zou tot hem willen gaan, hem vragen. Maar zij kon niet tot hem gaan om zoo iets te vragen. Was er niet iets anders te verzinnen? Wanneer zij eens.... ja, dat zou ze doen. Zij zou spoedig Ursule Mirouet uitlezen, en het spoedig aan Herman terugzenden, met een briefje. Dan kon ze zien, wat hij antwoordde; dan kreeg ze weer

een briefje en kon zien wat daarin stond.

Dien dag las zij Ursule Mirouet, het van veel liefde, als bij zacht-gelen lampeschild in flikkerkleurtjes een diamant, flonkerend tresortjen van Balzac. Zij schreef een briefje: een weinig over het boek; een zinnetje waarin ze zei gaarne weer een roman te willen. Zij maakte een pakketje, sloot den brief er in, verzond het per post. Per post: want dan hoefde Herman zich niet te haasten met het antwoord; als er iemand op antwoord wacht, ben je zoo gehaast.

Ze sliep droomend dien nacht, werd, flauwtjes de oogen openend, flauwtjes het morgenlicht door de kieren der gordijnen ziend, wakker, voelde de wol van de deken onder haar hand, dacht heel eventjes: 't was gelukkig maar'n droom', droomde weer. Zij droomde dat een groote spinnekop, zoo'n groote ronde, zooals je ze in den herfst hebt, op heel lange pooten, over de deken liep. Plotseling zat ze recht op, de oogen groot-open: 'Hu, daar loopt-i!' Neen, toch niet, nu was-i weg.

Zij keek op het horloge dat op haar nachttafel stond. Half negen. Dan was de eerste post al aan. Snel stond zij op, ging naar haar boudoir, kijken of er op de tafel een brief lag. Want brieven, die met de eerste post voor haar kwamen, werden door het dienstmeisje daar neergelegd.

- Anna, is er ook 'n brief voor me gekomen?

- Nee, juffrouw, er was niets voor u.

Ongeveer de post van half twaalf ging zij vele malen uit de tuinkamer in den corridor, kijken naar de bus. Geen brief. Maar dat kon ook niet, zie je, want Herman stond laat op; als hij 's avonds te voren geschreven had, zou de brief met de eerste post zijn gekomen; maar nu om half twaalf, dat kon niet omdat-i laat opstond. Straks om drie uur, dat zou kunnen. Maar ook te drie uur niets, en niet te zeven uur, en niet te tien. En ook den volgenden dag geen antwoord, en den daarop volgenden niet.

Geen antwoord: maar dan was het waar! Dan had Herman, toen hij háar hand ge-

drukt en haar 'lieve' had genoemd.... nee, nee, geen slechte woorden over hem. Zij had hem lief, zij zou hem liefhebben altijd. Misschien ook kwam hij nog eens terug. Dat was wel haast zeker. Want een andere vrouw, die kon van hem houden, natuurlijk, wie zou niet van zulk een man houden; maar zóo als zij, zou geen vrouw hem ooit liefhebben. En dat zou hem duidelijk worden, later. Als hij dan kwam, al was het na tien jaren, dan zou zij tot hem zeggen: ik heb al die jaren om je gerouwd, maar nu ben ik blij, o zoo blij, dat je er bent. En nu zal je zien, dat geen vrouw zooveel van je gehouden heeft als ik.

Vaak 's avonds als zij te bed lag, de stilte duister om haar, voelde zij haar handen zich vouwen; onder de gesloten oogen hoorde zij woorden, die zacht vraagden om haar heengegaan geluk. Zij herinnerde zich, dat haar moeder haar als kind had leeren bidden, maar dat zij het later niet meer had gedaan. En de oogen gesloten onder de duisternis keek zij met

weemoedige aandacht. Zij zag als een kleine ronding van licht, iets vaags lichts; het scheen iets te zijn dat zich wilde doen zien en niet kon.

De heel lange dagen zat zij stil op haar kamer, starend op haar gedachten. Zij zou de menschen willen ontluchten, de menschen die zoo vroolijk zich om haar bewogen met die domme vroolijkheid, of het leven een feest was. Zij zou dat irriteerende gelach willen ontluchten; achter hoge muren, onder grijze luchten zou zij het willen ontluchten. Zij zou in een klooster willen gaan. Hoe was het mogelijk, dat zij het vroeger vreemd had gevonden, dat de menschen in een klooster gaan. Den vorigen zomer was zij op reis geweest langs den Rijn. Op een zonnigen dag was zij op een salonboot den Rijn afgekomen. De lucht was vol van het zacht gestamp der machines, van het vroolijk gepraat - met lachjes er tusschen en veel vinger-gewijs naar ruïnes en bergen - der reizigers op het dek. Lángs de boot het vaal-groen-rivierende water van den Rijn; aan de oevers, onder tegen de bergen, dorpjes van hel-wit en blauwende leisteen

en een weinig rood, als uit een kinderbouwdoos; over alles de zon, van hoog aan de hel-blauwe lucht de op water en daken spattende zon. Maar tegen den avond was zij achter de bergen gedaald; toen had de zomer-avondschemering haar droomend grijs over de landen geblauwd; de reizigers waren stil geworden, zittend, stil; in een eerbiedige stilte was gefluisterd van mond tot mond: 'Nonnenwerth'. De boot was zacht stampend geruischt langs een eilandje in den Rijn; een verweerd, grijswit gebouw op het eiland; de klanken der vesperklok waren komen aandroomen over het water.

Dáar zou zij willen zijn, in die zomeravondschemering, eenzaam tusschen de vaal-groene stroomingen van den Rijn, en Herman zou het weten, en als hij ooit trouwde en met zijn vrouw langs Nonnenwerth kwam, dan zou zij het voelen aan de lucht tegen haar hoofd, en als hij ooit terugkwam, dan zou zij zeggen: ik heb op je gewacht, al die jaren, vroom gewacht.

Een veertien dagen grijsden voorbij.

Toen op een avond na het diner zaten Collette, mevrouw en Jeanne in de serre voor de tuinkamer. De zon was lang heengegaan achter de blokkende huizen aan de Prinsengracht; wat daglicht loomde nog in de tuinen, kwam binnen in de opene serre, waar het groenig werd van de groene bladen van palmen en varens. Collette rookte een sigaar, Jeanne sloeg, het werd te donker, een boek dicht. Met het theegerei op het rieten tafeltje bezig, zei mevrouw:

- Kindje, waarom draag je tegenwoordig toch aldoor die zwarte japon?
- Och, ma, zoo maar.
- Hij staat je niets mooi. Hij zit wel heel slankjes, maar je andere japonnen kleuren je veel beter.
- Och, ma, daar geef ik niet om.
- Maar dan ben je toch erg veranderd. Vroeger was geen japon je mooi genoeg, en dat vond ik veel plezieriger als dat je nu aldoor dat zwart draagt. Kom, trek morgen een andere japon aan.

- Nee, heusch niet, ma, 'k wil zeggen: het kan me niet schelen. Waarom zal ik een mooie japon dragen? Zwart is eenvoudig, dat staat veel beter als men wat ouder wordt.

- Maar kind, wat praat je nú? Je bent nog zoo jong. Wat moet je dan dragen als je zoo oud bent als ik, als je nu al zwart draagt?

- Och, laat 'r toch lopen, riep Collette. Als ze mal wil doen, laat ze d'r gang gaan! De jongelui zijn gek tegenwoordig. Daar heb je Herman. Laatst zat hij zonder brood; 'k heb hem geholpen aan 'n betrekking; 'k zou natuurlijk verder voor hem hebben gezorgd, maar, jawel, vandaag schrijft hij me een brief dat hij bedankt. En niet omdat hij wat beters heeft, nee, m'nheer wil liever niet te eten hebben als aan mijn krant te werken.

Jeanne steeg het bloed naar het hoofd, bangelijk voelende het kloppende hart.

- En waarom heeft Herman dan bedankt, pa?

- Zonder reden. Ten minste dat is geen

reden. 't Is een belediging voor me. Vraag er me maar niet naar; 't maakt me nijdig, als ik er aan denk. En dát iemand die je met je eigen geld helpt. Maar nou kan hij honger lijden voor mijn part. Als hij op 't oogenblik hier stond en mij vroeg om 'n paar centen om brood te koopen, en me zei, dat hij zich van honger verzuipen zou, als ik 't hem niet gaf, dan kreeg hij 't niet, dan kreeg hij 't verdomme niet.

- Dus Herman heeft nu geen betrekking en is dus arm? vroeg weer Jeanne.
- Straatarm. Maar als hij in de straten rondloopt om te bedelen, en daar komt hij toe, dan zal ik hem vlak in z'n gezicht kijken en hem uitlachen; 'k zal hem vlak in zijn gezicht uitlachen.
- Ik niet.
- Wil jij je mond eens houën met je: ik niet?
- Als u zulke leelijke woorden over Herman zegt, kan ik m'n mond niet houën.
- Maar ik zeg je toch, dat hij me beledigd heeft, zwaar beledigd.
- Dat Herman voor de krant bedankt

heeft, zal wel zijn om verschil van opinie over het een of ander, en dat hoeft, dunkt me, niet te beledigen.

- Bliksemsche meid! Bliksemsche meid!

Collette was opgevlogen, bewoog zijn arm achteruit, of hij slaan wou.

- Alex! Och god, nee!

- Verdomde meid, maak dat je wegkomt. Naar je kamer! Naar je kamer, zeg ik je!

- 't Is goed.

Boudaen, toen op een redactie-vergadering in een gesprek van Collette, van Wicheren, Reynet de omkooprij van Retz was gebleken, had op de vergadering zelf, vreezende zich driftig te maken, gezwegen. Den volgenden dag schreef hij een conceptbrief aan Collette, waarin hij, voor het redacteurschap bedankend, trachtte aan te toonen, dat een dergelijke handeling met de honorabiliteit, waaraan men zijn daden dient te toetsen, streed. Maar hij oordeelde den brief te aantoonerig, verscheurde hem: als je den dief, die bij je inbreekt in den nacht, den bijbel geeft te lezen, begrijpt

hij niemendal van je en lacht je uit. Hij schreef toen:

'Beste oom. - Tengevolge van hetgeen er tusschen de heeren redacteuren van het Bulletin en den heer Retz is voorgevallen, ben ik genoodzaakt mij van verdere medewerking aan het blad te onthouden. Het spreekt van zelf, dat dit van geen invloed is op mijn plicht tot geheimhouding. Ik verzoek u mij mede te deelen, aan wien der heeren ik correspondentie en wat verder op het blad betrekking heeft, moet overdoen.'

Als een infaam mensch een eerlijk man ziet, komt er een beroering in zijn ziel, of er de zomerzon op een modderplas scheen en de vuile miasmen doet opstijgen. Afgunst op de rustige kalmte, nijd tegen den rijkdom van liefs die hem ontbreekt, beleedigde trots, omdat hij zich de mindere voelt, zij woelen door elkaar tot één, diep in de oogen verborgen gehouden woede. Op Collette, in zijn woede, maakte Boudaen's eenvoudig briefje den indruk, dat hij op ergerlijk hautainen toon werd toegesproken.

- Die kwajonge! Hij stuurt mij met het geld, dat ik hem wil laten verdienen, naar huis, alsof ik z'n kruier was.

Drie dagen later, ruim één uur in den namiddag, zat Boudaen op zijn kamer, het ontbijt gedaan. Een pijpje in den mond staarde hij doof de opene verandadeur in het huizen-vierkant, waar-ín het lauw de lucht warmende zonlicht: zijn kamer koel tegen handen en hoofd in de zomernamiddag-schaduw. Hij nam zijn portemonnaie, telde: vijftien gulden, twintig centen en een tramkaartje. Daarvan moest-i leven tot aan een nieuwe betrekking. Inmiddels zou-d-i artikelen voor weekbladen en tijdschriften schrijven; maar de helft sturen ze je weerom met koeke-bakkers-brieven over wat voor het tijdschrift geschikt is en wat niet, en de andere helft betalen ze met minder dan het loon van een bellejongen. In godsnaam: het speet hem niet dat-i Collette en die anderen bedankt had; liever narigheid dan in zulk een omgeving geld te verdienen. Bovendien eergisteren was Valen-

kamp van De Post overleden; hij had gisteren dadelijk gesolliciteerd, meende dat-i wel kans had. Als-i het kreeg was 't een buitenkansje: het blad was solide, betaalde goed; 't was een betrekking van drie duizend gulden met kans op promotie.

Als....áls....

Er werd geklopt, moeder Matthieu kwam binnen, haar oude beenige armen, de mouwen opgestroopt, dampend van de wasch. Het voorschoot tusschen de vingers, reikte ze met het voorschoot een brief aan.

Boudaen zag den stempel van De Post, scheurde met een knettering de enveloppe snel open, las.

Gek, dat ik nou niet blijer ben. Wat is dat mal: als je hoopt op een bijzonder groot geluk, dan meen je te voren, dat je van blijdschap niet zult weten wat je doet als 't komen zal, en als het er is, dan zit je te suffen, en de eigenlijke blijdschap komt eerst de volgende dag of nog later. Daar heb ik me gister opgewonden gedacht, 'k heb er van nacht niet van kunnen slapen, en nu het er is, ben ik of

't me niet schelen kan. Maar daar zal het juist van komen: 'k zal nog suf zijn van het soezen er over.

God, nou was hij toch maar wát goed-af: 'n mooie betrekking met niet te veel werk, veel tijd om voor zich zelf te schrijven, en goed betaald. Hij zou prettiger kunnen gaan wonen - die behangselpapieren kamer had hem al lang verveeld - en de volksgaarkeuken met de zweetkerels en de groezelige tafels kunnen afschaffen.

Zittend bij de tafel en rookend zijn pijpje, staarde hij in den zomerdag, die heet zonde tegen de roode huizen met ramen, ramen. Hij stond op, liep in de kleine kamer. Wat lijkt me dat nu plotseling hier 'n rommel op 'n verhuisdag. 't Is of ik in eens met die behangselpapieren kamer afgedaan heb, en bezig ben over te stappen in 'n nieuwe boel. 't Was hier ook zoo vervloekt eenzaam tusschen die vier gelige muren met die gemeen-blauwe veranda... Zonderling, dat ik vroeger die indruk toch

niet had. 'k Vond het altijd nog al gezellig. En juist als je gelukkig bent, zou je iets willen hebben om blij naar te kijken, zou je een menschenoog willen zien om het aan te vertellen... Ik ben altijd zoo armzalig alleen - een bedelaar naar wat liefde - en liever alleen dan onder ploerten, maar op dit oogenblik zou ik wenschen dat er iemand een weinig van me hield. Maar om mij geeft niemand; in mijn oogen kijkt niemand. Misschien! Jeanne! 'k Geloof dat zij het prettig zou vinden, dat ik uit de lomp-misère ben. Jeanne: god, wat zou dat lief zijn geweest. Maar 't is goed, dat ik het heb afgemaakt. Zij zal het zonderling van me vinden, dat ik niets van me laat hooren en haar brief niet beantwoord. Maar als je zoo iets niet in eens vierkant afsnijdt, gebeurt het nooit: je moet de courage hebben, zoo iets in eens af te snijden; het tegenovergestelde is zwakheid. En toch, ik hou zooveel van d'r, en als ik het wel bedenk, nu ik deze betrekking heb..... Kom, kom, geen zeuren; wat is 'n jour-

nalist met drie duizend gulden bij papa Collette. Hij zou me zien komen.

Weer werd er geklopt. Moeder Matthieu kwam binnen, zei dat er een dame voor m'nheer was.

- Een dame? En hoe heet die?

- Juffrouw Collette.

Boudaen voelde zich bleek worden, antwoordde van binnen te laten komen, lei zijn pijp neer.

Jeanne kwam, in haar effen zwart japonnetje.

- Jeanne, groette Boudaen, zacht.

- Herman.

Haar wangen bleek ziende, een weinig hangende bij den mond, waar zij anders opwaarts glansden in vroolijke blijheid, zei hij, naar haar kijkend, zacht: Ga zitten.

En ziende, dat zij als een poging deed om iets te zeggen, maar niet sprak:

- Is er iets bijzonders, dat je zoo bij mij komt? Kan ik je in iets helpen?

- Als ik je iets verzoek, zei ze, de oogen neer, al is het verzoek een weinig

zonderling, zal je dan niet boos worden?

- Hoe kom je d'r bij! Ik boos worden als jij me wat verzoekt!
- Ik ben bang, dat je....
- Maar, beste meid, hoe zal ik nu boos worden, als jij me wat vraagt.
- Ik vind zelf het verzoek indiscreet.
- Net gelijk, wat je vraagt; ik beloof je dat ik niet boos zal worden. Och, kom, 't is te raar; ik kan immers niet boos worden op jou. 'k Weet immers te voren, dat je 't goed meent.
- Ik heb gehoord, Herman, dat je voor het redacteurschap van die krant van papa bedankt hebt. En nu.... ik zal het maar ineens zeggen.... nu weet ik dat je dus geen inkomen hebt en.... zou je nu van mij deze enveloppe willen aannemen; er is wat geld in: je doet me een plezier als je het aanneemt.

Boudaen, de oogen vochtig, stond op, nam in zijn rechterhand haar hand, lei de linker op haar schouder, boog het hoofd naar haar toe. Toen zijn eerste aandoening voorbij was, zei hij:

- Dat is heel lief van je, heel lief. Even voor dat je hier kwam, voelde ik me zoo alleen. Toen dacht ik aan jou: 't was of ik voelde, dat je onderweg was naar me toe. Ik dacht aan je, en hoe ik, lieve, van je houd. O, neem me niet kwalijk, neem me nooit in je leven kwalijk, dat ik nu zeg, dat ik van je houd. Ik had het je niet willen zeggen, en ik had het ook nu niet moeten doen; 't is slecht van me, dat ik het toch doe, want wij kunnen niets voor elkaar zijn; je papa zou het nooit willen. Maar nu je zoo lief tot me komt, nu kon ik het niet inhouden. Lieveke, wees niet boos, dat ik je brief niet beantwoord heb, 't was uit bestwil.

Jeanne, als uit een verte, hoorde de woorden naast haar hoofd, zacht-manlijk-lieve woorden; een fluide stroomde uit de hand, die vertrouwelijk haar schouder raakte, door haar als een aether die, haar doortintelend, haar weedom heen deed dromen, met haar weedom heel haar denken van straks; haar wil, haar zijn verdroomde; de stem, de wil daar naast haar hoofd

kwam over haar als een wuiving tot stil zijn, dromen, vergeten, heenvloeien in dien vreemd-lieven wil.

Heel, heel stil zat ze; de warmte van een wang, de streeling van haren kwam aan haar hoofd; zij voelde lippen aan haar wang, een mond, die, zacht, naderde haar mond.

Toen, plotseling, als een die heftig schrikt, stond zij op, rechtop, en als een kreet kwam uit haar:

- Nee, nee, o god nee, nu niet, hier niet!

Een angst in de groote oogen staarde ze naar het bureau in den hoek bij het raam: op een standaardje stond het portret van mevrouw de Moucheron.

- Nee, nee o god nee!

De handen nu voor de oogen stond zij rillend.

- Lieve, dat spijt me. Het spijt me heel erg, dat ik dat gedaan heb. Ga zitten, toe! Gerust, lieve, 'k Zal tegenover je gaan zitten.

Jeanne ging zitten, bleek, de lippen

trillend als om te schreien, een tranenvlies over de oogen.

- Ben je niet wel? Je bent zoo bleek; je handen rillen. Wat spijt me dat, lieve, wat spijt me dat. Wil ik je een glas water geven?

Zij nikte: ja.

Herman schonk uit een karaf, die op het midden der tafel stond, snel een glas water, reikte het haar aan. Haar tanden tegen het glas hoorende rillen, kwam een angst in hem, dat zij daar plotseling ziek zou worden. Maar toen ze, ofschoon nog als tot schreien haar oogleden bewegend, na het drinken van het water, gezegd had: 'Nu is 't al wat beter', werd hij een weinig minder ongerust, en kwam snel het plan in hem, om het gebeurde uit haar denken te vagen door op wat los-vroolijken toon over wat anders te praten.

- Dank je wel, hoor, dat je hier met zoo'n lieve intentie voor me gekomen bent. Maar nou moet je weten, hoe gek dat nou treft. Daar pas, nog geen half uur geleden heb ik een nieuwe betrekking gekre-

gen, zoodat ik dus je lieve aanbod niet nodig heb.

Jeanne, door het plotseling kijken op een ander onderwerp wat kalmer geworden, antwoordde zacht:

- Och, toe, zeg dat nu niet. Dat jok je nu maar - wees niet boos, dat ik het zoo zeg - om beleefd te kunnen weigeren.

- Heusch, 't is waar. Kijk hier, daar heb je de brief.

Jeanne las, en een glimlach van tevredenheid kwam over haar weedom glanzen.

- O, dat doet me plezier. Hoe gelukkig voor je.

- Ja, wel gelukkig. Nou ben ik eens het heertje. En 'k ga zoo gauw mogelijk verhuizen. Wat 'n rommel hier, hè? Trouwens, 't is wel een gezellige rommel. Kijk, daar heb je m'n spiritus-stel. Daar bak ik m'n spiegeleieren op. Laatst heb ik er 'n beaf in gebakken; die had ik zelf bij de slager gekocht, want als ik m'n hospita wat laat kopen, besteelt ze me. Die hospita van me is namelijk 'n soort heks van de heide van Macbeth. Een paar maand geleden heb ik 'n

nieuw pak laten maken. Zaterdagmiddags werd 't bezorgd. Zondagmorgens wil ik het aantrekken; ik kijk in de kast: m'n pak is weg. Ik roep het oûe mensch en vraag: 'Waar is m'n nieuwe pak?' Hè, ze wist van niets, ze wist heusch van niets. 'Juffrouw, zeg ik, ik moet dadelijk m'n nieuwe pak weerom hebben.' Ze ging huilen, zei dat 'r dat nog nooit in d'r leven gebeurd was; wat of ik dan wel dacht. Maar ze stond zoo raar te draaien, dat ik in eens maar zei: 'Juffrouw, binnen een uur moet ik m'n pak hebben, of ik haal de politie.' Ik moest de deur uit, kwam een uur later terug, m'n pak hing weer in de kast. Het oûe sakrament had het naar de lommerd gebracht. Heb je al naar mijn boekenkast gekeken? Kijk, daar achter je. 't Is een heele rommel. Ik koop die oûe dingen op aucties. Nieuwe boeken kon ik tot nog toe niet veel koopen. Maar daar heb je Balzac nieuw. Dat moest er maar af. Vijftig deeltjes, ieder deeltje vijftig cents. Goedkoop, hè? Ga eens mee kijken op m'n mooie veranda.

- Wat 'n aardig uitzicht.
- Ja, 'n gek gezicht; als 'n binnenplaats van 'n heel groote kazerne.
- En die tuintjes!
- Net bakjes met die schuttingen er om heen, bakjes vol bloemen en kinderen.

Wat 'n kinderen, hé? Kinderen groeien hier in al die huizen als appels aan de boomen.

Onder de afdakking van het verandadak, leunende tegen het blauw geschilderd houten hekwerk, de balustrade, keken zij naar de zonnig-roode huizen-muring aan de overzij en links en rechts, door de gevensterde muring-gaten naar vrouwen en kinderen, puffend bezig in de zomermiddag-hitte. Jeanne voelde om de een weinig kil geworden handen een omhuiving van warmte; de warme lucht, ingeademd, warmde de kilte in haar der zenuwaandoening weg; in korte zinnnetjes zei zij haar verrassing bij het kijken naar die huizenrij, die lange rij van bakjes-tuinen. Herman, korte zinnnetjes antwoordend, niet verrast door het hem gewone, dacht aan het vreemde van daar straks.

Wat was dat toch? Zij zei: 'nu niet, hier niet.' Wat moest dat beteekenen? Stellig niet, dat ze niet van hem hield: eerst was ze zoo lief geweest, zoo heel lief. Wat duivel was dat dan? Was ze ook 'n coquette, zooals zooveel anderen? Maar als hij haar nu zoo van terzij bekeek en dat eenvoudig-lief gelaat zag... nee, 't was te gek: zij 'n coquette! Kijk, zoo'n lief profiel. Wel zat er een willetje in dat stompneusje en die kleine mond, met de 'n beetje tegen elkaar gedrukte lippen, maar coquet...

Ook voor Jeanne kwam het terug, het vreemd-lief-bedwelmende van het lief-manlijke mannenhoofd naast haar hoofd, als een schreiend gelukkige weedom, als een troebeling van meenen dat hij toch van haar hield, van niet-begrijpen hoe dat naast die andere bestaan kon, van vreezen dat hij denken zou dat zij niet van hem hield.

En beiden, bij het reëele van die houten veranda, die ramen-muren, dat hittende zonnelicht, was het, of het lang, heel lang geleden was dat vreemde, dat vreemd-on-

reëele, dat zij zich maar half herinnerden, dat gover hen was gegaan als een droom aan de lucht. Beiden wilden het helder zien, precies zien, begrijpen.

Jeanne sprak het eerst. Nadat zij lang op de veranda waren geweest; weer in de kamer waren gekomen, woorden sprekend enkel om de stilte te breken; thans naast elkaar stonden voor de boeken-planken aan den wand, zei ze:

- Ben je niet boos op me, dat ik daar straks...
- Nee zeker niet, lieve. Maar 't speet me zoo, dat ik het gedaan had. Maar, vervolgde hij zacht lachend en zijn hand weer op haar schouder leggend, nu niet meer: nu kijk je zoo vriendelijk; zoo zie ik je zoo graag.
- Dat doet me genoeg. Want... ik zou niet graag willen, dat je boos op me was.
- Lieve, nu je dat zoo lief tegen me zegt, mag ik je nu nog een vraag doen daarover?
- Nee, nee, vraag er niet naar. Toe, doe 't niet.

- Maar, beste Jeanne, zei hij weer, haar hand nemend, die ze niet terugtrok, ik wilde het zoo graag begrijpen. Je houdt van me, dat weet ik, dat voel ik op ditzelfde oogenblik... zie je wel, je zegt niet nee... en toch zijn je oogen, of ze willen schreien. Toe lieve, liefste, zeg me, wat is er, dat je bedroeft?

Weer had hij zijn arm om haar schouders, weer boog zij tot hem. Maar toen zijn hoofd het hare naderde, sprak zij als straks, zich, kalmer nu, van hem wendend:

- Nee, nee, Herman!

- Maar, lieve, waarom niet? Hoe moet ik dat begrijpen?

- Och, nee, Herman, vraag er niet naar.... nee, nee, ik kan het niet zeggen, ik kan niet.

Ziende, dat het gesprek haar niet, als daar straks, zenuwachtig deed worden, praatte hij door, vroeg weer. Maar het hem stik-duistere antwoord bleef hetzelfde.

Toen zij ging, nam hij zacht haar hand, boog, kuste, waar handschoen en mouw de pols bloot lieten, en zei:

- Je bent niet boos?

- Heelemaal niet. Dag Herman.

- Dag, lieveke.

Boudaen stond weer op de veranda, leunende tegen de balustrade. Een roezemoes van gewaarwordingen bonsde zijn hoofd: boosheid over zijn zwakte, nu toch te hebben gedaan, wat hij niet had gewild; droefheid dat Jeanne niet van hem hield, althans niet zoals hij gemeend had; beiden weldra gedempt door een, in zijn hoofd, luidruchtige vloekwoorden-stemming, gepraat over zijn niet-begrijpen.

'Nu niet, hier niet.' Begrijp dat nou maar. Zij houdt van me, ze zegt niet nee, ze laat toe dat ik mijn arm om haar leg, ze ligt tegen me aan, ze drukt mijn hand, en als ik.... Ik begrijp er geen steek van. Daar maken wij stumpers van schrijvers boeken en denken de vrouw te begrijpen. Ieder die m'n roman gelezen heeft, zegt me, dat m'n vrouwenfiguren zoo mooi en zoo juist zijn. En als je dat hoort, voel je je 'n heele kraan. Maar, jawel, van de eerste de beste vrouw, die je in de wer-

kelijkheid ontmoet, begrijp je niemendal. Zoo recht absoluut niemendal. Vrouwen zijn onlogisch, zeggen ze. Een praatje! Maar gesteld dat 't zoo is. 'Nu niet, hier niet,' dat is dan toch niet eens onlogisch; dat is gewoon idioot. Vrouwen geven zich niet zoo maar, hebben 'n instinktje om zich van wat man is, af te wenden, totdat ze veroverd zijn. Goed. Maar dat kan 't hier niet wezen. Jeanne heeft nooit iets gehad, weet niet wat 'n zoen is, daargelaten nog dat ik haar immers eigenlijk niet zoenen wou. Bovendien: ze zegt immers met zooveel woorden, dat ze van me houdt.... Maar wat ik daar zeg, is trouwens allemaal zaniken. Natuurlijk, je raakt aan 't zaniken, als je zoo'n onzin verklaren wilt....

XI.

Lusteloos grijs door twee mat-glazen ramen - opdat de wachtenden niet in den tuin konden zien - loomde het morgenlicht in de wachtkamer van Collette. Hangerig zaten de wachtenden op stoelen bij den muur; luierig keken ze naar de klok op den schoorsteenmantel, in tijdschriften op de tafel; langzaam praatten zij in de grijsheid woorden van hoe laat of 't nu al was tot den bediende, die op een lessenaar een fransche thema maakte, en antwoordde, dat de conferentie niet lang meer zou duren. Daar stonden geaffaireerd: financiers en industrieelen; daar lag bedaard: Matthieu in een canapé, den rouwrand om den hoed; daar zat: juffrouw Laforge, de handjes in den schoot; daar zaten, stonden van Wi-

cheren, van Lottum, Reynet; daar was ook de stroombaard van Sulte. En van Wicheren verzocht den bleekharigen bediende, mijnheer Collette te zeggen, dat hij erg gepresseerd was; de bediende ging in den gang, sloot de deur der wachtkamer, bleef een poosjen in den gang, kwam terug, zei dat m'nheer Collette geantwoord had, dat hij dadelijk voor de heeren disponibel zou zijn.

En Collette in de bruine kleuren van zijn kantoor: bruin het leer op de eikenhouten tafel, bruin het laken van het bureau voor het raam, de overgordijnen der drie ramen roodachtig-bruin; Collette had pret, ratel-lachende pret, samen hadden zij pret, hij en Morpurgo. God, god, zij hadden zoo geboft. Zij hadden geboft als de zakkenroller, die, klagende over de slechte tijden, in zijn goud-bekettingd spullebaas-costuum een wandeling maakt alleen maar voor de gezondheid, en onverwachts een vinger-vangst doet, die het boekjaar goed maakt. Een londensch-new-yorksche syndicaat van beurs-beurzensnijers had een run gefabriceerd in amerikaansche vodderijtjes,

aandeelen in gods vrije lucht boven spoorwegen, wier directeuren leefden van der aandeelhouders geld. In de kranten was zij geheraut, de prosperiteit der X-sporen, en de landman in Drente 's avonds op den stoel voor zijn woning, de grutter in Moscou achter de toonbank in zijn winkel, de dandy van Parijs bij het marmeren tafeltje voor zijn boulevard-café, de predikant in Calcutta zittend buigende in den kansel tusschen twee gebeden in, zij hadden het allen gelezen, gelezen dat de X-sporen, wél beschouwd, zelf werkende automaten waren, waar je een dubbeltje ingooide om een tientje terug te krijgen. En in de vijf zeer verstandige werelddeelen van onze zeer verstandige aarde waren ze er in gegooid, de dubbeltjes, de guldens, de duizenden, honderdduizenden guldens. En zij waren gestegen, gestegen, gedaald en gestegen, gestegen, en gedaald en gestegen, gestegen, de aandeelen in gods vrij waaiende lucht. En de landman, de grutter, de dandy, de predikant, zij wisten niet waarom het daar maar daalde en maar steeg, maar zij waren blijven gooien

hun dubbeltjes, hun guldens, hun duizende, honderdduizende guldens. En Collette en Morpurgo, handlangers van het syndicaat voor Nederland, zij hadden gedribbeld op hun kantoor, gedribbeld op de beurs, gerijtuigd door de straten; zij hadden verkocht voor honderd vijftig, wat gekocht was voor vijf; zij hadden vergaderingen gehouden van aandeelhouders in X-sporen; comité's gemaakt voor de belangen der aandeelhouders in X-sporen; hun onderhandlangers doen koopen en verkoopen, doen schacheren en kwanselen, dat, al schreeuwende op de beurs, de sputters hun waren gevlogen van de lippen, elkaar in het sputterende gezicht.

Pas een paar weken geleden was de aardbol-zakkenrollerij begonnen, en reeds waren de winsten van Collette & Morpurgo zoo groot, dat zij voortaan de hulp van de Moucheron's bank ontberen konden, met de zekerheid tevens, dat zij de betrekkelijk niet groote som, tot nog toe ontvangen, in september makkelijk door de realisatie van een gedeelte der Pitjoeri's

en Petroleum-bronnen zouden kunnen dekken. En nu hadden ze pret, nu, na de doodsangst van het faillissement, na de moreele depressie, dat zij moesten leenen, die steeds hadden geleend, hadden zij de pret van wie er bij duisteren avond is gevallen in het duistere water der gracht, en, den verdrinkings-dood nabij, op de kade gedregd, daar in het gele lantaarn-licht nu zoo gek staat te lachen, zoo gek, want hij ziet, dat hij nog nat is.

En lachend praatte Collette het idee uit, dat hij vandaag aan de Moucheron zou gaan zeggen, de hulp van zijn bank niet meer noodig te hebben, dat hij vragen zou of nu bleek, dat Collette gelijk had gehad, toen hij prompte betaling beloofde.

- Maar, zei Collette, we vergeten heelemaal die kerels in de wachtkamer. Maak dat je weg komt, doe jij de boel maar af; ik heb een vergadering met die lui over de verkiezingen.

Toen zij binnen waren gegaan bij Collette, van Wicheren, van Lottum, Reynet en Sulte, sprak de bleekharige bediende

tot juffrouw Laforge, dat m'nheer Collette onmogelijk vandaag haar ontvangen kon, dat zij verzocht werd een volgenden dag terug te komen. En toen zij gegaan was, tot Matthieu, dat m'nheer Collette tot zijn spijt op het oogenblik bezet was met een vergadering, maar of m'nheer zoo tegen twaalven nog eens zou willen probeeren. Waarop Matthieu, dat hij stellig tegen twaalven terug zou komen, dat hij ál den tijd had.

In het kantoor van Collette zaten zij nu rond de tafel, de heeren, rond de bruin-leeren tafel, waarop stapels papieren: brieven en telegrammen van secretarissen van kiesvereenigingen, van candidaten; uitknipsels uit kranten; artikelen over de verkiezingen; nummers van het Bulletin; drukproeven van groote plakkatens met ellemaat-letters, die morgen, overmorgen op de muren der straten zouden worden geplakt.

En Collette, liggend in zijn stoel bij het bureau, het gelaat donker tegen het licht van het raam en de van zon zilverige boomblaren in den tuin, Collette expliceerde met hand-bewegingen en beentjes-vergooiin-

gen, dat hij het met die verkiezingen druk had, zoo druk; dat vooral het presidentschap van de gecombineerde liberale kiesverenigingen zóoveel tijd vorderde, dat hij het niet zou hebben aangenomen, als hij er maar eenigszins af had gekund. Maar, wat moet je doen? Hij was voorzitter van het voorloopig comité geweest, dat ze bijeen had geroepen, en als ze je dan president maken, kan je niet weigeren. Dagelijks kreeg hij nu brieven, telegrammen, kranten met artikelen uit het heele land, en dat alles moest worden beantwoord. Enfin, het resultaat was schitterend tot nog toe: bijna alle liberalen waren tegen Grevinck; en de enkelen die met de clericalen en radicalen vóór hem waren, zouden hem de meerderheid daardoor niet geven. Zoo pas nog had hij 'n telegram uit Essen gekregen; 't had er erg gespannen gisteravond in de kiesvereniging, maar ook daar was een candidaat tégen Grevinck gesteld. Alles overwogen bleef hij bij z'n oude opinie: Amsterdam zou den doorslag moeten geven. Maar daar zou Burgerkring

onder de verstandige leiding van m'nheer Sulte en zijn bestuur - Sulte strijkt zijn baard - zonder twijfel de overwinning bevechten.

- Maar m'nheeren, vervolgde Collette, nu moesten we eens praten vooreerst over de openbare gecombineerde vergadering van Kiesplicht, Vooruitgang en Burgerkring, ten tweede over de wijze, waarop die drie vereenigingen op den dag der verkiezing samen hun bureaus voor de invulling van stembiljetten zullen houden en ten derde over het geld, want er moet nog geld wezen, bliksems veel geld.

- Het geld komt er niet op aan, zei Sulte; ik geef nog duizend gulden.

- Ik geef geen cent, zei van Lottum, want ik heb niets; krabde zich met den nagel onder het lange haar, keek onder den nagel.

- Dan teeken ik vijf honderd gulden voor van Lottum, zei Collette; zijn naam moet ook op de lijst.

Besloten werd, dat Sulte en Reynet rond zouden gaan met lijsten voor de teekening

van geld; dat Sulte en van Wicheren de café's zouden bespreken, waar op den dag der verkiezingen de bureaus zouden worden gehouden; dat Sulte en van Lottum de zaal zouden huren voor het houden der openbare gecombineerde vergadering der drie vereenigingen, waar als sprekers zouden optreden Lobo, Collette en van Wicheren.

- En de rijtuigen? vroeg Sulte.

- Ha, ja, da's waar, zei Collette. Toen ik gister m'nheer Sulte in de kalverstraat passeerde en we aan de praat kwamen over de verkiezingen, had m'nheer Sulte 't idee (het was hem door Collette gesuggereerd) dat we op den verkiezingsdag alle huur-rijtuigen in de stad moesten afhuren. Zeer terecht merkte m'nheer Sulte op, dat dan de tegenpartij geen enkel rijtuig huren kan, en, zei m'nheer Sulte, rijtuigen op 'n verkiezingsdag, dat is als de ammunitie in den oorlog. Keuren de heeren het voorstel van m'nheer Sulte om alle huur-rijtuigen voor dien dag te huren, goed?

Onder stroombaard-gestrijk van Sulte, in de bruinige kleuren van Collette's kan-

toor, werd met aanbeveling van Collette zeer geapproveerd des heeren Sulte's idee.

Dien na-den-middag, terwijl mevrouw Collette en Jeanne in de tuinkamer, waar het diner gedekt was, wachtten op Adolph en Collette, zei mama:

- Jeanne, toe, vraag papa excuus. Ik was zoo erg blij, dat papa in de laatste weken zoo anders was als vroeger; hij was in lang zoo niet geweest, en nu, sedert eergisteren, is het weer heelemaal mis.

- Maar, mama, hoe kan ik nu excuus vragen, als papa telkens zulke afschuwelijke dingen over Herman zegt? Is dat 'n gezegde, dat als Herman bedelt, papa hem uit zal lachen?

- Nu, kind, je weet wel, hoe ik daarover denk. Ik houd heel veel van Herman. Maar ik wil zoo graag wat vrede in huis. Ik heb zoo weinig genoeg gehad in al de jaren van mijn trouwen. Kind, ik heb zoo'n droevig leven. Help mij een beetje om het dragelijk te maken.

- Kom, mamaatje, niet schreien. 't Is goed, hoor. Ik zal het doen om u.

Inderdaad, in lange jaren was hij niet zoo lief voor haar geweest als in de laatste weken. In het geluk zelf-tevreden met zijn naar alle windstreken waiend ik, had hij in het ongeluk, slap nu de ziel, gezocht naar wat steun in wat lieflijk gevoel. Hij was gemoedelijk geworden, had Lous op Adolph's verjaardag een standaard van bloemen gezonden met de portretten er in van Jeanne en Adolph. Maar met de X-sporen was het teruggekomen het zelf-tevreden geblaas van den waienden wind. En na de scène eergisteren met Jeanne, al zou een scène in huis zijn humeur er buiten nooit bederven - huiselijke ruzies gleden op den drempel der deur van hem af als een huisjasje, dat je uitdoet voor het straten-costuum - was hij binnenskamers weer de brommige van voorheen. En nu vond hij het wel zoo prettig zoo: een weinig ruzie ontsloeg hem van zoo nu en dan eens thuis te blijven, van jokkens dat hij naar een vergadering moest, als hij naar zijn maintenée ging.

Dezen middag, toen hij aan het diner

kwam, streepte op zijn gelaat iets van de grijns van den tijger, die hurkt om zijn prooi te bespringen. Want des morgens na de vergadering was Matthieu bij hem op zijn kantoor geweest, had hem, voorzichtig, met rondsletteringen van veel woorden, verteld wat hij gezien en gehoord had van Jeanne en Herman. Zijn dochter tegenover een Matthieu niet willende compromitteeren, had hij met zijn steeds snel besloten handigheid geantwoord:

- O, 'n stoeipartijtje van neef en nicht! Je moet weten, Boudaen is 'n kind van mijn schoonbroer en is met Jeanne onder één dak opgegroeid. Dat heb je natuurlijk niet geweten, en daardoor leek je dat wat anders toe, dan het was. Maar ik dank je wel voor de goede bedoeling.

- Wat 'n gare rot, praatte Matthieu, toen hij op straat was. Enfin hij heeft me goed betaald.

Collette blij! Blij dat hij wat gevonden had om Jeanne, die naar hij meende hem had beledigd, onder de schrikkende oogen te houden, als een wreedaard, die, uit plei-

zier in den angst van het beestje, zijn hond de zweep laat zien.

Nauwelijks aan tafel, zei hij met het droge geluid uit het hoofd rechtop van den kostschoolhouder, die een afstraffing aankondigt:

- Jeanne, na het diner moet ik je spreken.

Het verdere had hij haar na den eten willen zeggen, niet in 't bijzijn van Adolph, maar geprikkeld, doordat de verwondering in den toon harer vragen hem als brutaalheid klonk, bleef hij geen baas over het discours, ontglipten hem de woorden.

- Hoe dat zoo, papa?

- Ik moet je spreken over je gedrag als meisje.

- Over m'n gedrag als meisje, papa? Wat bedoelt u?

- Ik moet je spreken, omdat je je als meisje schandelijk misdraagt.

- God, papa, wat bedoelt u toch?

- Ik moet je spreken, omdat je het liefje bent van onze waarde neef Herman.

- Alex, hou je mond. Schaam je.

- Ik weet wat ik zeg, mevrouw. Je dochter is de maitres van je neef Herman.

- Spreek niet zoo hard, dat de boeien althans je schandelijke taal niet hooren.

Jeanne, mijn kind, dat is een leugen, nietwaar?

- Ja, mama, dat is een afschuwelijke leugen. Ik sta op, papa, en eet niet weer met u aan één tafel, zoolang u die woorden niet hebt ingetrokken.

- Wel verdomme. En dat zeg je tegen je vader.

- Al is u mijn vader, u hebt niet het recht mij zulke taal toe te voegen.

Jeanne ging, bleek.

- Adolph, zei mevrouw, ga een oogenblik heen, ik wensch papa alleen te spreken.

En toen Adolph gegaan was:

- Alex, ik volg het voorbeeld van mijn dochter. Wat of je ook tegen mij zelf gezegd hebt, ik heb je taal steeds onbeantwoord gelaten. Maar waar je zóo iets tegen mijn lief kind zegt, daar berust ik niet. Ik zal zorgen, dat je voortaan thuis alleen kunt dineeren.

- Dan eet ik verdomme niet thuis.
 - Dat moet jij weten.
 - Maar zij is z'n maitres.
 - Dat lieg je.
 - D'r is iemand bij me geweest, en die heeft mij gewaarschuwd.
 - Als jij met zulke infame verklikkers omgaat, dan moet je natuurlijk leugens verwachten.
 - Hij heeft niet gelogen. Hij heeft gezegd, dat ze elkaar gezoend hebben. En dan spreekt de rest toch verdomme van zelf.
 - Voor jou. Voor Herman Boudaen en mijn Jeanne niet. Maar al zou ook alles gebeurd zijn, dan nog zou Jeanne niet Hermans maitres wezen. Met maitresses ga jij om; mijn dochter wordt nooit een maitres.
- Mevrouw ging naar haar kamer - naast het boudoir van Jeanne, uitziende op den tuin - liet Jeanne en Adolph komen, dineerde er met haar kinderen.
- De tafel is afgenomen, Adolph is gegaan, mama en Jeanne zijn alleen in den grijzenden schemer. De bruinige wanden der kamer donkeren omhoog in de schemering,

die buiten vaal over de schaduwen der tuinen ligt en droomensloom tusschen donkerroode gordijnen door naar binnen grijst. Het vlammetje der thee weder-schijnt op het servies in zilveren glansjes, in rossige gloedjes op het rood der tafel. Op den schoorsteenmantel rossig-donker een standaard van bloemen: twee grauwe vlekken, de portretten van Jeanne en Adolph. Een zware schaduw hangt neer van het plafond.

Het is het vaaldonkerend schemeruur, waarin ze komen, stil, stil, uit de schaduwen, de grijze kerkhof-schaduwen van 't schemeruur, de herinneringen, de lief-weenende herinneringen. 't Is het uur, waarin de ziel met de dooden praat, de doode dagen, doode jaren. 't Is het uur, dat weent om de andere uren van den dommen dag, den dommen menschendag zonder groote, groote liefde. Den menschen, als ze spreken tot elkaar, is het, of zij spreken met de schaduwen, de lief-vertrouwelijke schaduwen. Zacht spreken ze tot het donker, zacht, om de stilte te hooren; zacht zeggen zij uit verlangen en

weedom tot het donker, dat hen verstaat. De gedachten, op andere uren in het zichtbaar menschenlichaam besloten als in een ondoorzichtbare vaas, vloeien uit met de niet meer omsloten ziel, als lichaam en dingen geen grenzen meer zijn.

Jeanne, door maatje zacht over Herman gevraagd, sprak het uit, en zacht vielen haar woorden in de rossig-donkere stilte. Zij sprak van haar liefde, toonloos, teer, zoals je spreekt van een doode in huis. Zij zei het alles uit, zacht, lang, met het tranenwee, waarmee je spreekt van gestorven dagen.

Zij sprak van het briefje, van haar bezoek bij Herman, van het portret; zij zei út haar ellende, dat Herman een andere vrouw liefhad, en mama, zachtkens in de schemering, meende dat het briefje wel van die mevrouw kon zijn; dat zij met alle mannen coquetteerde - waarom niet met Herman? - dat er mogelijk iets tusschen hen was geweest, misschien heel weinig, maar zij in haar coquetterie dat weinige nu toch houden wilde. Mama

meende, dat Herman een brave jongen was, die haar kind niet bedriegen zou. Maar, zacht ernstig in de schemering, waarschuwde zij, dat er wel niets zoo moeilijk scheen te zijn, als het heel en al elkaar verstaan van twee zielen, die liefhebben; dat, hoe zachter het gevoel, hoe moeilijker het woord, en hoe teerder het gevoel, hoe dieper allicht het verborgen bleef onder de plumpe uiterlijkheid van feiten. En mama, zinnend, zei, dat Jeanne waarschijnlijk beter had gedaan door Herman alles te zeggen.

- Maar, lieve kind, wat praat ik daar ook? Er zou immers niets van kunnen komen. Papa zou er altijd tegen zijn.

Jeanne, de volgende dagen, had grooten spijt, dat zij Herman niet alles gezegd had. Zij zou hem weer willen zien, zoo graag, zoo graag; hem zeggen, hoeveel zij van hem hield, hem vragen over dat briefje. Maar wanneer zou zij hem weer zien, wanneer?

Uren zat zij voor haar bureau in de groen-rustige kleuren van haar boudoir,

uren, probeerend hem een brief te schrijven. Maar het was moeilijk zoo iets per brief te zeggen, en bovendien zij kon geen antwoord vragen: papa zou, als hij hem zag, den brief openen.

En zoo gaarne had zij willen overleggen met mama. En maatje zou haar zéker willen helpen en raden. Maar dan zou die zoo heel lieve en zachte mamaatje voor haar in een ruwen strijd komen met papa. En, neen, dat wilde zij niet.

Toen, op een morgen aan het ontbijt, las zij in het ochtendblad onder kunst- en letternieuws, dat in den salon des variétés een kunstavond zou worden gegeven. Een comité, de heeren Collette, Haman, de Zwart en Sijpgens, wilde als proef eenige jonge tooneelsten een classiek werk, de Hamlet deze maal, laten opvoeren, om, als de proef lukte, andere classieke werken te doen volgen. Jonge tooneelsten immers hadden dringend behoefte om zich te oefenen in het opvoeren van classieke werken, terwijl het niet te ontkennen viel dat het publiek, in weerwil van de ernstige

pogingen van den laatsten tijd om goede moderne stukken op te voeren, te weinig aan classieke werken zijn smaak ontwikkelen kon. Dat reeds nu in den zomer het comité een poging daartoe deed en lijsten ter intekening rond zou zenden, was, omdat de zomer financieel de slechtste tijd voor de tooneelstukken was.

- Daar zal-i komen die dag, dacht Jeanne. Daar zal-i stellig komen.

- Maatje, zou u goedvinden dat ik daar met Adolph heenging? 'k Ben in lang niet naar een comédie geweest en Hamlet wil ik wel graag eens zien.

- Zeker, kind.

Jeanne wachtte niet tot de lijst aan huis kwam, ging nog dienzelfden namiddag naar den Salon, nam twee plaatsen, derde rij van voren, rechts van 't tooneel, aan het zijpad.

Dan zou ze op den hoek zitten; als-i er dan was, kon-i makkelijk met haar komen praten.

Thuis komend merkte zij tot haar blijdschap, dat papa, ofschoon lid van het

comité, niet bij de voorstelling zou zijn; want ze zag een gedrukt convocatiebillet liggen van de leden van den kerkeraad voor denzelfden avond, en dáar mankeerde papa nooit.

Tegen acht uur was het oude, verweerde salonnetje, met zijn twee galerijen, smal tegen de muren, met zijn kleine zitplaatsen in stalles en parterre, vol, stampvol. Enkele laat-komers schoven nog door de smalle zijpaadjes om hun plaats te bereiken. Een gouden gaslicht stroomde door de kristallen facettes der kroon hoog aan de zoldering naar beneden, diep, over de hoofden in het parket. De groote dubbele deur achter in de zaal, tegen de amstelstraat, was om de zomerwarmte open; een rij groene planten in bakken vóór de opening, het zomertenuë van den Salon, belettend het binnenzien uit de straat, liet de rateling van voorbij-gaande rijtuigen rinkelen door de zaal. Het publiek was naar den tooneel-term een 'fijn publiek'. Een professor, een paar rechters, advocaten, bankiers, allen met hun dames, waren het bewijs,

dat de directeur, door het doen spelen van 'moderne' stukken, in zijn concurrentie tegen het circus in den winter, tegen het paviljoen in 't vondelpark in den zomer geslaagd was. Achter in de zaal zat mevrouw de Moucheron; bij haar stond Haman, de mooie Haman, draaiend zijn kneveltje, gesticuleerend, luid pratend, dat de luidjes uit het parterre naar hem omzagen. Vóór in de zaal zat Jeanne op den hoek van de derde rij, links van haar Adolph. In het zijpaadje naast haar, leunende tegen het buffet stond het schedeitje van de Zwart, met de tot op het vel geknipte haren; tot hem sprak Sijpgens, de peinzend sprekende Sijpgens, de Ibsen-bepeinzer.

Tegen achten kwam Herman Boudaen, zag de Zwart en Sijpgens, ging tot hen, groette, praatte met hen.

- Hé, bonjour, dag Jeanne, dag Adolph.

Jeanne zag op naar het vriendelijk lachend gelaat van Herman, die, een weinig voorover buigend, vriendelijk lachte. Aan de glansjes van zijn oogen zag ze dat hij haar mooi vond in haar elegant costuumpje

van licht-blaauwe japansche zij en witte kant, een diamant in het kapsel der wrongende haren.

- Hoe bevalt het je aan het nieuwe blad?

- Uitstekend, prettige collega's, veel vrije tijd...

- Ben je hier in functie of voor je plezier?

- Niet in functie. Daarom wist ik nog niet, of ik hier voor m'n plezier zou zijn. Maar, voegde hij er, zich verder tot haar buigend, zachter bij, 't lijkt er nu heel veel naar.

Jeanne, hem aanziend, trok haar mondje een weinig saam, een wenk dat het beter was, hier niet veel te praten.

Sijpgens, de peinzend sprekende Sijpgens, een jonge man van bij de dertig, klein, kaal, met rossigen knevel en volbaard, had op zijn gelaat den ernst van wie profetieën spreekt tot zijn volk, droefzinnige profetieën over het ideaal, het moderne, de overerving, zware zinnen over Ibsen, die kort voor hun punt op hun derrière

vielen, of vóór de punt werden afgeknabbeld. Als hij te middernacht naast je liep om je naar huis te brengen - want hij bracht je naar huis om het onderwerp af te praten, waarover hij begonnen was in 't café, maar dat hij nooit afkreeg - als hij naast je liep op straat, een beetje huppelend op zijn korte beenen, want je zelf liep gauw om van hem af te komen, gonsden ze tegen je aan, zijn schorre zinnen; een rijtuig, menschen: hij huppelde achter je, maar ze bromden voort, zijn toonlooze zinnen; weer was hij naast je, dan achter je, voor je, van je af, weer bij je, en het suisde voort, tot bij je woning de schrik je beving, dat hij met je binnen zou gaan om te praten, praten. Dan, uit beleefdheid, niet waar? stelde je voor, de beleefdheid te reciproceeren, hem een eindje terug te brengen. Dicht bij zijn woning wilde je gaan, maar hij had geen slaap, de oolijkert, en bracht je terug naar je woning, pratend, peinzend pratend, gonzend peinzend pratend. Je liep terug en weer terug, en hij zei eerlijk zijn meening, de pein-

zende Sijpgens, eerlijk over alles, want hij was grond-eerlijk en peinsde over alles. Maar hij peinsde over alles verkeerd, de eerlijke Sijpgens, en als je te twee uur te huis kwam, had de eerlijke Sijpgens je lam geleuterd.

Nu stond hij daar, het licht van het zaaltje op zijn fladderend jasje, te gonzen over Ibsen: Boudaen en de Zwart leunend tegen het buffet, Sijpgens scheef voor hen. Herman en de Zwart, half luisterend, nikten van ja of praatten onder elkander over wat anders; Sijpgens gonsde door of ze praatten of niet.

- Rosmersholm wordt niet begrepen, omdat het zoo diepzinnig is. Het is een meesterstuk van psychologische ontleding. Dat is Georg Brandes geheel met mij eens. Alleen Gerhart Hauptman komt Ibsen nabij in analytische psychologie. In Rosmersholm daar hebben we de strijd van het ideaal met de realiteit. Het determinisme komt er in botsing met de fataliteit. Maar de botsing....

Boudaen: - Is dat Oldenbanning niet,

daar bij Nahuys, advocaat Oldenbanning?

De Zwart: Ja.

... van de idealiteit en de realiteit...

Boudaen: - Ik hou die baas voor 'n knappe kerel; zoo heelemaal niet alleen advocaat.

... komt in Rosmersholm nog niet tot een harmonische oplossing...

De Zwart: - Nee, waarachtig niet. Hij heeft verstand van alles, en goed.

... Uit het graf van Rebekka en Rosmers moet, dat is volgens mij en ik zal mijn meening rondweg uitspreken in een stuk, waaraan ik bezig ben te schrijven, want als ik mijn meening zeg ontzie ik niets, ik zeg altijd eerlijk mijn meening, maar dat ik nog niet af heb gekregen, want ik had het in de laatste dagen vreeselijk druk met de mise en scène van Hamlet voor deze kunstavond. De harmonische versmelting van idealiteit en realiteit, zóo is de bedoeling van Ibsen...

Boudaen: - Wat wordt dat laat? 't Is kwart over acht.

De Zwart: - Ze zullen zich erg goed wil-

len grimeeren, en dat houdt op. Er is maar één kapper.

... moet opstijgen uit het graf van Rebekka en Rosmer, maar voor een volgend geslacht, want hun geslacht zegt Ibsen duidelijk, is daar nog niet rijp voor. Kroll zegt: 'De levensaanschouwing van Rosmer adelt, doch doodt het geluk.' Nu heeft Ibsen die harmonische versmelting voor het geslacht der toekomst, ik bedoel...

Boudaen: - Maar 't wordt duivels laat. Ga je eens mee achter kijken?

De Zwart: - Ja, da's goed. We zullen ze eens aanzetten. 't Publiek wordt ongeduldig.

... de harmonische versmelting van het ideaal en de realiteit in De vrouw der Zee...

Maar Boudaen en de Zwart waren gegaan; Sijpgens, alleen, gonsde door voor zich zelf, de lippen licht mummelend.

- Wat is dat daar boven, dat geluid? zei de Zwart toen ze in het sousterrain onder het tooneel waren.

- Ruzie. 't Lijkt wel een vechtpartij, antwoordde Boudaen.

Bukkend gingen ze het trapje op naar het gangetje achter de coulissen, en dáar, in het licht, zagen ze Lescure Jr., in Hamlet-costuum, vechtende op den grond met Moljé, den Polonius.

- Waarom gooi je ze niet van elkaar? riep Boudaen al uit de verte tot Ruysch, die er bij stond.

- Dan krijg je zelf een pak slaag.

Maar Boudaen nam Lescure, die boven lag, op, pareerde een vuistslag met zijn elleboog, ging tusschen de heeren staan.

- Nou moet dat een, twee, drie uitwezen, of jullie krijgt met je beiden een pak slaag van mij. Wat bliksem is dat?

Moljé, met heftige bewegingen, beweerde dat het een schandaal was, dat hij de Polonius moest spelen; hij had de Hamlet moeten hebben, maar door gemeene intriges van Lescure...

- Heerejezis, riep Ruysch, wat hebben die daar nou ginder.

Boudaen, Ruysch, de Zwart snel naar

de deur van de kleedkamer der vrouwen.

- We zullen maar binnengaan, zei Ruysch. Dat kan niet langer duren.

In de kleedkamer stonden de dames Paesens en Bouvy met de vuisten tegenover elkaar, Paesens in costuum van Ophelia, Bouvy als de koningin. Ook zij hadden ruzie over de rollen. Bouvy beweerde, dat Haman, die de rollen verdeeld had, háar de Ophelia had moeten geven.

- Jou slet, zei Bouvy, denk je dat ik niet net zooveel recht op jou Haman heb, als jij? Precies zooveel, hoor.

Nu zóo veel, dat was niet waar, want Paesens moest van hem bevallen en zou dan ook over een paar weken trouwen met Arriëns, den souffleur. Woedend dan ook nam Paesens een pot-de-chambre en zou, als Boudaen haar niet gegrepen had, den inhoud naar de koningin hebben gegooid.

- Maak toch in godsnaam voort, riep Ruysch een poosje later in het gangetje tusschen de kleedkamers. 't Is een schandaal. 't Publiek wordt ongeduldig.

Te half negen nam de kunstavond een aanvang: de artisten - 't waren jongelui, moet je denken, nog niet geroutineerd - hadden zich vergist in den tijd, dien ze noodig hadden voor hun toilet.

Het tweede tafereel was voorbij, het doek gevallen. Boudaen, staande, sprak losse zinnnetjes met Jeanne en Adolph.

- Wat is het hier warm, zei Jeanne. Adolph, ik wou erg gaarne een oogenblik op straat.

- Mag ik meegaan? vroeg Herman.

- Heel graag.

- Daar Jeanne en mama na hun eerst gesprek ook in het bijzijn van Adolph, een goede jongen, die veel van zijn zus hield, over Herman en haar hadden gesproken, kon hij vermoeden, dat zij elkander iets te zeggen hadden, en bleef hij in de straat een weinig ter zij.

- Ik wilde je graag even spreken, zei Jeanne tot Herman. Wil je een oogenblik mee opwandelen, of moet je het stuk heelemaal zien?

- Niet in 't minst. Ik ben er alleen,

omdat ik dacht, dat jij er misschien zou komen. Maar Adolph?

- Die weet er van. Dat zal ik je straks wel uitleggen.

- Adolph, vervolgde ze tot hem gaande, Herman en ik blijven een poosje wandelen.

We komen straks in de salon terug.

- Laten we de utrechtschestraat nemen, zei Jeanne weer, naar de stadhouderskade. 't Is hier in de stad te vol menschen en te rumoerig van al die rijtuigen om te kunnen praten.

Een weinig zenuwachtig, een angstje in het kloppende hart, liep ze in de grijzende schemering naast Herman voort. Heel gemakkelijk had het haar geschenen haar plannetje uit te voeren en eenvoudig weg met hem te spreken. Maar acht dagen lang had, wat ze zeggen wilde, gepraat in haar hoofd; vandaag den ganschen dag, dezen avond in den Salon onder het half luisterend kijken naar de twee eerste tafereelen had het gegonsd in haar denken. En hoe meer zij de stadhouderskade naderde, hoe meer zij nerveus schrikte

voor het oogenblik, waarop hij haar vragen zou, wat ze hem zou willen zeggen.

Maar in de rechte lange laan der groenende boomen schudde zij met een rukje van haar hoofd haar angstje van zich, en kwam kalm over haar heur gewone eenvoud, de hooge eenvoud van haar ongesluierte, natuur-reine ziel, de eenvoudige oprechtheid, die soms de grenzen naderde van het brutale.

In eenvoud zei ze, dat het haar speet, hem niet volledig te hebben geantwoord. Ze vroeg bijna vergiffenis, beloofde, dat ze nooit weer zóo tegen hem zijn zou. Zij sprak over mevrouw de Moucheron, het portret, het briefje, en, het mooie hoofdje voorover-buigend, sprak zij het uit in de teederheid van het schemeruur, dat zonder dat briefje en dat portret haar antwoord anders zou zijn geweest.

Zacht, eenvoudig had zij haar woorden gesproken in de eenvoudige natuur van den zomeravond, in de groenende allee onder het grijs van de duisterende lucht.

- Weet je, zei Herman, of nee, natuur-

lijk weet je het niet, hoe bijzonder mooi het van je is, dat je daar zoo eenvoudig die dingen zegt. Dat zou bijna geen andere vrouw zóo kunnen.

Hij zei haar, wat er tusschen hem en dat vrouwtje geweest was, dat het portret er nog van vroeger stond en hij het zelf in den laatsten tijd in het geheel niet had opgemerkt.

- 't Stond achter 'n stapeltje boeken, zei Jeanne.

- O, dan komt het daar van, dat ik het niet zag. Ik had het anders al lang verscheurd. En wat dat briefje betreft, dat is zonder twijfel van haar zelf.

Een wijle wandelden zij stil, in de zwijging van den duisterenden avond. De lantaarns langs den klinkerweg der kade staken één voor één hun gele tongetjes omhoog in den valenden schemer, tot de rij geelde tot in de verte. De voetstappen van een voorbijganger klotsten tegen de huizen; het getam-tam van de hoeven der paarden eener voorbijrollende tram klonk in de teedere ruimten.

- Het doet me natuurlijk heel veel plezier, Jeanne, dat het akelige misverstand tusschen ons verdwenen is. Maar, lieve, ik had je nooit moeten zeggen, dat ik van je houd. Je weet niet, hoe erg ik me dat verwijt. Want, lieveke, wat nu? Je papa zal immers woedend zijn als-i er van hoort; hij zal nooit z'n toestemming geven, en onder die omstandigheden, buiten je papa en je mama om, met je om te gaan, zou ik nooit willen; ik zou het gevoel hebben, terecht of te onrechte, dat weet ik zoo niet, dat ik je beleedigde.

- Mama zou het stellig heel goed vinden.

- Maar papa?

- Ik vind net als jij, dat we niet met elkaar moeten omgaan zonder het papa te zeggen. Ga dan dadelijk aan papa maar vragen of-i 't goed vindt?

- Maar, kindje, je begrijpt toch, dat-i me de deur wijst? Iemand zonder geld en met een inkomen zoo klein, dat het bij je papa niet meetelt. Hij vraagt mij, of ik gek ben.

- Als... mag ik je 'n rare vraag doen?

- Zeker. Vraag alles.

- Als papa er tegen was en.... mij geen geld meegaf, kan je dan van jou geld alleen wel met mij trouwen?

Boudaen, in het donker der allee, lei zijn arm om haar, kuste op bei heur oogen.

- Toen ik je lief kreeg, was het om het zieltje, dat in die oogen woont. Of dat teere, lief-eenvoudige, lief-brutale zieltje van mij houdt, alleen dat heb ik gevraagd. Als jij met mijn omstandigheden tevreden zou willen zijn, zal ik het zeker wezen, en kan je pa z'n geld houden, en het voor mijn part door een heraut aan de armen geven.

- Maar, lieve, vervolgde hij na een oogenblik zwijgen, daarmee zijn we er niet. Om te kunnen trouwen heb je de toestemming van je papa noodig, ten minste ik geloof het wel. En als dat zoo is, kan je in 't geheel niet met me trouwen.

- Hoe kan men te weten komen, of dat zoo is?

- Hoe? Bij 'n advocaat. Maar ik weet wel haast zeker, dat het niet kan. En wat dan?

Jeanne, een weinig koppig-fier het hoofdje achterover, zei, stillletjes in zich zelf, brutaalheidjes. Dat zou zij wel eens willen zien, of iemand het recht had, haar te verbieden hem lief te hebben. Dan zou ze stevigjes zeggen, waar het op stond. Als haar pa weigerde, dan handelde hij niet recht en zou zij zich zelf recht moeten verschaffen. Een behoefte begon in haar te kriegelen, om zoo spoedig mogelijk te wéten, een behoefte om, als wat Herman dacht, waar was, den strijd maar dadelijk te beginnen.

- Zou je me een groot plezier willen doen? vroeg ze.

- Zeker.

- Ga dan morgen dadelijk naar papa.

- Morgen, kindje? Maar ik moet toch voor zoo iets eerst belet vragen?

- Nee, vraag maar geen belet. Pa is boos op je, omdat je voor het Bulletin bedankt hebt. En dan weigert-i misschien

je te ontvangen. Heb je papa beledigd?

Herman, verwonderd, vertelde wat hij geschreven had, zei dat dit zoo zacht mogelijk gezegd was en geen belediging inhield.

- Zie je nu wel, dat-i niet toestemmen zal? Maar in elk geval ik zal gaan.

- Dus morgen!

- Ho-ho even. Ik kan je niet bijhouden, zoo vlug gaat het in je hoofdje. Morgen is de verkiezingsdag en moet ik voor m'n blad in de stad rondkijken: ik heb een feuilleton op me genomen over zoo'n verkiezing. Enfin, 's namiddags, zoo tegen vieren zal 't wel gaan.

- Da's ook net 'n goed uur voor papa.

- Maar 't is toch lastig; ik moet dan nog eerst naar huis om me te kleeden. Ik kan niet in zoo'n jacquetje bij je pa komen om... god, god, wat 'n idee. Ik bij je pa om de hand van z'n weledelgeborenes dochter. 't Is te mal. Hij zal denken, dat ik hem voor den gek houd.

- Des te meer reden om het maar in 'n jacquetje te doen.

- Da's ook weer waar. Dan maar in m'n gewoon pakje.

- Dus morgen!

- Accoord: morgen! Je neemt me niet kwalijk, dat ik 't niet eerder doe?

Nog vertelde zij, verzachtend, de ruwe woorden weglatend, dat papa, omdat zij bij hem op zijn kamer was geweest, boos op haar was; dat blijkbaar iemand haar in zijn huis had gezien en het aan papa had gezegd.

Herman, zinnend, begreep niet wie dat gedaan kon hebben. Mogelijk, wie weet, zijn heks van een hospita: dat scharrelend oudje had-i nooit vertrouwd. Nu, als die het was, kon het niet weer gebeuren; hij was een paar dagen geleden verhuisd naar de Ruysdaelkade.

- Maar zie je nu wel, dat papa nooit toe zal stemmen? Willen we niet liever een poosje wachten voor ik naar hem toe ga?

- Nee, nee, dat zou tot niets dienen; je moet dadelijk gaan.

Toen ze tegen tien den Salon weer binnen kwamen, stond, het was pauze, bij

hun plaats de heer Haman, pratend met Adolph.

- Ik hoorde van m'nheer Collette, zei Haman tot Jeanne, dat u niet wel was; mevrouw de Moucheron maakte zich al ongerust en verzocht mij, eens te informeeren. Hoe gaat het nu?

- O, m'nheer Haman, heel goed. Wilt u zoo goed zijn aan mevrouw de Moucheron te zeggen, dat ik mevrouw bedank voor al de belangstelling, die zij voor mij toont, en dat ik me nu bijzonder wel gevoel. Exceptioneel wel, moet u maar zeggen,

Het scherm ging op voor het derde bedrijf. Op de eerste scène: de koning, de koningin, eenige hovelingen, volgde in de stil luisterende zaal de monoloog van Hamlet, gevolgd door het tooneel, waarin hij in zijn 'go to a nunnery' tegen Ophelia lacht, over wat den eenvoudige van geest als haar de blijheid des levens is. Lescure had den armen wroeter van een Hamlet, den wroeter in de stik-duisternis van het zijn begrepen; hij belichaamde den zenuwachtigen zwerver aan de sombere grenzen

van het denken met den eenvoudig gebarenden adel van het genie.

Toen onder applaus - want Lescure speelde de rol anders dan men gewoon was; hij speelde zijn eigen jonge, zoekende, vloekende ziel, en dus was het applaus niet sterk - toen onder applaus het doek was gevallen, vroeg Jeanne aan Boudaen, die gelijk straks met de Zwart en Sijpgens in haar nabijheid stond, of hij haar aan m'nheer de Zwart zou willen voorstellen, want dat zij hem graag complimenteeren wilde over zijn mooie vertaling.

- Ik wilde u even zeggen, m'nheer de Zwart, zei Jeanne, dat ik uw vertaling heel mooi vind. Het vorige heb ik tot mijn spijt maar gedeeltelijk gehoord; maar alles zal wel zóo zijn als dit gedeelte, waar u zoo eenvoudig natuurlijk de personen laat spreken, zoo heelemaal niet boekerig.

- Ik ben het niet met u eens, zei de eerlijke Sijpgens; de vertaling is plat. En was het dat nog maar alleen. Maar de vertaling is slecht; er staat niet in, wat in Shakespeare staat. Ik heb het de Zwart

gezegd, maar hij wou niet luisteren. Zoo staat er b.v., want ik neem maar een voorbeeld uit de velen die voor 't grijpen zijn, zoo staat er in de monoloog van Hamlet.... U herinnert zich misschien, juffrouw, dat er in Hamlet een monoloog van Hamlet voorkomt?

Een van de eigenaardigheden van Sijpgens was, dat hij tegen alle menschen praatte of het kinderen waren, die hij als schoolmeester onderwijs gaf.

- Ik meen mij dat te herinneren, m'nheer. Ik geloof haast, dat we die monoloog juist gehoord hebben.

- Ja-juist, precies. Nu, die monoloog is door de Zwart vertaald, alsof er in het engelsch staat: And enterprises of great pith and moment... Verstaat u engelsch, juffrouw?

- Mijn engelsche gouvernante zei indertijd, dat het nog al ging.

- Dan kunt u mij misschien wel volgen. Dat 'pith' moet volgens Ritson zijn 'pitch'. Pith, juffrouw, zou moeten beteekenen kracht; ook al niet, zooals de Zwart ver-

taalt 'pit'. 't Woord zou figuurlijk gebruikt zijn voor kracht. Maar 't is geen 'pith'. 't Is volgens de quarto's (dat is zoo onze manier van spreken om de quarto-uitgaven van Shakespeare aan te duiden) 'pitch'. Volgens Ritson zinspeelt de dichter met dat woord op de 'pitching or throwing the bar', op het zóo werpen van een ijzeren stang, dat zij op de punt neerkomt. Evenwel, al ben ik met Ritson eens, dat we hier 'pitch' moeten lezen, volgens mij heeft het woord toch weer een andere beteekenis dan hij er aan geeft. 'Pitch' beteekent namelijk ook hoogte, toppunt, en nu is mijn bewering, dat het hier in verband staat met de 'pitch or summit of the falcon's flight,' zooals verscheiden engelsche commentators van Shakespeare met mij eens zijn. Ik kan mij derhalve niet vereenigen met de meening van Ritson en de commentators, die zijn meening omhelzen....

- Kom, kom, zei Boudaen, laten we hier nu niet zoo in 't openbaar aan 't omhelzen gaan. Je wordt ook weer zoo zwaar op de hand. Zeg nu liever aan de Zwart

dat zijn vertaling heel goed is, en laat die pith-pitch-kritiek maar over aan de engelschen.

Maar al ware Sijpgens nog lomper van denken en taaier van woord geweest, Jeanne was het of dat discours met Herman's kennissen haar plotseling nader bracht tot zijn gewone zijn. 't Was, of daar naast haar, om haar, teere gedachten rondwaarden, teere fluides van vriendschap en liefhebben, waar-buiten al die andere leege menschen-hoofden in de donkere kilte der zaal. Om haar rond zich te houden, die teere atmosfeer, leidde zij door zinnnetjes en wederzinnnetjes een gesprekje zóo, dat zij in de pauze met Herman, de Zwart, Sijpgens, Adolph naar het panopticum ging, en er onder wat woordjes met Herman, de Zwart, Adolph naar een wiener-damen-capelle luisterde, wier mooie violen-muziek er ruischte over het eentonig-taa-lompe gemurmél van Sijpgens.

XII.

Boudaen den volgenden morgen - hij woonde nu aan de Ruysdaelkade - liet bij den rijtuigverhuurder een coupé bestellen. Maar het dienstmeisje kwam terug met de boodschap, dat vandaag tot 's middags vier uur al zijn rijtuigen door kiesverenigingen waren afgehuurd, en dat het de heele stad dóor zoo was. In vredesnaam, dan te voet. Te tien uur kwam hij op straat.

Ha, daar had je al wat. Stapvoets, stommelende op den klinkerweg, kwam van den kant van 't Museum een bierwagen, een platte bodem op vier lage wielen, er vóór een dik-gespierde ardenner schimmel, op den wagen drie hellebardiers in oud-hollandsch costuum, dragende aan hun helle-

baard een groot geel plakkaat, waarop: de eerste 'Burgerkring, kiest mr. C. de Moucheron'; de derde 'Burgerkring, kiest mr. A. Hustinx'; de derde 'Burgerkring, Weg met Grevinck. Leve Hustinx en de Moucheron'. Voorbijgangers lachten; de hellebardiers stonden. De wagen stommelde verder; kinderen kwamen, je wist niet waar vandaan, met vreugde-bewegingen van armen en beenen en roepjes van blijheid er rond dribbelen; een slagersjongen in de allee gooide een paardevijg naar den voorsten hellebardier, die van uit de schaduw van zijn bliken helm naar de lucht bleef kijken. En onder gejoel van het dribbel-beenig volkje en gelach en bekijks van bedaarder ouderen reed stapvoets verder de ernst der hellebardiers, de kade langs, de Govert-flinckstraat in. Herman, om eens te zien, volgde, had tóch geen vast plan.

Vóór in de straat aan een blinde muur schreeuwden plakkaten, op smerig geel, groen, rood, hun zwarte letters in de zonnige straat. Boudaen, kijkend, zag de

gele plakaten van Burgerkring: 'Kiest mr. de Moucheron, de grootste financiële specialiteit van het land'; 'Wie een waarlijk liberaal man naar de kamer wil zenden, hij kieze: mr. A. Hustinx'; 'Kiest...' daar had je ze allen, die je kiezen moest, als je wilde dat de noordewind in de vaderlandsche steppen voor goed werd afgeschaft. Er naast, vuil groen, de groene plakaten van Kiesplicht, vuil-rood de roode van Vooruitgang: 'kiest Mr. die en die...', dezelfde stevig-liberale mannen, die Burgerkring herautte. Dan waren er blauwe, kleinere plakaten van Recht en Trouw, paarse, ook kleinere, van Wet en Orde, die, anti-revolutionair en katholiek, met de radicalen, in 't wit - op het plakkaat - de aanhangers noemden van Grevinck.

Boudaen, nog lezend, een rijtuig hoorend ratelen, keek de straat in, zag het rijtuig slingerend komen, bijna tegen een lantaarnpaal botsen, hoorde, toen het naast hem was, geroep van 'Hoi, hoi! M'nheer Boudaen!' Bij de stilstaande coupé gekomen, Rip op den bok naast een de teu-

gels houdenden koetsier, riep hij tot Rip:

- Wat rijdt dat heer toch! Je vloog bijna tegen die paal.

- Ja, hij 's dronken, 'k Heb 'm straks gezeid: je zult vandaag veel moeten rijden; neem dus eerst 'n spatje. Maar toen heeft-i er te veel genomen. Heeft u lust meê te rijden naar ons bureau aan de Prinsengracht?

- Graag. Daar wil ik graag eens heen.

- Ga jij dan maar binnen in, vervolgde Rip tot den koetsier, 'k Zal zelf wel rijden.

De koetsier kwam dronken naar beneden, opende 't portier, ging in de coupé, waar Boudaen nog iemand zag zitten, een schoenmaker met z'n schootsvel voor.

- Wat moet die schoenmaker daar in de coupé, vroeg Boudaen, toen hij met Rip op den bok zat en de coupé weer reed.

- Wel, die moet kiezen. Hij wou eerst niet mee. 't Is een heele moeite, de lui mee te krijgen. Ik zei tot hem: als je meegaat, krijg je m'n klandizie! Ik blaas

je lekker, zei-d-i; dat zeggen ze allemaal en ze doen het toch niet. Toen vroeg-i, de schooiert, twintig gulden. Voor tien gulden heb 'k hem meegekregen, 'k Moest wel veel geven, want er kwam ook net 'n rijtuig van Recht en Trouw, en die boden vijf gulden. Toen zei ik tien. 'Bonjour, bonjour,' riep Rip tegen 'n ander rijtuig van Burgerkring, dat ze op de Stadhouderskade passeerden. We hebben geld genoeg, vervolgde hij tot Boudaen, maar je kunt het toch niet weggoaien. Verbeeld u, wij hebben met Vooruitgang en Kiesplicht - u weet, daar is m'nheer Collette president van - alle rijtuigen in de stad afgehuurd. Dat was 'n idee van mij. Hoe vind u 'm? Acht dagen geleden hebben we alle rijtuigen door de heele stad voor vandaag tot vanmiddag vier uur afgehuurd. De andere kiesvereenigingen kunnen er naar fluiten. Ziet u wel, zei hij, wijzend op een rijtuig dat hem achterop reed, da's 'n rijtuig van Recht en Trouw. Maar 't is 'n equipage. Natuurlijk; ze konden geen huurrijtuigen meer krijgen;

nou motten ze zich met equipages behelpen. Dat het 'n rijtuig van Recht en Trouw is, weet ik, omdat datzelfde rijtuig zoo pas bij diezelfde schoenmaker was. Nou heeft-i 'n ander opgepikt. Wie zit er in? O, ik ken die vent. Da's de baas van 'n stille knip. Wat bliksem, die kerel wil me voorbij. Da's bluf omdat-i 'n equipage heeft. Vort, knol, vort! Tsa! Vort! Denk jij, schreeuwde hij tegen de andere koetsier, dat Burgerkring achterblijft bij Recht en Trouw? Vort, vort! Wel god zal me zalig! Vort, vort!

- Pas op, riep Boudaen. Die ouë coupé vliegt kapot.

- Bliksem niet! Vort!

En slaande de zweep op de ribberige flanken van het oude paard, bleef hij naast de equipage tot voor het rijksmuseum. Daar eindigde de wedstrijd, want Rip reed rechtuit, de equipage sloeg rechtsaf de brug op.

- Laffe bliksem, riep Rip haar achterna. Hij ziet dat-i 't verliest, en nou gaat-i weg.

Voor 't vondelpark zag Boudaen uit de verte op het bord bij de Leidscheboschjes, later in de stad, over de wanlende menschen-hoofden heen, plakATEN, muren vol.

- Kijk ze 's rijden! Sacré, wat rijden ze, zei Rip, toen ze herhaaldelijk rijtuigen voorbij kwamen met het plakkaat: 'Burgerkring!'

- Die daar zonder plakkaat, vervolgde hij, is van Kiesplicht of Vooruitgang. Die hebben op hun rijtuigen geen plakATEN; wij wel. Met 'n plakkaat staat veel beter. Dan kan je dadelijk zien, wat het is. Dat animeert de lui.

Voor een tapperij op de prinsengracht, een hoekhuis, met op den zijmuur een muur-groot stuk papier, waarop in ellemaat-letters geverfd: 'Burgerkring', hielden ze stil. Leden der vereenigingen Burgerkring, Kiesplicht en Vooruitgang hielden daar zitting, vulden er de stembiljetten van de per rijtuig opgehaalde kiezers in, die daarna met hun ophaler naar het stembureau reden om het biljet in de bus te

doen. Drie rijtuigen stonden in de dwarsstraat.

Rip, door de deur in de zijstraat, bracht zijn schoenmaker binnen. Boudaen, volgend, kwam in een laag goor-bruinig vertrek, een billard in het midden, waarover een planken bord, tafeltjes en stoelen langs de wanden. In een hoek bij een tafeltje Sulte, bij andere tafeltjes Essink, en leden der andere vereenigingen. Sulte had een billet ingevuld, de kiezer ging met zijn ophaler, reed weg. Rip kwam bij Sulte, het billet werd ingevuld.

- U blijft zeker wat hier? zei Rip tot Boudaen.
- Ja, ik blijf eens kijken.
- Jezus, riep Essink, daar heb je onze jan-plezier.

Allen stonden op, keken door de klein geruite ramen der tapperij naar buiten in de smalle straat, zagen een groot rijtuig stilhouden; een jan-plezier, de koetsier in het geel, 'de kleur van Burgerkring', had Sulte gezeid, groote gele plakaten aan staken boven op het rijtuig.

- Hoe vind u hem? zei Sulte tot Boudaen; da's 'n idee van mij. Hoeveel zitten er in?
 - Acht is het vrachtje, riep Essink.
 - Dan gauw voortgemaakt, m'nheeren, riep Sulte; daar komen al weer andere rijtuigen. De drukte begint.

De acht uit de jan-plezier met hun geleiders kwamen binnen; de biljetten werden ingevuld, en voort ging het naar het stembureau. En anderen kwamen en weer anderen, halve heeren met hooge hoeden, lui in werkpakken, allen voor eenige guldens bereid 'mijn kandidaten', zooals Sulte ze noemde, te stemmen. Daar kwam ook Matthieu, met een kiezer.

- Verbeel je, zei Matthieu tot Essink, da's me d'r ook een. Die doet het voor niks.

En onder gefluister ging het van mond tot mond, wat dat er voor een rare was: die dee het voor niks. De rare werd bekeken door de heeren van 't bestuur: - Och, kom, 't was een mop van Matthieu. Maar Essink fluisterde, dat 't waar kón wezen,

en dat ze hem dan toch een proppie moesten geven.

- Wil uwe 'n slokkie, vroeg Essink, 't is warm vandaag; bij de warmte hoort 'n slokkie.

Nou, dat kon hij niet weigeren.

Aan den jongen, die als kelner bediende, werd een slokkie besteld; de jongen ging uit het lokaal, het café, door een deur naar een met hout afgesloten gedeelte, de slijterij, waar staande borrels werden gedronken. Boudaen, bij de deur staande, keek in de slijterij. De tapper stond er achter de toonbank, een werkman er voor, de hand aan een glaasje. Boudaen, luisterend, hoorde ze praten.

- Druk vandaag, zei de tapper. Da's van de verkiezingen.

- Verkiezingen. Daar heb ik geen verstand van.

- Je moet er veel voor lezen om het te begrijpen.

- Lezen, nee, hoor! Ik lees niet.

- Nou, zeg dat niet. Lezen is wel aardig. Ik heb wel lui gehad, die zooveel

gelezen hadden, dat ze op alles wat je ze opnoemt, dadelijk kunnen antwoorden, onverschillig uit wat voor wereldgedeelten.

- Maar je kunt d'r ook gek van worden.
- Da's ook weer waar.
- Je hebt ze, die altijd lezen, tot in de nacht. Maar ik niet, hoor! Je word d'r duizelig van.
- Ja, dat kan d'r van komen.
- Ik kijk wel eens in de krant. Maar meer niet, hoor!
- Hoe is 't met Kees?
- Hij ligt op 't apegapen. De dokter zegt, dat-i geen dag meer te leven hêt. Hij heeft op z'n handen ongelogen veertig, wel zestig wratten.
- Ik hou 't er voor, dat 't uit 't bloed komt.
- 't Staat vies.
- 't Komt bepaald uit 't bloed. Da's net als toen ik in dienst was. Toen kreeg ik 'n heeleboel bloedvinnen.
- Da's heel wat anders.
- Maar die komen ook uit 't bloed.
- Ik heb ze ook gehad.
- Ik had er 'n heele boel.

- Anderen zeggen, je moet er zaagsel op doen.

- Ik kreeg ze van de branderigheid in de stallen van de paarden. Dan moeten de deuren altijd dicht voor de tocht. En die wasem van de paarden, die slaat je dan naar binnen.

Met den door Essink bestelden borrel kwam de kelner uit de slijterij, sloot de deur. Boudaen nam een notitieboek, noteerde het gesprek. Terwijl hij daarmee bezig was, kwam van het andere eind van 't lage vertrek door de menschenmenigte Sulte, den stroombaard in de hand, tot hem en zei:

- Ik zie dat u aantekeningen maakt. Zeker voor een verslag van de verkiezingen. Ik kom u daarom even zeggen, dat we acht dagen geleden alle rijtuigen in heel Amsterdam hebben afgehuurd. Da's 'n idee van mij. En we hebben op zes plaatsen in de stad vandaag bureaus, zoals hier. Kiesplicht en Vooruitgang, die mijn candi-daten ook gesteld hebben, u weet zeker dat ik op 't idee van mijn kandidaten ben

gekomen, zitten ook in onze bureaus. D'r is geld in overvloed. Ik zelf heb duizend gulden gegeven. 't Kan me niet schelen, heb ik gezeid, wat 't kost, maar ze zúllen gekozen worden. En m'nheer Collette en anderen, god weet, wat ze gegeven hebben. 't Zijn sommen! Die Collette, da's me 'n man. God, god, wat 'n man! Zoo een wordt er geen tweede op 'n eeuw geboren. Altijd vooraan, en altijd geeft-i 't meeste geld! O, we winnen 't sekuur. De tegenpartij heeft niet één rijtuig. En wat mot je nou beginnen as je geen rijtuigen hebt? Schrijft u vooral in de krant, dat wij alle rijtuigen hadden. De rijtuigen bij de verkiezingen heb ik gezeid, dat is net als de ammunitie in de oorlog. Kan je vechten as je geen ammunitie hebt? Nee. Kan je de verkiezingen winnen, as je geen rijtuigen hebt? Nee. Maar u excuseert me: daar heb je al weer vier rijtuigen tegelijk. Wat gaat dat goed, hé?

Voortdurend stond er nu een sleep van rijtuigen in de zijstraat. Steeds voller werd het kleine, lage café; gepraat en geschreeuw

door elkaar heen, onverstaanbaar, rommelde in de van sigaren-rook blauwende, jenever-gedrenkte atmosfeer. Verlangend naar wat frissche lucht, vroeg Boudaen aan Essink, waar de andere bureaus van Burgerkring waren.

Essink noemde café's in de haarlemmer-straat, op de oostenburgergracht...

- O, zoo heb ik al genoeg; ik kan niet overal gaan zien; En Recht en Trouw en Wet en Orde?

- Dat weet ik zoo precies niet.

- Enfin, 'k zal wel eens informeeren, Hebben andere vereenigingen nog bureaus?

- Nee, die hebben met 'r candidaten toch geen kans, en daarom geven ze er ook geen geld voor uit. Dat zijn maar protest-candidaten.

Trouwens, dacht Boudaen, toen hij op straat was, ik geloof dat ik voor m'n feuilleton al genoeg heb. Het zal wel overal 't zelfde zijn. Net als andere jaren, alleen met dit onderscheid, dat er nu nog veel meer lawaai is dan anders. Dat valt mee voor van middag om naar oom te

gaan. 'k Zal best de tijd hebben om me eerst wat te kleeden; dat is toch beter. Dat tochtje kan me anders gestolen worden. Hij zal tegen mij uitvaren, en ik ben bang dat ik dan in drift ruwe dingen zeg. 'k Moet me goed voornemen kalm te blijven; bedaard m'n vraag doen; na z'n weigering niet lang blijven; maar gauw maken dat ik weg kom. Hoe korter ik blijf, hoe minder gelegenheid om wat onaangenaams te zeggen. Kijk, aan de overkant van de gracht heb je weer zoo'n bierwagen met hellebardiers. 't Idee! Met zulke paskwillen wordt het land geregeerd. Daar heb je weer 'n rijtuig van Burgerkring. O, 't is van Rip.

- Bonjour, roept Rip van de bok. 'k Heb er weer eentje!

Hij heeft er weer eentje! En in z'n dommigheid weet-i niet, dat Collette hém heeft. En hij geeft nog geld toe. Dan is die kiezer ten minste slimmer: die krijgt geld.

Boudaen, loopende in de straten, zag overal hetzelfde als wat hij gezien had. Muren en schuttingen vol plakaten, die

hun inhoud schreeuwden over straten vol suffe voorbijgangers; slenterende mannen, met borden de lucht in, straatjongens er om heen; rijtuigen met en zonder plakaten, de kiezer er in, zijn ophaler op den bok. En in de café's, waar bureaus waren, in een van rook blauwende, jenever-gedrenkte lucht dezelfde volte, hetzelfde druk komen en gaan als in het café aan de Prinsengracht. Tegen éenen had hij genoeg gezien, ging koffiedrinken in Americain, wandelde naar huis om zich te kleeden.

Te vier uur kwam hij in het kantoor van Collette. Oom, in de bruinige kamer, den rug naar het raam, lag achterover in zijn bureaustoel; op zijn gelaat, donker tegen het licht en het tuingroen van het raam, meende Herman een lachje te zien.

- Ga zitten, als je verkiest; ik kan het anders ook wel staande met je af.

Herman bleef staan.

- Je hebt gisteravond met m'n dochter gewandeld.

- Ontvangt u nog berichten van verklikkers?

- Dat raakt je niet. 'k Wou je maar zeggen, dat ik je anders in 't geheel niet ontvangen had, en dat ik je nu alleen ontvang om je te zeggen, dat het niet weer moet gebeuren.

- Ik zal na die mededeeling heel kort zijn met wat ik te zeggen heb. Ik kom u de hand vragen van uw dochter, althans ik kom u de toestemming vragen om elkaar te mogen ontmoeten.

Een drift kookte op in Collette, een lust om een knecht te roepen en dien jongen de deur uit te laten smijten. Maar de kalme houding van den nog al grooten Boudaen ziende, zakte zijn drift neer, heel erg neer tot een bangigheid, een lichamelijke bangigheid. Hij zou maar beleefd zijn: je kon nooit weten, wat zoo'n groote kerel doen zou.

- Hoor eens, Herman, in alle beleefdheid, dat gaat niet.

Herman, die zijn drift en zijn angst beide gezien had, antwoordde:

- O, als u liever onbeleefd blijft, zooals u zoo pas was, geneert u zich niet.

- Ik verzoek u, heen te gaan.

Daar Collette na de scène met Jeanne nog niet weer met vrouw en kinderen sprak, schreef hij mevrouw een brief over Herman's bezoek, zei dat hij hem bijna voor zijn onbeschaamdheid een oorveeg had gegeven. En daar had zij het nu! Door partij te kiezen voor haar dochter, had zij van die geschiedenis de verantwoordelijkheid, en had hij het recht van haar te vorderen, dat zij er thans een einde aan maakte. Aan Jeanne kon zij zeggen, dat hij voor zulk een *mésalliance* nooit zijn toestemming zou geven, en hij haar als zij na haar dertigste jaar toch met hem trouwde, geen cent, finaal geen cent meegaf en haar zou onterven, zooveel als de wet toeliet. Dat zou die Herman wel afschrikken; want die kwam natuurlijk om zijn geld.

Het was in het vaaldonkerend schemeruur, het was in de rossige kamer, in de kerkhof-schaduwen van het schemeruur, dat mama, zacht in de stilte, het haar kindje zei. En Jeanne, blij dat mamaatje in het duister, dat wolkte uit de hoeken der kamer,

de tranen in haar oogen niet zag, sprak van dat mamaatje er niet droevig om behoefde te zijn; dat papa immers wel van meening veranderen zou; dat, zóo als Herman en zij van elkaar hielden, een weinig wachten niet droeviger zijn zou dan het hooren van wat weemoedige avond-muziek aan de zee. En, dáar in het schemeruur, stillekens in haar hoofd, kwam terug het oude besluit, die lief-zachte mama niet, door haar hulp of raad te vragen, in een ruwen strijd met papa te brengen. En, zacht tot het donker, zonder te schreien en zonder te spreken, in stille stilte, weende zij haar kerkhof-droefheid uit tot het donker.

Maar toen - mamaatje opgestaan, de handen aan de gaskroon - de donkere schaduwen heen flikkerden in het hel, geel licht; toen de schaduwen harer ziel overguld werden door die lichtzee, en zij daar eensklaps die kamer zag met haar rood en haar meubelen, precies gelijnd in het licht, en mama in het zwart, grijzig de haren om het lief-zacht gelaat; toen, met een ruk van het hoofdje, wou zij plotseling

wel eens zien, of iemand het recht had, al was het ook haar pa, haar te verbieden lief te hebben.

Zij zei aan mamaatje, niet droevig te zijn; dat papa éens wel zien zou, wie Herman was en dan alles terecht zou komen. Maar achter wie daar sprak, diep in haar, praatte er een ander van: - Wel nou kom an, dat wou zij wel eens zien! Zij was toch geen kind meer; zij was vierentwintig jaar. Had 'n vader maar het recht, z'n kind te verbieden lief te hebben en te trouwen? Waren dan alle vaders verstandiger dan hun kinderen, en alle kinderen dommer dan hun vaders? Als de vader dan de domste was, mocht die dan in z'n domheid maar over het lot van z'n verstandig kind beslissen? Of als de vader wel niet dom was, maar het verkeerd inzag! Want als je iemand liefhebt, ken je toch hem, dien je liefhebt, beter dan je vader hem kent! En als dat alles zoo was, waarom mocht haar papa haar dan beletten te trouwen? En als zij het dan tóch deed? Als zij met Herman naar het stad-

huis ging, had haar vader dan het recht haar vast te houden? Wel nou kom an!

Van getrouwd-zijn had zij in haar onnoozele reinheid zooveel begrip als een eekhoortje van den fransch-duitschen oorlog. Maar: - morgen zou zij willen trouwen, morgen aan den dag. Zij zou wel eens willen zien, wat haar papa dan deed; of die dan maar het recht had om haar op te sluiten.

Een opstand kwam aanwarrelen in haar hoofd, de zenuwen-opstand van wie jong - tot in verre verten, hooge hoogten heftig willend, wat hem goed schijnt - zich tusschen geheimzinnige muren voelt opgesloten, die hem eerst later, zoo ooit, blijken zullen de muren van conventie en geschreven recht te zijn; de opstand te zenuwachtig-wilder, omdat de onervaren ziel niet weet wie, waar de vijand is, die hem elk oogenblik met onzichtbre spoken-handen vastgrijpt; de opstand, schoon in het jonge oog, gelijk de natuur in het oer-woud... maar die krankzinnig worden kan en dan bommen gooit.

Den volgenden morgen half twaalf klonk

in den gang zijner woning een schuchter rukje van Oldenbanning's kantoor-bel. Binnengelaten door den bediende, schrikte Jeanne, toen zij in de wachtkamer kwam, bij het zien van twee wachtende cliënten, bang dat ze haar zouden kennen. Maar de twee - luidjes met petten, mannen van bij de vijftig - praatten door, bewerende de een, wijzende naar de sigaar die de ander opstak, dat rooken slecht was voor de maag. En de ander van: jaja! maar dat pijp-rooken gezond was; dat je daar scherpzinnig van werd. En de een van: dat wist-i nog niet. Maar de ander: waarom of anders m'nheer Oldenbanning altijd 'n pijp zou rooken? Toen de een: da's waar! en dat Oldenbanning zoo'n scherpzinnig advocaat was, en dat hij als 'n vader was voor zijn cliënten.

Een belletje rinkelde; de bediende verzocht de heeren binnen te gaan.

Jeanne, alleen nu, kleintjes en bang, praatte in haar hoofd, hoe zij het zeggen zou aanstonds. En zenuwachtig knipte het neusje, want het lukte niet, het verhaal;

dat kwam doordat het begin niet goed was; zij zou anders beginnen...

Vierkant en groot de tuinkamer, oudrustig de donker-bruinige kleuren rond de kalmte, die stond op het kalm-groene tapijt. Oldenbanning, ruim dertig jaar, donker de haren boven de diepliggende oogen, in een ronde groen-leeren kantoorstoel bij een bureau, stond op toen Jeanne kwam, reikte een stoel.

Jeanne, haar denken weg uit haar hoofd, hoorde woorden, die vroegen, waarmee hij haar van dienst kon zijn. Maar het denken kwam nog niet terug in het suizende hoofd, en zij hoorde weer:

- Is het geval mogelijk een weinig epineus? Denkt u dan maar, dat u met mij strikt geheim spreekt. Dat vermakkelijkt u misschien het gesprek.

Kalm die stem hoorend in de rust van groenende kleuren, begon Jeanne te vragen, of zonder toestemming van haar papa een meisje kon trouwen.

- Hoe oud is dat meisje?

- Zij was vier en twintig jaar.

- Dan kan ze zonder de toestemming van haar vader niet trouwen. Maar voordat toestemming kan in de plaats komen een formaliteit voor de kantonrechter. Als de vader weigert, kan het meisje naar de kantonrechter gaan; binnen drie weken moeten dan vader en dochter vóór hem komen, en al blijft op die dag de vader bij zijn weigering, dan kan niettemin het huwelijk na drie maand plaats hebben.

- Dat is dus een heele last en.... dat zou in dit geval moeilijk gaan. De dochter zou de vader niet voor de rechter willen roepen. Is er heelemaal geen ander middel?

- Heelemaal niet, dat is te veel gezegd. In Engeland wordt naar dergelijke dingen niet gevraagd, en daarom gaat men in zulke gevallen vaak naar Londen en trouwt daar.

- Is zoo'n huwelijk dan hetzelfde alsof men in Nederland trouwt?

- Met zoo'n huwelijk is men ook voor de nederlandsche wet getrouwd, en de ambtenaren van den burgerlijken stand maken geen bezwaar het in te schrijven.

- En hoe doe je dat in Londen? Waar moet je dan wezen?
 - Dat weet ik heusch niet zoo; maar ik kan het wel voor u informeeren, als u 't weten wilt.
 - Heel graag, want dat moet ik dan weten. Dan trouwen we in Londen.
 - U zegt daar 'we'. En daarom zou ik, nu ik juridisch uw vraag heb beantwoord, heel gaarne een opmerking willen maken. Vind u goed, dat ik 'n oogenblik met u spreek, niet alleen als jurist?
 - Zeker, m'nheer!
 - Ik zie op uw kaartje: Jeanne Collette. Is u familie van m'nheer Collette, de financier?
 - Ik ben z'n dochter, m'nheer!
 - En woudt u in Londen trouwen?
 - Dat zal nu wel moeten, m'nheer! Oldenbanning, stuitend op dat 'moeten', zweeg even en vroeg toen:
 - Hoe bedoelt u zoo 'moeten'? Nog eens, u kunt mij alles zeggen. Dat is strikt geheim.
 - Omdat papa het nu eenmaal niet wil,

en omdat we van elkaar houden, en dus wel trouwen moeten zonder papa's toestemming.

- U redeneert 'n weinig vlug. Als het met dat 'moeten' niet erger is, kan men zich ook nog eens bedenken.

- Het zou toch hetzelfde blijven: pa zal altijd blijven weigeren.

- Maar is u wel zoo zeker, dat uw papa niet terecht weigert?

- O, ja, heelemaal zeker!

- U zou zich kunnen vergissen. En daarom voel ik me wel 'n weinig bezwaard, dat u nu misschien door mijn advies iets doet, wat toch wel eens niet goed kon zijn. U zult dat zeker meer apprecieeren, dan dat ik zoo iets maar losweg opnam.

- Zeker, m'nheer! En ik vind het zelfs heel prettig, dat ik er met u over spreken kan. Ik ben trouwens zeker, dat u 't met mij eens is...

- Nog niet. Dat hangt er van af, wie uw aanstaande is. U is vier en twintig jaar; als uw aanstaande een flink man is...

- 't Is Herman Boudaen.

- De schrijver?

- Ja.

- Dan heb ik niets gezegd. Boudaen is 'n geniale kerel, 'n braaf man. Ik ken Boudaen persoonlijk: ik heb eenige malen 't genoeg gehad hem te ontmoeten. En ik ben blij, dat ik geen reden heb, om mij bezwaard te gevoelen, en gerust aan jullie de beslissing kan overlaten.

- Ziet u wel, dat u 't met mij eens is?

- Nu, 'n beetje trots van uw kant op zóo'n man kan ik me best denken.

Jeanne, gekalmeerd door de rust der kamerkleuren, de rust van Oldenbanning's zacht-bedaard zijn woorden zeggen, prettig nu pratend met dien aangenamen man, die zoo lief over Herman sprak, ging brutaalheidjes zeggen; zei dat het onrecht was, dat 'n vader met z'n kinderen kon doen wat-i wilde; vroeg waarop dat berustte; want dat, zonder van haar vader te spreken, vaders toch heel vaak dommer dan hun kinderen waren en dan niet zoo goed als zij zelf wisten, wat goed of slecht voor hen was.

- Dat berust, zei Oldenbanning lachend, een exemplaar van Fruin's nederlandsche wetboeken, dat voor hem op tafel lag, in de hand nemend, dat berust op dit boekje, en dat boekje noemen we de wet.

- Maar dan moest die wet toch afgeschaft worden! Want u vindt er zelf niets tegen.

- In dit geval niet.

- In andere gevallen wel?

- In tal van gevallen is het, dunkt me, heel goed, antwoordde Oldenbanning, glimlachend over het anarchisme van zijn elegante cliënte, dat de vader een dwaas huwelijk zoo niet beletten, dan toch verschuiven kan.

- En heeft de moeder er niets over te zeggen? Want mama zou het goedvinden.

- Haar toestemming moet gevraagd worden, maar dat is in het wezen maar een vorm, want de vader beslist.

- Dan hebben ze toch wel gelijk, vind u niet, die beweren, dat de vrouwen meer rechten moesten hebben.

- U vergeet misschien, dat u, met de

formaliteit bij de kantonrechter, wel degelijk trouwen kunt.

- Nee, ik bedoel voor minderjarigen; dié, zei u straks, kunnen zonder toestemming van de vader in 't geheel niet trouwen. En dan heeft de moeder dus niets te zeggen.

- De moeder moet ook in dit geval gevraagd worden, maar de vader beslist alweer.

- Nu, waarom moeten de vrouwen dan niets te zeggen hebben? Als de vrouwen de wetten maakten, zouden ze deze wet dadelijk afschaffen.

- Dat denk ik ook, antwoordde Oldenbanning, steeds lachend.

Jeanne bleef rapjes praten over de plotseling in haar, naar zij meende, helder geworden vrouwen-kwestie, over de dwaasheid der wet, die dezelfde was voor verstandige vaders en domme kinderen als voor domme vaders en verstandige kinderen; maar als ze de meening van Oldenbanning vroeg, was zijn lachend antwoord:

- Als u het permitteert, wou ik er liever nog een paar jaar over denken.

Toen zij eindelijk ging, een weinig geechauffeerd van haar vurige woordjes, zei hij:

- Het is me 'n groot genoegen geweest, kennis met u te hebben gemaakt. Ik verzoek u m'n groeten te doen aan Boudaen.

Parmantig over haar bezoek wandelde Jeanne terug naar huis. 't Was nu heel eenvoudig: je ging met de boot natuurlijk naar Londen en van de boot ging je naar 'n hotel en van het hotel ging je naar iemand, bij wie je trouwde. Wat zou dat voor iemand wezen, waar je heenging? Als het eens iemand was, die papa kende: papa had zooveel kennissen in Londen. Of als die man eens boos werd, omdat ze weggelopen was? Nu, Herman was bij haar; dan zou die hem wel antwoorden. Want ze moesten nu trouwen, zij zou wel eens willen zien of 'n wet haar dat verbieden kon. Wat 'n wet! Dan waren die engelschen heel wat verstandiger. Wat wist die wet er van, of Herman en zij elkaar liefhadden of niet, en of Herman en zij verstandig waren of niet.... Zou ze het aan-

stonds aan ma zeggen, dat ze in Londen gingen trouwen? Ma zou het met haar eens zijn, dat het veel beter was, dan pa hier voor de rechter te laten komen. Nee, 't was toch beter, het maar niet aan mama te zeggen, er heelemaal niets van te zeggen, vóór dat het gebeurd was. Want ma zou 't griezelig vinden. 't Was ook 'n beetje griezelig, dat moest ze bekennen. Zoo naar Londen en daar trouwen. Ze was er nooit geweest. Gekheid, ze ging immers met Herman: die zou wel voor d'r zorgen. Maar wat 'n wet was dat! Als de vrouwen de wetten maakten, die zouden hem dadelijk afschaffen. Ze had vaak gelezen, dat de vrouwen niets te zeggen hadden, en dat de mannen de wetten maakten voor zich zelf alleen, en nu bleek het.... Kom, kom, griezelig was het toch ook niet zoo erg. Ze ging immers met Herman; die zou wel voor al die vreemde dingen zorgen, die ze doen moesten. Want trouwen zouden ze. Pa kon er niet over oordeelen of Herman en zij van elkaar hielden of niet. En als pa geen geld gaf? Nu, dan geen geld.

Dan kon hij z'n geld houden. Ma had 'n hekel aan geld, had ze gezeid....

Dien middag, van de brug bij het wetering-plantsoen op de stadhouderskade komend, zag zij naar den kant der utrechtische barrière Boudaen.

- We moeten in Londen trouwen, zei Jeanne, toen ze bij hem was gekomen.

Herman, van terzij den ernst op de effene wangen van Jeanne ziende, lachte een luid over de straat klinkenden lach.

- Vandaag of kan het tot morgen wachten?

- En je weet immers nog niet eens, vervolgde hij tot Jeanne, die nu zelf ook een weinig lachte, wat je pa geantwoord heeft.

- O, daar weet ik alles van.

- En waar haal je dan dat in Londen trouwen vandaan?

Jeanne, onder het groen van de boomen der kade, vertelde van Oldenbanning, van den kantonrechter, van het in Londen trouwen, zei dat het bij den kantonrechter natuurlijk niet ging, want dat het opspraak zou maken in Amsterdam.

Een schrikje ook was er in haar, een door haar tintelend onuitgesproken schrikje voor haar papa, dat hij, de machtige man van stad en land, haar plannetje zou verhinderen, wanneer zij hem het feit liet zien worden in plaats van het volvoerd plotseling voor hem te plaats.

- Dus moeten we in Londen trouwen, eindigde ze.

- Ho, ho, je bent te vlug, lieveke. Ik begrijp dat wel; je bent boos geworden en dat prikkelde je nu om des te gauwer je wil te doen. Maar er is zoo vreeselijk veel tegen. Je papa zou z'n leven lang zeggen, dat ik je om z'n geld had getrouwd. Trouwens, dat zou me niet hinderen, maar anderen zouden het ook zeggen, en dat zou me voor jou en voor mij wel kunnen schelen. Bovendien, 't is mogelijk 'n beetje dwaas, maar juist omdat ik veel van je houd, is het me of er voor jou iets deshonoreerends in is, iets alsof... we getrouwd waren zonder getrouwd te zijn.

- Nee, nee, 't is precies hetzelfde, heeft m'nheer Oldenbanning gezegd.

- Zoo heelemaal hetzelfde, dat weet ik nog zoo niet. Ik zal er ook eens met Oldenbanning over praten. In elk geval ik voel het anders, en de wereld zal het ook anders voelen.

- Om 't oordeel van de menschen geef jij toch niet!

- In dit geval om mij zelf niet, maar om jou wel.

- Hè, dat had ik van jou niet gedacht. Laat de menschen toch praten: als wij maar van elkaar houden.

- Wie weet, misschien verandert papa van opinie.

- Ik zou denken, dat je daar niet veel van gelooft.

- Je kan niet weten. In elk geval we moeten ter wille van jou bedaard overleggen.

Je begrijpt me toch goed, lieveke? Ik ben je heel dankbaar voor wat je gedaan hebt: er blijkt uit, dat je heel veel van me houdt.

Jeanne zag lachend tot hem op, nam zijn arm.

- Doe dat liever niet, zei Herman. Ik

zie daar al de heele tijd die Matthieu loopen, de zoon van m'n vroegere hospita, die mogelijk ons gesprek aan papa verklapt heeft. Zie je? dáar: die kerel met 'n rouwrand om de hoed. Misschien heeft papa hem uitgestuurd om je na te gaan. Als ik dat nou toch zeker wist, wel verdomd....

- Zie je nou, dat je zelf ook boos wordt, nog erger als ik.

- We zullen 'n poosje zoo op en neer wandelen, en als die kerel in de buurt blijft, ga 'k naar hem toe.

Een wijle wandelden ze zwijgend; toen liet Herman Jeanne in de boomen-laan alleen, stapte de klinkerstraat op naar Matthieu, ging voor hem staan en zei:

- Als je niet bliksemgaw maakt, dat je gemeene oogen die dame niet meer kunnen zien, geef ik je 'n stomp in je gezicht, dat je achterover tuimelt.

Matthieu, zoo snel als hij kon, vluchtte, vond 'n kostwinning, waarbij je in gevecht kunt komen, zoo weinig sympathiek, dat hij uit vrees voor 'n pak slaag, als Boudaen

het zou hooren, niet eens naar Collette ging om rapport te doen.

- Hij was blijkbaar door papa uitgezonden om je te volgen, zei Herman toen hij weer bij Jeanne was. M'n waarde oom vergeet, dat hij op die manier mij juist er toe drijft om te doen, wat ik anders niet zou willen.... Maar, lieveke, m'n tijd is om: ik moet de stad in voor de krant; want straks wordt de uitslag van de verkiezingen bekend, van Amsterdam en van de buitenplaatsen.

Ruim vijf uur dien namiddag kwam Collette, vroolijk het gelaat onder de lachende oogen, op de kamer van mevrouw en zei:

- Lous, ik ben zoo vroolijk: de verkiezingen zijn gewonnen. Je weet niet hoe geweldig veel dat voor me beteekent. Nu moesten we maar vrede maken. Buitendien ik krijg daar 'n briefje van de Moucheron, waarin hij mij voor m'n hulp bedankt en vraagt of het ons schikt, dat hij en z'n vrouw van avond ook mondeling mij nog eens komen bedanken. En, niet waar, om

mij plezier te doen, wil je met mij samen ze wel ontvangen?

- Zeker. En vrede wil ik ook graag in huis.

- Laten we dan straks samen dineeren. Wil je?

- Maar Jeanne? Zij is een beetje koppig, en je hebt haar vreeselijk beleedigd, Alex. Je weet heel goed, dat dat niet te pas komt, al ben je haar vader.

- Nou, nou, laat ze maar komen. Ik zal wel wat zeggen. Waarschijnlijk is er meer van dat gesprek met Herman gemaakt als het was, en is die brutale jongen misschien wel zonder van haar opinie voor hem wat te weten, mij haar hand komen vragen. Vanmiddag dacht ik ook, dat ze naar Herman zou gaan; maar dat was blijkbaar een vergissing; anders had ik al bericht.

- Laat je haar dan nagaan? Maar dat is slecht van je. Bedenk toch, dat je haar compromitteert in de oogen van anderen.

- Nou, stil maar. Ik zal het niet weer doen. Maak dat Jeanne en Adolph

van avond er ook zijn als de de Moucheron's komen.

- Adolph, dat kan. Jeanne dat gaat niet.
- Waarom niet?
- Omdat die mevrouw de Moucheron haar anonyme briefjes schrijft.
- Alweer wat. In vredesnaam: dan moeten we maar zeggen, dat Jeanne ergens op bezoek is, bij van Wicheren of zoo... Heere-got, ik ben zoo blij, zoo blij. Ik zou willen dansen en springen. Heb je 'n lekker diner, vanmiddag? 'k Heb vreeselijk trek naar 'n lekker diner. Da's altijd, als ik wat zenuwachtig ben geweest; dan heb ik honger naar lekker eten, en die verkiezingen hebben me deze keer zoo zenuwachtig gemaakt. Ik heb van nacht niet kunnen slapen, maar vanmiddag kwam al 't eerste goeie bericht, en toen ging het verder: het eene mooie bericht na het ander. Glorieus hebben we gewonnen. Got, got, wat ben ik blij. Geef me 'n glaasje sherry met 'n beschuitje. 'k Moet wat in m'n maag hebben. Van Wicheren zal vanavond ook

wel komen oploopen, en van Lottum, die goeie van Lottum. Als van Lottum komt, wees erg vriendelijk tegen hem; daar is hij gevoelig voor, en 'k heb veel steun van hem gehad. Want Lous, got, Lous, als je wist wat 'n tijd ik heb doorgemaakt. Weet je nog wel, dat je mij eens op 'n morgen gevraagd hebt, waarom ik 's nachts had liggen schreien? 'k Wil 't je nu wel zeggen: ik stond op het punt failliet te gaan.

- Grote God!

- Nu, nu, schrik niet, 't is alles voorbij, alles, alles, alles. 'k Ben er heelemaal weer bovenop. Enfin, het wordt nog veel mooier. In september maak ik zaakjes, die de ellende voor goed besluiten. Dan ben ik rijker dan ik ooit geweest ben.

- Maar is dat wel zeker?

- Zoo zeker als 'k hier voor je sta. Als er de minste twijfel aan was, zou 'k het je niet gezegd hebben. Wees daarom vriendelijk ook tegen de Moucheron en z'n vrouw, want de Moucheron heeft me vreeselijk veel geholpen. Heerejé, heerejé,

wat ben ik in eens vroolijk.... Da's lekkere sherry, die je daar hebt....

- Alex, ik zal Jeanne halen. Ik wil niet, dat je excuses maakt.

XIII.

In Jeanne, sedert dien dag - gelijk als bij het purpren dagen, wachtend nog den kus der zon, de rozeknop alree haar bladen uit-vouwt - in Jeanne groeide de in rappe woorden stoeiende vroolijkheid van voorheen, op tot een blijden ernst. Luchten welfden zich over haar denken, luchten van blijde stilten. Hoog gaande tusschen de menschen om haar, was haar liefde haar een verborgen tresoor, verborgen achter sluiers van woorden over het doen in den menschen-dag. Zij week er mee naar de stilte van kamer of straat, het beziende, groot-open de blijde oogen. Zij zag het in het licht van den hoorenden dag met stillen mond, in het duister van den niet-hoorenden nacht zeggend woor-

dekens. Hoog gaande tusschen de menschen om haar, was daar in het ondoorzichtbaar hoofd achter sereen-diep glansen van twee oogen - sterrenglans in water van den nacht - de wijding van den zondagmorgen der liefde.

De vrouw was Boudaen niet het kleine schepsel, dat bierkneip-philosophen haar heeten. Wel staat het werk harer hoofden niet in der universiteiten boeken-zalen, waar, in eeuwen-lange rijen, de mannen gedrapeerd staan in den ezelshuid hunner wetenschap. Maar meer dan woorden, woorden, woorden; meer dan des woorden-wijsgeers gegrAAF naar een lamp in het zand der woestijn, om licht te geven in den nacht; meer, al gaf ook zij geen schijnsel in den nacht der graven, was hem de lichtende vlam van het heet brandende leven, meer de wetenschap van veel liefs en veel goeds, zóo als het ontbloeit aan teerheid van hart en oog.

Ootmoedig had hij haar ontvangen, met huivrende oogen, huivrend bij haar gratie, had hij haar ontvangen in 't paleis van

zijn ziel. En 't was hem, of zij altijd daar getroond had, zoetelijk regeerend de vroom opziende scharen zijner gedachten. Wáar was het, dat hij voorheen haar had gezien? Op de hooglanden van zijn denken, aan de grenzen zijner droomen, waar had hij haar gezien? Had zij andere vrouwen tot hem gezonden, als boden vooruit, dragende elk in heur oogen een weinig van háar oogen? Had zij niet voorheen reeds tot hem gelachen, gelijk zij vriendelijk lachte nú, maar toen ver wijkend, achter sluiers van avondrood, gespannen over de zee, wijkend? Was zij niet de zuster, waarmee hij was gewandeld door de jaren, hand in hand? De vroom-schoone, aan wie hij had gewijd de uren van zijn dagen, van zijn nachten? Was zij niet altijd daar geweest in 't paleis van zijn ziel, en hadden zijn gedachten nu eerst haar uitgeroepen tot koningin?

Stil, stil was geworden zijn ziel. Die was als geweken van zijn lichamelijk zijn, van zijn een weinig afgestorven lichamelijk zijn, om in het witte kleed der devotie

háar te dienen. Hij diende haar met schoonheid van gedachten, met schoonheid van woorden. In vroom-schoone woorden, ritselend van den rhythmus van psalmen, in hoog-granieten dom gepreveld door den priester voor het altaar; in woorden, golvend als orgelgalmen, het instrument dat eigen droefheid weent; in fluisteringen, fluisterend als de oer-stilte van het woud; in strofen, weenend het verlangen, dat weent in der menschen oogen, als zij, starend niet ziende, staren naar wat verder dan hun kleine denken is; in weenend-blij verlangen weende, jubelde hij út zijn vroom-groote liefde.

Hij schreef het neer in gebeeldhouwde woorden; hij zond het haar in brieven: duiven, dragend, als een kleinood in goudschrijn, het liefste van z'n zijn; hij gaf het haar, zóo als andren geven den ring der trouw.

Toen zij zag de over-zonning door haar gebracht over het denken zijner ziel; toen zij zag groeien in hem een oerwoud van vreemd-schoone gedachten; toen

kwam een angstje in haar, een angstje dat zij niet zou hooren bij dat ver-vreemd-schoone. En willend iets vinden, dat haar heffen zou tot hem, redeneerde het in haar: ik zal.... ik zal.... Want zij wist niet en heeft nooit volop geweten, dat zij nooit schooner voor hém was dan in het zwijgen van oog tot oog. Maar, gaande in haar liefde-luchten, voelde zij toch dra, dat het woord nooit meer is dan de koperen munt der ziel, nooit gelijk-waardig wordt aan haar gouden rijkdom, wanneer zij zwijgt tot de ziel, die zij liefheeft.

En al meer groeiden hun levens saam; al meer groeiden hun dagen tot één dag. Gelijk twee beken, ruischend van 't gebergte, samen-komen tot één breed, zacht geluid, zóo groeiden hun zielen tot één. En hoog stond hun geluk in den blijden dag. En gaande in de straten der stad was het hen, of er iets was gekomen van over zeeën, van over bergen, zwevend langs het huizen-rood, langs het luchten-blauw, een glimlach die verniste het heelal.

Niet zoo veel bloemen draagt een tuin

van rozen; niet zoo veel droomen stijgen uit geliefde graven; niet zooveel sterren heeft de zomernacht, als zij elkandren gaven uren van droomen.

Het liefste wat er, verborgen, in hen woonde; de teere ritseling der ziel, die in der menschen luide-woorden-dagen niet gehoord wordt; die wij verbergen onder geluiden, bang dat, wie daar bij ons is, zal lachen om de zucht, die ritselt door de lucht van d'avondstond, dat gaven zij elkander in gewijde stonden.

Want diep in ons, daar woont veel liefs, veel goeds. Het sluimert onder het wereldmasker, waarmee wij gaan door dagen, door de jaren. Verborgen sluimert het onder der dagen, der jaren masker. Maar soms, in heiligen stond, weent, lacht het in onze oogen. Soms, in gewijde stonden der liefde, zien wij in oogen, in het gelaat dat avond-schemering-teere, dat weenens-lieve

Zij gaven elkander dat weenens-lieve, dat in ons woont, verborgen onder des levens golfslag, als de bloem op den bodem der zee.

XIV.

Een eerste kille najaarsdag van september koelde de zomerwarmte, die, dampig, in de sloppen en stegen van Amsterdam nog tusschen de muren hing. Op de groote pleinen, in breede straten viel een vinger-koude neer van de grauwe lucht, van boven de opspitsende huizen der stad. Ná den middag kwam een gure wind, hoog, boven de straten door de telefoondraden gieren, laag door de straten-geulen vegen, vegend de laatste stoffige zomergeuren. Te zes uur in den avond, liep Collette, de handen in de zakken, knippend de oogen tegen den guur-nattigen nu stormenden wind, van het kantoor door den tuin. De bladeren der boomen, val-slierend door de lucht, ritselden, geel, over het nattige grint der paden.

- 't Is hier gezellig warm, zei hij tot mevrouw, toen hij in de tuinkamer, waar het diner blank gedekt stond, gekomen was; goed dat je de deur dichthoudt, want buiten is 't kil. Heb je gezien hoe de blaren vallen? Voor van 't jaar is het met de tuin al weer gedaan. Wat duurt zoo'n zomer kort! Maar waar is Jeanne? Ik heb 'n boodschap van Tine van Wicheren voor haar. 'k Was vandaag bij van Wicheren en toen sprak ik Tine even.

- Ik begrijp het niet. Jeanne is van middag dadelijk na koffiedrinken uitgegaan en zij is nog niet terug.

- Jeanne gaat veel te veel uit. Ik heb al herhaaldelijk gedacht, of dat met Herman misschien nog niet uit is.

Mevrouw zweeg. Het vermoeden was haar een heur grijze dagen zonnigend iets geworden, dat haar kind den braven jongen lief bleef hebben. Maar Jeanne sprak niet en zij vroeg niet, bang dat het vermoeden haar zekerheid werd, en zij met haar sterk-willenden man een strijd zou moeten beginnen, waarin zij vreesde, dat

haar gedweeheid voor zijn sterkte haar zwak zou doen zijn voor haar lieve kind.

Albert bracht een brief. Collette nam aan, werd bleek - het adres was geschreven door Jeanne - wachtte tot Albert was gegaan.

- Wat is dát? Een brief van Jeanne?

Snel scheurde hij met een ritseling de enveloppe open, las hardop:

Heel lieve mama en papa, - Als ge dezen brief ontvangt, ben ik niet meer in Amsterdam. Maar wees niet ongerust over me en maak ook vooral geen opspraak door naar me te zoeken: er is me niets kwaads overkomen en, al zou het mogelijk zijn, dat papa daar een weinig anders over dacht, ik doe ook niets kwaads. Over twee, uiterlijk over drie dagen ontvangt ge bericht van me, en zal ik u alles uitleggen. Heel erg verzoek ik u, mij niet kwalijk te nemen, dat ik u een paar dagen in onzekerheid laat; ik kan onmogelijk anders. Dag, lieve papa. Dag, lieve, heel lieve maatje, wees niet bang voor me: ik doe niets kwaads.

Uw heel liefhebbende

Jeanne.

Collette zag in de groot-starende oogen van zijn vrouw een wijl. Toen, met de vuist der vierkante hand op de tafel slaande:

- Maar daar weet jij van af, Lou! Wat bliksem weet jij daarvan?

De oogleden haast rond van elkaar, vloeide een vochtig vlies over het starende wit en blauw; het strottenhoofd bewoog op en neer, willende weg-slikken wat daar gekomen was; willende spreken maar niet kunnend, schudde zij zacht 'neen' met het als over verre dingen droomende hoofd.

- Groote God, groote God! M'n dochter er van door met 'n man! Wat weet jij daarvan? Verdomme, wat weet jij daarvan?

- Maar begrijp toch, Alex! Dat zou ik toch niet goedvinden.

Hij woelde met de hand in de haren, frommelde het briefje in de andere hand; zweeg een oogenblik; zei:

- 't Is waar. Jij kunt daar niet van weten. Je zou het niet goed hebben gevonden. O God, wat 'n schande, wat 'n schande!

Mevrouw, schreiend nu, vroeg om het briefje, las de spokende woorden.

- Is het misschien ook wat anders, Alex? Zij zegt, dat ze geen kwaad doet.

- Natuurlijk: zij noemt dat geen kwaad, maar als het wat anders was, mochten wij het immers wel weten en zou ze het schrijven.

Loopend nu in de kamer vloekte hij op zijn dochter, vloekte hij op zijn vrouw, zei dat het háar schuld was; dat zij niet goed op haar dochter had toegezien; dat hij toch niet álles kon doen, geld verdienen en op de kinderen passen; dat het goddoom z'ijn baantje niet was om op de kinderen te passen. 't Was háar schuld, dat Amsterdam nu schande zou roepen, en dat over hem, die z'n leven lang om geld te verdienen voor vrouw en kinderen als 'n galeiboef had gezwogd. Dat kwam er van, als de moeder 'n karakter had slap als 'n zeemleeren lap; hij had het al lang gezegd, dat Jeanne met 'r malle kuren nog eens gekke dingen zou doen. Nu, dit was meer dan gek, o groote God: dit

was de schande over z'n huis, de schande over z'n naam.

Dien avond bleef Collette thuis. Hij had uit gemoeten, naar een vergadering der vereeniging: Ter veredeling van jeugdige misdadigers. Maar hij kón niet: hij bleef razen en tieren, tot op 'n moment de keel haar werk weigerde, de woorden niet meer kwamen uit den bewegenden mond. Hij dronk 'n slok water, zweeg, maar zwijgend, loopend in de kamer, hoorde hij de razingen en tieringen in z'n bonzend hoofd.

Eindelijk, suf in het zware hoofd, suf door het moede lichaam, zat hij. Zou hij naar de politie gaan?

- Lou, ik ga naar de politie.

- Nee, nee, Alex, om godswil niet. Laten we toch geen opspraak maken.

- Je hebt gelijk. Wat zal je aan de boeien zeggen?

- Dat Jeanne.... uit logeeren is gegaan bij 'n vriendin die plotseling ziek is geworden.

In haar hoofd was het geweest heel dien tijd als een monotone herfstregen van wee-

moed. Zij wilde zoo graag gelooven in haar kind... en toch het was zoo moeilijk dezen keer.

Weer nam zij het briefje, nog verfrommeld van Collette's handdruk, streek het tranen in de oogen met de hand glad, las weer.

Zij zegt, praatte het in haar, zij zegt dat ze geen kwaad doet. Als ik nu eens trachtte m'n lieve kind te gelooven! Als ik nu vast geloof, dat ze geen kwaad doet, dan is het toch ook niet zoo heel erg... Ze jekte nooit tegen me, ten minste, kleine dingetjes daargelaten, niet over iets van beteekenis.... Als ik het eens vast geloofde....

- Het doel is natuurlijk, zei Collette, dat die slampamper van 'n neef van je bij mij zal kunnen komen om te zeggen: je dochter is nu eenmaal m'n vrouw; nu moet je wel toestemming geven. Maar ik doe het niet, nooit, nooit!

- Dat kán het niet zijn! Zooveel geloof heb ik goddank nog behouden in m'n lief, lief kind.

- Maar wat is het dan, wat dan?

Weer viel hij, gebogen, op een stoel. Morgen, overmorgen zou Amsterdam weten, dat de schande was gekomen over z'n naam, dat z'n dochter als 'n ordinaire slet er van door was met 'n kerel. O, wat zou die Pezaro grijnzen, van plezier vuil grijnzen met z'n smoel, als hij hem zag op de beurs. Hij zou tot hem komen op de beurs en zeggen: - M'nheer Collette, m'n frou froeg me straks of juffrouw Sjane voor blezier op reis was chechaan en of 'k u dat 's frage wou. 'k Sel 't jaa doen, heb ik geseid.

Moe gebeuld door het dof-star zien vallen van den naam van zijn huisgezin, door het hooren van wat ze zeggen zouden, zijn vrienden en zijn vijanden, de Haman's en de Pezaro's, zei hij, dof, bij het laat naar bed gaan:

- Dat wordt 'n nacht zonder slaap, Lou! God, god, wat 'n leven, wat 'n leven van tredmolen-arbeid en zorg!

- Laat ik je 'n weinig chloral geven, Alex!

Als een zegen kwam het met den slaapdrank over hem, het vergeten van het beulend en als 'n storm-nacht onder groote heide-luchten beangstigend leven, het vergeten van het festijn dat in de hel scheen uitgedacht en leven heette.

Zij had het nachtlampje uitgedaan opdat hij beter zou slapen. En in de geen handen ziende duisternis lag zij nu ruggelings, te bed naast het bed van Collette. Hol golfde de storm door de boomen in den tuin, als een water-golving van wind; het was of er in het zwarte daarbuiten iets door de zwarte luchten jaagde om ergens te komen je weet niet waar, zooals het menschenhoofd in stormende luchten door het leven jaagt, je weet niet waarheen. Windvlagen vol regenende regen vielen met knetteringen tegen de ruiten. Zij hoorde, angstig, iets rikketikken. Wat zou het zijn? O, het zou een jaloezie zijn, die de meiden vergeten hadden te sluiten, en die knarste op de ijzeren haak.

Het hoofd werd zwaar-warm van bij het ruggelings liggen de warmte van het kussen in den nek. Voorzichtig, om geen ge-

luid te maken, lei zij zich op de zij.

Waar was in dien storm haar kind? Was zij op straat en sloeg de regen haar in het gezicht? Was zij in een nachttrein en hoorde zij de regen ritselen tegen de raampjes, de storm weg in het rommelen van den stormenden trein? Was zij op zee, o god, in dien heksen-nacht op zee? Zou haar lief kind op dit oogenblik aan haar denken, aan haar moeder? Als zij het deed, als zij het deed, nee, dan zou ze geen kwaad doen. God, wát was dat? 't Is of het dak van het huis scheurt.

De linkerarm werd moe onder het liggende lichaam, en zij wilde blijven liggen om Alex te laten slapen, maar zij kon niet en woelde zich rechts.

Waar was haar kind, haar lief kind, dat in dien kerkhof-nacht voor 't eerst daarbuiten sliep?

In de zwarte duisternis, uren daarna, lag zij in een bange, woelende sluimering. Plotseling vloog zij op in den sluimer: 'Mijn kind, mijn kind!'

Stil, stil, Alex niet wakker maken. Zou

hij wakker zijn geworden van dat zij daar zoo riep? Voorzichtig lei zij de hand op zijn bed, iets verder, nog verder. God, wat was dát? Waar was Alex?

Als legers van menschen die weenen, hilde de storm, als kudde van beesten die klagend roepen, roepend klagen. Als weende daar in dien zwarten spoken-storm wat er leeft altgeder zijn ellende, zoo schreide de wind langs de ruiten, zoo hilde het hol-blazend in den hollen schoorsteen.

De stem vol tranen schreide zij zacht, bang in dien nacht:

- Alex, waar ben je?

God, als hij eens een ongeluk had begaan!

Zij streek een lucifer aan; de kaars brandde op de nachttafel; wit van schrik bleef zij zitten in haar bed, toen zij nergens Alex zag, niet in het bed, niet in de kamer.

Zij keek op den stoel naar zijn kleeren: die lagen er alle.

Slikkend tegen den angst in haar keel stond zij op, deed, de kaars in de hand, de deur der slaapkamer open, riep in den gang, zacht, bang in dien nacht:

- Alex, waar ben je?

Zij liep, de kaars in de omhooggehouden bevende hand, in den gang, opende haar kamer, de kamer van Jeanne, het boudoir van Jeanne, zag niets, kwam voor de deur van Collette's kamer, zag licht door een reet van de deur, opende.

Dáar zat hij, in het gaslicht, in zijn hemd, de voeten naakt in sloffen, op een stoel bij de tafel, in de linkerhand op tafel een nog brandende sigaar, de rechter slap langs het lichaam, hangend in den stoel, het hoofd suf hangend op het lichaam.

- Alex!

- De schande, de schande!

- Wat praat je toch van schande, Alex! Praat toch over ons kind, ons kind! Hoor je die wind niet daarbuiten? 't Is of er spoken over het huis loopen. Mijn kind, mijn kind, goede God, waar is in dat noodweer mijn kind?

Den volgenden dag geen bericht; den daaropvolgend en niet. Collette, bij Lou een gebroken man, hield zich vierkant kleinrecht bij anderen, bestudeerde, of zij iets

hadden gemerkt, de gezichten der boeien. Want boeien zijn bij een geheim het gevaarlijkst, gevaarlijker nog dan anderen.

Zij hadden niets begrepen: nog was de schande verborgen: nog wás er geen schande. Maar terwijl hij vierkant, kleinrecht liep in de straten, vreesde hij den derden dag, den rumoering van schande brengenden derden dag. Want dan zou er een diner bij hem aan huis zijn, een klein diner van een vijftien luidjes, de Aertsen's, de de Moucheron's, van Wicheren en Haman met hun vrouwen, van Lottum, Reynet en Hustinx met hun vrouwen. Het was een intiem diner om de verkiezingen te vieren, uitgesteld omdat in den zomer dan die, dan een ander uit de stad was geweest. Het was een lang te voren bepaald diner en als Jeanne er dan niet was, wat moest-i zeggen? Zoo'n praatje als tegen de boeien zou niemand gelooven, zou ook een affront zijn. En wat dan, wat dan?

- Help me toch wat bedenken, Lou! Wat moeten we zeggen? zei hij op den avond van den tweeden dag.

- Zeg wat je wilt, Alex. Het kan mij niets schelen. Als ik mijn kind maar terug krijg, mijn lief kind.

Dien derden dag, toen hij in de lichtgelige tuinkamer kwam voor het ontbijt, zei mevrouw:

- Er is 'n brief, Alex, van Jeanne.

- En?

- Hier is-i.

Wit-bleek, terwijl hij las, als werd er een mes in zijn hart omgedraaid, zakte hij op een stoel. Zijn handen rilden, als hielden zij het doodvonnis over zijn wereldsche glorie omvat, terwijl hij las, dat zij in Londen getrouwd waren, dat dit hetzelfde was alsof je in Holland trouwde. Het was als een slag op zijn hersenpan. Het was als een schavot, dat zóo op klaarlichten dag rood voor je opspookt uit den grond, een schavot, waarop zijn maatschappelijke eer werd onthalsd. De oogleden, die naar beneden waren geweest bij het lezen, gingen omhoog; de oogen zagen naar zijn vrouw. Tot woorden bewogen zijn lippen:

- Jij schijnt daar nog al kalm onder te wezen.

- Ik heb al deze dagen en nachten God gebeden, dat hij mij m'n lief kind terug zou geven zonder schande. M'n gebed is verhoord; ik ben tevreden.

Daar hij nu wat te disputeeren had, kon zijn woede zich uiten.

- Wel verdomd! Ben jij daar tevreden mee? Maar ik niet. Mijn dochter getrouwd in Londen. Maar daar trouwen alleen hoeren, mevrouw. God, god, wat 'n schandaal, wat 'n schandaal!

Met de nachtboot op Rotterdam waren zij van Londen gereisd; aanstonds, te half elf dezen voormiddag, zouden ze per spoor aan het Centraalstation aankomen, en zouden ze verder gaan wonen in het huis, dat die neef van 'm gehuurd had. Als hij wilde, hij, Collette, dan kon hij straks op het Damrak gaan wandelen en zou hij ze passeeren en zou hij voor het eerst kunnen zien, hoe die neef van 'm hem grijnzend van lol met zijn dochter voorbijging zonder hem te groeten...

- Ben jij daar tevreden mee? Ik ben er verdomme niet mee tevreden.

Maar hoe meer hij uitriep, dat hij er verdomme niét tevreden mee was; hoe precieser hij het feit begon te zien, hoe duidelijker hij zag, dat hij er niets tegen doen kon.

Loopende in de kamer met snelle pasjes, woorden vloekende of razende met zwijgenden mond, knipte plotseling als een schaar zijn koopmansdevies zijn gedachten af, dat je nooit moet zeuren over wat gebeurd is, maar, het verleden dood in je, alleen zien moet, wat je van de toekomst kunt maken. Zou hij zich voor den gek laten houden door 'n kwajongen? Zou hij z'n eer laten begraven door 'n klaplooper en er zelf bij staan als 'n doodbidder? Kon hij dáar niet wat op verzinnen?

Loopende in de kamer, in de serre, de handen op den rug, de oogleden neer in het gebogene hoofd, zinnend wat te doen, bleef hij staan in de serre voor de glazene deur naar den tuin, zag naar buiten naar kale boomen, de blaren geel op den grond.

Hij stond, stond. De handen in zijn broekzakken, niet ziende die boomen, die blaren, richtte hij zich óp op zijn teenen, liet zich vallen op de hielen, één, twee, drie keer; het lichaam werd rechter, de ellebogen sloten militairement tegen het lichaam aan, de tong kwam een weinig uit den mond, de oogen werden groot, grooter, er scheen een bliksem in die oogen te flikkeren... Een onweer stak op in dat hoofd, een verkoelend onweer met gul aanwaaiende vlaktewinden...

Plotseling keerde hij zich met een eleganten danspas op zijn hielen om, lachte een vroolijk ratelenden lach.... nee, stil, Lou moet niets merken.

- Gut, Alex, wat heb je?

- O, niets! Ik had niets!

Maar hij had wél wat! Hij had iets aardigs, iets kiekeboe-spelend aardigs, iets dat hij alleen voor zich, als 'n kippetje op z'n eieren broedend alleen voor zich wilde houden, 'n lodderig-dodderig idee, 'n dot van 'n verzinsel, waar hij bij zou gaan zitten smoenzelen van de pret in z'n eentje

in 'n hoekje nog vele dagen na dezen. Neen, z'n leven lang, nog als hij lag op de ooster-begraafplaats in z'n kist in donker, zou hij pret hebben van het bord dat hij op z'n huis ging zetten, de vlag die hij uit z'n dak ging steken, en waar ze naar zouden kijken de zotten en stommelingen - ha, ha! - dat hun oogen van botheid nog rond-bultiger naar voren zouden puilen dan ze al deden. 't Was 'n ridderorde, die z'n slimheid hem op de borst ging spelden, fijner, ideëeler dan ridderordes van koningen en czaren, 'n ridderorde waarvan edelman en poldergast, baanderheer en anarchist met eerbied spreken zou. Want al was je niet bot, al was je slim als de slimste, slim als hij zelf, je kon 'm niet ontdekken, z'n ui, verdomd je kon 'm niet ontdekken. Dat qui-pro-quo moest-i nu eens handig spelen, niet dat iemand er anders uit wijs zou worden, maar voor z'n eigen plezier. L'art pour l'art, zei je in de kunst. Hij moest er goed bij acteren en soms 'n beetje huilen. Want de woorden moeten goed zijn, maar

de actie doet ook veel: 't een hoort bij 't ander. Vorm en inhoud zijn één, zei je tegenwoordig in de kunst. Ha, ha! In de kunst!

- Lou, ik ga om half elf Jeanne en Herman van den trein halen. Het spijt me, dat het gebeurd is. Natuurlijk! Maar we kunnen toch geen afstand doen van ons lieve kind, jij niet, en ik toch ook niet, al praat ik wel eens wat barsch. Ik maak met Jeanne en Herman vrede. Vin-je 't goed?

Willende woorden spreken, die niet kwamen, bleef zij zitten, tranen in de naar hem kijkende oogen.

- Nu, zeg je niets! Je vindt het immers goed.

- o, Wat ben je nu onzeglijk lief, Alex. Dat zal ik m'n leven lang niet vergeten, voor mij niet en voor ons lieve kind niet. Ik wil nooit, nooit meer denken, dat je niet lief bent.

- Om half twaalf komen ze hier koffie-drinken en van middag komen ze aan het diner.

Zij stond op, vloog hem om den hals, kuste hem op wangen, oogen, mond, van het breede, grijzende gezicht.

- Maar, Alex, kan dat wel? Van middag zoo in eens aan het diner bij al die menschen! Wat moeten we dan zeggen?

- Laat mij maar begaan, Lousje! Dat hoor je straks wel.

Tegen half elf stond Collette onder de hoog rondende kap van het Centraalstation bij de barrière, waar de lui uit den trein van Rotterdam de kaartjes zouden geven. Een signaal in de verte voor den kijkenden conducteur; de conducteur schuift de barrière op haar plaats; een oogenblik kijkt naar daar ginder, vanwaar hij komen moest, de trein; opgolvende stoom uit een pijp komt nader, nader, en als 'n slang over den buigenden rail-weg komt hij binnen-slangen, de lange trein. Hij gooit, de portieren nu open, zijn menschen-massa uit op het leege perron, en in de warreling van haastende menschen, menschen ziet Collette naderen Herman in 'n grijze demi, Jeanne in 'n linnen stofmantel.

- Maar, beste kinderen, waarom heb jullie dat nu zóo gedaan? Dacht je nou, dat ik zoo'n booze vader wezen zou om

maar te blijven weigeren? Ik heb alleen maar eens willen zien, of jullie van elkaar hield. Wacht, wij zullen de kruier hier op het perron even met je koffers laten wachten. En laten wij dan een oogenblik in de eerste klas wachtkamer gaan; daar zullen wel geen mensen zijn... kruier, wacht hier maar even... kom jullie maar eens mee. Gut, Jeanne, wat heb je mama en mij met die eerste brief doen schrikken, en wat waren we blij, toen de tweede kwam; kijk, hier zijn we al in de wachtkamer; er is niemand; dus kunnen we bedaard eens met elkaar praten...

Alles werd goed afgesproken; niemand zou het geheim verraden, Herman niet, Jeanne niet, mevrouw en Adolph niet.

Als een springend eekhoortje blij, dat zij weer zoo knusjes op haar kamer mocht komen, ging Jeanne dien na-den-middag naar haar kamer, zich kleeden voor het diner. Elegant en gracieus als een koninginnetje wilde zij zijn dien dag, parel-mooi voor haar mannetje, mooi bij die vrouw, die mevrouw de Moucheron. Nee, nee, zij

wilde niet boos tegen haar zijn; zij had leelijke dingen gedaan om haar Herman te behouden; maar had zij niet zelf jegens haar pa ook eigenlijk leelijk gedaan om die fluistering-zacht-lieve man te behouden? Want nu bleek het toch, dat haar pa niet de ruwe man was, die zij dacht...

Te zes uur stond zij, slankjes, dun het middel, in een parel-grijze japon voor een spiegel, nog even over-friseerend, de handen bij het hoofd, eenige krullen van de vlokkige haren. Op den groenen achtergrond in den spiegel - van de kalmgroene kleuren van haar boudoir - lachten, vroolijk in het van gaslicht vroolijke gelaat de twee oogen, toen zij daar in den spiegel door een deur mamaatje zag binnenkomen.

- Nu mogen we niet meer huilen, hoor! U ook niet! Want aanstonds moeten we naar het diner, en daar mogen wij niet met beschreide gezichten komen.

- Nee, kind, ik zal niet weer schreien. Maar ik wou je nog even alleen zien voor we bij die menschen zijn, heel even alleen.

En zij lei zacht de twee handen tegen

dat hoofdje, kuste het niet, drukte de vlokkige haren - als dons tegen haar handen - niet, om het moois van het toilet niet te kreukelen. Maar heel teer-blij waren haar twee oogen, dat zij dat kopje weer bij zich had, waarvan zij, toen het klein was, o, zoo kleintjes, de tandjes geteld, de haren gestreeld, de oogjes gekust had.

Arm in arm, de schouders tot elkaar, de twee monden heel even een glansje van intieme blijheid lachend, moedertje Jeanne's arm warm indrukkend tegen haar borst, gingen zij den gang door, de breede wit-zwart-gemarmerde marmeren trappen af, langzaam gaande op de treden, het licht eener gasvlam regenboog-flikkerende in den diamant in het kapsel van Jeanne. Uit den hoog-witten corridor - grijze schaduwjes in de hei-witte basreliefs - in het tegen rood-en-goudene wanden stroomend licht der receptie-zaal komend, zagen zij boven zwarte rokken om witte borsten, boven kleurig grijs en glanzend zwart van japonnen veel oogen, wendend, met glinstering van kijkglansjes.

Want daar, in het geel stroomend licht tusschen rood-en-goudene wanden, had Collette, toen Haman en de Moucheron met hun dames het eerst waren gekomen, gefluisterd, dat zij straks aan het diner een nieuwtje zouden vernemen; het was op verzoek van z'n vrouw, dat hij het nu al niet zei, want z'n lieve vrouw had het nu eenmaal aardiger gevonden, en 't was ook eigenlijk aardiger, om er de gasten in eens mee te verrassen; en toch, hij was er zoo vol van, hij was er de laatste dagen zoo echt jong-vroolijk van geweest, dat-i 't haast niet kon zwijgen. Niet-waar, 'n vader is blij, als z'n dochter 'n goeie man krijgt, 'n man die ook zoo recht geheel de keus van de ouders zou zijn; misschien nog meer dan anders als je maar één dochter hebt en er zoo zielsveel van houdt als Lou en hij van hun Jeanne. Meestal zal je dochter 'n man trouwen, nu, die je wel goed vindt, maar waar je nu niet zoo vreeselijk mee bent ingenomen, en dat zou, dacht-i, dan 'n gevoel zijn alsof ze 'n beetje 'n vreemde wordt met die vreemde man;

alsof ze op reis gaat van je weg. Ze is nog wel je dochter, maar 't is niet meer het echt lief intieme. Met de flinke jonge man, waar Jeanne nu juist mee verloofd was, zooals ze straks aan het diner zouden hooren, was dat nu zoo heelemaal anders. Hij, Collette, had dat zaakje al langen tijd zien groeien, en hij wilde niet ontkennen, dat hij het had aangemoedigd. Z'n vrouw had herhaaldelijk gezegd: doe dat niet, zoo iets moet z'n vrije loop hebben. Maar, wat wil je, ieder mensch heeft zoo z'n passie. Zijn passie was de kunst. Toen hij jong was, wilde hij artist worden: schrijven, muziek, het deed er niet toe wat. Als hij van kunst hoorde, toen hij jong was, was hij als onder 'n hoedje te vangen. En nóg. En toen hij zelf het talent niet had gehad - je hebt dan wel de aandrang, zie je, maar dat is nog niet het talent - had hij zoo graag gewild dat een van z'n kinderen artist was geworden. Maar wat hij er ook voor gedaan had, 't zat er niet in, en je kunt het er niet in-tooveren. Zoodoende was hij op ouder leeftijd, toen hij ruimer

bij kas was dan in z'n jeugd, er toe gekomen, voor artisten en voor de kunst alles te doen wat hij maar kon...

De Moucheron merkte op, dat de kunst ongetwijfeld een branche van het maatschappelijke leven was, die men zooveel mogelijk steunen moest.

En daar bracht hem nu z'n dochter zoo leukjes weg 'n artist als schoonzoon. Hij kon er niet van zwijgen, zoo blij was-i Natuurlijk, in maatschappelijke positie kon het beter wezen: wat wil je, artisten zijn nu eenmaal geen goudgravers. Maar daar keek-i niet naar, nu z'n toekomstige zoon, nu Boudaen - want och, hij zou de naam nu maar noemen, maar ze moesten het niet aan de andere gasten zeggen, want dan verviel de aardigheid van Lou - nu Boudaen een van de eerste schrijvers van Nederland was.

Mevrouw de Moucheron, terwijl Collette wegtribbelde, Aertsen tegemoet, die, den rok wat fladderig om het mager-slanke lijf, met zijn vrouw de rood-goudene zaal binnen kwam, mevrouw de Moucheron met bleeke

poeder-glanslachjes in den ring van zwarte haren, zei tot Haman.

- Hoe echt, hé, die blijdschap van m'nheer Collette. Net iets voor hem!

- Ja, zei Haman, den duim in den oksel, de punten van den knevel naar boven gefriseerd, 'n ander vader met zijn geldelijke positie zou waarachtig heel anders kijken. Want al is Boudaen 'n knap schrijver, hij is toch, bij Collette vergeleken, 'n doodarme jonge. Maar het blijkt weer: voor kunst heeft-i alles over, letterlijk alles. Je komt nooit tevergeefs bij hem.

Met Aertsen en mevrouw in een hoek van de zaal op een causeuse, mevrouw tusschen de twee heeren, zei Collette, dat er straks aan het diner een nieuwtje zou worden geopenbaard; dat hij niettemin niet na kon laten aan Aertsen en Lize, als intieme huisvrienden, het nu al te vertellen. 't Was een nieuwtje, dat hem erg tegenover hen bezwaard zou hebben, als niet kort geleden Frits verloofd was met dat snoep van 'n meisje, met Tine van

Wicheren. Nu, nu begrepen ze er alles van: Jeanne was verloofd.

En met bewegingen van de vierkante handen in de lucht - aan de linker den trouwring en een ring met een diamant als een waterdruppel, aan de rechter een met een grooten groenen steen, zijn wapen - met blijde-verrassing-verschuivingen van het lichaam op de causeuse, vertelde hij naar het mager-lief-schrander gelaat van Aertsen, naar het een weinig diner-feest-glanzend eenvoudig gelaat van Lize, wat hij daar straks had verteld aan de de Moucheron's en de Haman's.

- Wat heb ik me vroeger in die man vergist! Wat is het toch 'n erg lieve man! zei Aertsen; toen Collette met dribbelpasjes gegaan was om van Wicheren en Hustinx te groeten.

Tusschen het opwandende goud-gepoederd groen van den kleinen salon, boven een vloering van bruin-rood veelkleurig smyrnaasch tapijt, blankte, met kristal van glazen en bloemen-uitbollende vazen, het blank der lang-langwerpige tafel, glanswit

tegen het grijs van japonnen, het zwart van rokken, het poeder-naakt der armen en borst van mevrouw de Moucheron, glanswit onder de hoofden die aten, onder het teerheid eventjes-lachende hoofd van mevrouw Collette, teerheid lachend naar Herman en Jeanne, aan het midden der tafel tegenover haar en Collette. De hoofden aten, de hoofden spraken; van of ze even het menu mochten zien, spraken ze, en van of ze s'il vous plait de thomaten-saus wilden passeeren, spraken ze, als ook van dat thomaten-saus niet zoo lekker als piccalilly was, spraken ze, want dat thomaten-saus, voor zooveel als betrof de smaak alleen, sprak het baardhoofd van de Moucheron, wel fijner dan piccalilly was, maar dat zijns erachtens, ofschoon hij niet wilde zeggen dat een ander oordeel per se onjuist moest zijn, piccalilly het won voor zooveel als betrof de geur. En een kittelend gewriemel van lachende woordekens sprak Haman tot mevrouw de Moucheron en mevrouw de Moucheron tot Haman, en mevrouw Hustinx den rug rechtend, sprak

tot Aertsen: - Kêk 'r 's weer flirten! - En, naar Collette, spraken mond en zwarte oogjes in het bleeke gezichtje van mevrouw de Moucheron, dat zij het zóo prettig vond, dat het Nationaal Tooneel nu De Laars van Tante Jet zou spelen; dat zij het liever Eenzame Zielen had zien opvoeren, maar dat dit door den raad van beheer te modern was geoordeeld. En van Lottum, rechts van Jeanne, zei tot Jeanne, die hem er wel een zoen voor wilde geven, dat Boudaen 'n verdomd flinke vent was. Maar Collette zei: hé, m'nheer van Lottum! lei den vinger op den mond, en van Lottum: o, ja, ik weet er nog niks van.

Het dessert was gediend; de hoofden knabbelden rozijntjes en amandelen; Haman sprak tot mevrouw de Moucheron: 'Een oogenblik! U excuseert me!' Haman verschikte het deel van zijn lichaam, waarmee hij raakte den stoel; Haman, in pose nu, tikte; Haman vroeg het woord.

Maar Collette, een in het gaslicht glimmend glansje van lekker gegeten op voor

hoofd en wangen, zei, dat het hem een eer zou zijn, wanneer aanstonds m'nheer Haman in zijn huis een proeve zijner in college-zaal en loge, in vereenigingen en salons beroemde eloquentie wilde geven; maar dat hij zelf - m'nheer Haman zou het hem niet euvel duiden - eerst aan allen, hier aanwezig, een mededeeling had te doen van gelukkig vader tot intieme vrienden des huizes. Maar niet van een gelukkigen vader alleen mocht hij spreken; ook van een gelukkige moeder. Immers het betrof niet minder verblijdend een feit, dan de verloving van hun innig geliefd kind, het kind door de moeder eens onder het hart gedragen, met een jonge man, met Herman, die eigenlijk reeds sedert jaren hun zoon was geweest. Niemand minder dan hem als vader zou het betamen, hier den lof te spreken van zijn eigen zoon. Maar dit kon hij toch niet zwijgen, dat hij met innige vreugde des harten deze genegenheid had zien worden, zien groeien; dat Lou - weet je het nog, vrouwtje, dat je het bijna eiken avond tot

me zei - hem herhaaldelijk er op gewezen hadt, dat hij zich daarmee niet bemoeien moest, want dat zoo iets uit zich zelf moest komen. Maar wát was er mooier voor een vader, die zelf zoo graag artist zou zijn geweest, die heel zijn leven met kunst had gedweept als met de weldadige zon, die het dikwerf zoo snerpemde leven met haar stralen verwarmt, dan nu in zijn eigen huis, aan zijn eigen haard de kunst te zien bloeien...

Welkom, Herman, in onze familie, die het zich tot een eer rekent, je te mogen ontvangen; welkom, mijn jonge, onder het dak, waar een gelukkig vaderhart, een van vreugde weenend moederhart gereed staan om je te ontvangen.

- Maar, m'nheer Collette, dát is nu eerst een lieve verrassing! zei mevrouw de Moucheron, terwijl de gasten onder: 'Hoe lief sprak hij, niet waar?' 'Wat een alleraardigst man!' 'Merkte je wel, dat mevrouwtje er tranen van in de oogen kreeg?' opstonden, de champagne-glazen in de hand naar Herman, Jeanne, me-

vrouwtje en Collette gingen, feliciteerden, met hen klonken.

Herman, een wijle, was weg in zijn gedachten. Collette, aan het station, had hem gezegd, dat hij toch zeker niet opzettelijk kwaje vrinden wilde zijn, had hem verzocht dat huwelijk in Londen geheim te houden, had gezegd zich nu te verloven en over een paar maanden te trouwen, had hem een jaargeld geboden. Herman was geaffronteerd geweest, had geantwoord, het wel te willen doen, maar niet onder den schijn van er toe omgekocht te worden. Dit was eenvoudig, al was het tegelijk van Collette wel handig ook. Maar dat hij de overduvelende brutaalheid zou hebben, het zaakje te exploiteeren tot eigen roem, tot glorie voor zijn kunstbescherming-piasserij.... het had Boudaen's gedachten zóo als in een spons opgezogen, dat hij met de hand alleen bedankte voor de felicitaties, en het hoofd niet vrij kreeg, voor er concludeerend in hem gesproken werd: - Geen wonder, dat die een heel land kan belazeren!

'Zelfs die', dacht hij, toen Aertsen hem geluk wenschte.

Haman was het eerst op zijn plaats terug; Haman had iets op het gelaat, alsof hij op een gewichtig oogenblik des levens wachtte, iets als de geboorte van een kind; Haman keek met een gezicht van: ga jullie nou nog niet zitten? Haman, toen eenigen gezeten waren, anderen nog lachjes en handjes gaven, tikte een flinken tik, ongeduldig; Haman vroeg het woord.

En als wie er, zoo van vieren tot vijven des middags in de Kalverstraat te Amsterdam, uit wandelen zou gaan in alpen-beklimmers-costuum, den alpenstok, als een lans hoog, in de woest-durvende vuist, en op den hoek der straat, zijn enthousiasme niet kunnend bedwingen, een rede zou houden tot toestroomende koppen over alpen en bergen en grotten en graniet; - als iemand die zich van de voetzool tot de kruin met patsjoelie besmeerde, en op momenten waarop een ander zegt: 'Wil je 'n sigaar?' zou zeggen: 'Ruik eens!' - zóo ging Haman uit alpen-bestijgens-wan-

delen in zijn woordenboek, zóo verzocht Haman ze te ruiken, te ruiken zijn met patsjoeli-rhetorica besmeerde zinnen.

.... Niets, Dames en Heeren, is meer waarlijk schoon, dan waar de liefde, haar rozen plukkend op den weg van het geluk, zich openbaart, gereinigd door den adem der kunst. Niets is meer waarlijk schoon, dan de liefde, gaande met de kunst hand in hand door de enthousiaste dreven van het jonge leven. Want, Dames en Heeren, laten wij het nooit vergeten, laten wij het nooit minder vergeten dan juist in deze dagen van degeneratie, dat de kunst in haar diepste wezen verheffend is als de zee, glorie-vol schoon als de zon, rein als de dageraad. Laten wij het nooit vergeten dat in de kunst gebiedt datzelfde 'enthousiasmos', dat in het rijk der liefde den sceppter zwaait. Moge het u, waarde vriend Boudaen, gegeven zijn, in de kunst dat 'enthousiasmos' steeds met uw kunstige pen te eeren; moge het u gegeven zijn na de dagen van 'Sturm und Drang' te komen tot de oude spreuk: 'Ars longa

vita brevis!' Maar meer nog dan voor de kunst zal in deze voor u gewijde stonde, als de champagne die bruischt over de glazen, uw hart overbruischen van liefde voor uw schoone bruid. En zeker zal de Muze u dat vergeven, wanneer gij maar later de vleugelen weer uitslaat om in haar dienst haar vroom te dienen. Want, Dames en Heeren...

Zóo als het geluidloos stil in den tempel is, wanneer de priester voor het altaar spreekt het woord van des werelds geheimenis, zóo was het stil in den salon van Collette, terwijl daar Haman, breed van gebaar zijn woorden uit-woordde naar zoldering en wanden.

Na Haman spraken de Moucheron, Hustinx, Reynet, en Boudaen had al eens tot Jeanne gezegd, dat hij, als hij niet beter wist, denken zou, dat zij haar en hem voor den gek hielden, toen eenige verstandige, heel hartelijke woorden van het mager-lieve hoofd van Aertsen, Jeanne van haar stoel deden opvluggen met de woorden: - Daar moet ik u een stevige zoen voor geven!

Collette, het diner-glansje op voorhoofd en wangen, zat, handen en onderarm op de tafel, de twee oogen genottelijk naar het gaslicht-sneeuw-wit der tafel, naar de watertinteling van kristal en bekers, naar het rose der lachend-pratende hoofden, luistervinkend of soms zijn glorie al gezegd werd, zijn nieuwe glorie van nobeler liefde dan ooit voor de kunst. Hij gluurde naar de lippen, die bewogen; hij hoorde 't in de hoofden, die zwegen, praten over de vlag, die van dién dag stond te wapperen op zijn huis. En toen zij gingen, met gaslicht-lach-glansjes buigend gingen; uit den kleurigen salon in den hel-witten corridor; uit den corridor, met na-lach-glansjes buigend, de poort-hooge deur door in de file van rijtuigen, zwart-glimmend langs de geel-gestippelde lijn hunner lantaarns, zwart-glimmend onder het donkergroen der boomen; toen zij heen-ratelden, de rijtuigen, heen in de van gaslicht goud-rossige schaduwen der avondstad; toen, in de poorthooge deur, staande, rechtend het vierkante lichaam, met een gebaar der vier-

kante hand, een hand waarmee je het lot om de ooren slaat, keek hij ze na, de van Wicheren's, de Hustinxs, de de Moucheron's, de Haman's, met een glimlach de Aertsens, als de faam die hij losliet met de hand...

En hooger rees Collette en luider rumoerde zijn faam door het land, en steeds meer zag men zijn kleine gestalte getabberd in woordenpraal. Van Hamansche kunst de in het klare straatlicht besturen-kiezende-vereiniginkjes presideerende beschermer; van klaploopers de sinterklaas op de pleinen der stad; mede-varkentje en veldmaarschalk van wentlende modder-varkentjes der politiek, kon hij rustig, rustig, als financier, de duiten grabbelen, die hij strooide uit de zakken van anderen. Hoe meer hij drapeerde zijn tabberd; hoe meer hij, slenterend in zijn kruienier-op-zijn-zon-dagsche woorden, leuterde zijn ernst-leuterij over kunst, over humaniteit; hoe meer hij kraste op de valsche viool zijner ziel; hoe

meer zij staarden, staarden, staarden, de idioten van stad en land, de idioten der vlakten van het starende land.

Maar: zwart zijn de mannen, die komen van onder den grond om hun dag des oordeels te richten over de zwijnerij der eeuw, de jodenbaron-zwijnerij der eeuw. De koningen der geesten, zij komen, komen met een vloek en 't onthalzende zwaard, om ze rond te dragen, de rijksdaalder-baronnetjes, de doode Collette's, in hun doodekistje door de straten der stad.

En, den arbeid volbracht, keeren zij weer tot hun eenzamen nacht, om den dag niet te zien die op nieuwe menschen-zwijnerij lacht.